

**GAZİANTEP’TE
MUHTARLARIN GÖZÜNDEN
SURİYELİ SİĞINMACILAR VE YERLİ NÜFUS
ARASINDAKİ ETKİLEŞİM ve
SOSYAL MESAFE ARAŞTIRMASI**

Göç ve Sığınmacılar Çalışma Grubu

Kent Kültürü Hemşerilik ve Mahalle Muhtarları Çalışma Grubu

GAZİANTEP’TE MUHTARLARIN GÖZÜNDEN
SURIYELİ SİĞINMACILAR VE YERLİ NÜFUS ARASINDAKİ
ETKİLEŞİM ve SOSYAL MESAFE ARAŞTIRMASI

Göç ve Sığınmacılar Çalışma Grubu
Kent Kültürü Hemşerilik ve Mahalle Muhtarları Çalışma Grubu

Gaziantep Kent Konseyi

Akyol Mh. Atatürk Bul. No:119 Şahinbey / Gaziantep
Tlf: +90 (342) 323 54 00
E-mail: info@gaziantepkentkonseyi.org

ISBN:

Baskı: Emsal Matbaa Tan. Hiz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Bahçekapı Mah. 2477 Sk. No: 6
Şaşmaz - Etimesgut - ANKARA

Gaziantep - 2025

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yazarın ve yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz. Bu kitapta yayımlanan yazıların ve grafiklerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

GAZİANTEP’TE MUHTARLARIN GÖZÜNDEN SURİYELİ SİĞİNMACILAR VE YERLİ NÜFUS ARASINDAKİ ETKİLEŞİM VE SOSYAL MESAFE ARAŞTIRMASI¹

Göç ve Sığınmacılar Çalışma Grubu

Kent Kültürü Hemşerilik ve Mahalle Muhtarları Çalışma Grubu

Yazarlar

Prof. Dr. Yücel Karadaş
Prof. Dr. Tuba Büyükbeşe
Dr. Ayşen Utanır Karaduman
Dr. Tuğba Konuk
Dr. Zeynep Derya Düşün
Pervin Özovacı
Remzi Yılmaz
Münevver Erçin Erpolat
Uğur Sacır
Sena Özcanlı
Katkıda bulunanlar:
Ahmet Titiz
Fatma İlhan
Figen Velet
Serdar Özgüney
Adem Uçar

1 Araştırmanın etik kurul izin onayı, Gaziantep Üniversitesi Beşeri Kurulunun 02.12.2024 tarih 19 Nolu toplantı 22 numaralı kararla alınmıştır.

Giriş

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş sonrası yaşanan göçten Türkiye’de en çok etkilenen şehirlerden biri de Gaziantep olmuştur. Uzun yıllar boyunca mevcut nüfusunun ¼’e yakını oluşturan Suriyeli sığınmacılar bu şehirde işletmeler kurmuş, çalışmış, evlenmiş, boşanmış, çocuk yapmış, okula gitmiş, camide ibadet etmiş, çarşıda parkta veya sokakta boş vakitlerini geçirmiş ve bütün bunları yaparken de; Türk vatandaşlarıyla etkileşime girmişlerdir. Sürecin öte tarafındaki Türk vatandaşları, yüzyıllardır özelde Haleplilerle olmak üzere Suriye’nin diğer kesimlerindeki insanlarla içli dışlı olmuş; bu içli dışlı olma süreci Cumhuriyetin kuruluşuyla yavaşlamış olsa da, 2000’li yıllarda Suriye ve Türkiye arasında iyileşme sürecinde günlük on binlerce Suriyelinin Gaziantep’e gelmesi ve yine on binlerce Gaziantep’inin Halep ve başka şehirlere değişik amaçlarla gidip gelmesiyle tekrar canlanmıştır. 2000 sonrası süreç, Gaziantep’liler ve Suriyeliler arasında birbirlerini tanıma ve kaynaşma açısından yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Ancak 2011’deki iç savaş öncesinde gelen Suriyeliler çoğunlukla para sahibi, şehirli veya alışveriş-ticaret yapmak için gelen kitleden oluşuyordu ve işini bitirdikten sonra da geri dönüyorlardı.

2011 sonrası Suriye İç Savaşı, geniş çaplı bir insani krize ve zorunlu kitlesel göçe yol açmıştır. Gaziantep, coğrafi konumu ve ekonomik yapısı gereği, bu göç dalgasının en yoğun hissedildiği şehirlerden biri olmuştur. Bu süreç, yalnızca Suriyeli sığınmacılar açısından değil, onları karşılayan Gaziantep nüfusu açısından da çok katmanlı etkiler doğurmuştur. Kentte yaşayan bireyler ister bu şehrin yerlisi, isterse iç göçle başka şehirlerden gelmiş kişiler olsun, böylesine hızlı ve yoğun bir nüfus hareketine kurumsal ve toplumsal olarak hazırlıklı değillerdi.

Gaziantep’in Suriye ile tarihsel ve kültürel bağları bulunsa da, bu ilişkiler özellikle 2000’li yıllarda ekonomik ve sosyal etkileşimler aracılığıyla yeniden canlanmıştır. 2011 sonrası dönemde kente yönelen kitlesel göç dalgası, önceki deneyimlerin ötesinde bir nüfus hareketliliği yaratmıştır. Gelen Su-

riyeli nüfus, sayıca büyük bir çoğunluğu temsil etmekte; dil, kültür ve etnik aidiyet bakımından da yerel topluluktan belirgin farklılıklar taşımaktadır. Ayrıca, bu yeni nüfus profili, Gaziantep'linin geçmişte daha sınırlı biçimde karşılaştığı Suriyeli örneklerinden farklı olarak, kentteki sığınmacı topluluğun baskın kesimini oluşturmaktadır.

Gaziantep, Suriyeli sığınmacılar ve yerli nüfus arasındaki etkileşim, ayrışma, sosyal uyum veya dışlama konularında göç alanındaki politika yapıcılara oldukça verimli olabilecek bir deneyim oluşturmuştur. Konu ile ilgili bazı sosyal bilim çalışmaları yapılsa da hâlâ tamamlanmayı ve açıklanmayı bekleyen birçok nokta vardır. Gaziantep'te göç ile ilgili sosyal çalışmalar Suriyeli sığınmacıları odağına almış, nadiren ve daha az düzeyde göçün muhatabı olan yerli nüfusu konu edinmiştir. Dolayısıyla göç ile ilgili sosyal krizleri çözmek, sığınmacılar kadar belki daha fazla yerli nüfusu çalışmakla mümkündür. Yerli nüfusun göçten nasıl etkilendiği, göçü ve sığınmacıları nasıl deneyimlediğini betimleyebilmek, gelecekte oluşturulacak göç politikalarının daha rasyonel üretilmesine; hem şehir hem de ülke vatandaşları açısından daha kabul edilebilir göç politikalarının geliştirilmesine vesile olur.

Bu araştırma, Gaziantep'teki mahallelerde yaşayan Türk vatandaşlarının temsilcisi konumundaki muhtarların gözünden, yerel halkın Suriyeli sığınmacılara yönelik algılarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, bu algıların şekillenmesinde etkili olan çeşitli değişkenler bütüncül biçimde ele alınmaktadır. Özellikle mahalle düzeyinde Türk ve Suriyeli nüfus oranları, her iki grubun sosyo-demografik profilleri (sınıf, meslek, eğitim düzeyi, cinsiyet, etnisite, kır-şehir kökeni gibi) ve sosyal ile kamusal alanların paylaşım pratiklerinin, algı biçimleri üzerindeki etkileri incelenmektedir. Araştırmanın temel amacı, mahalle ölçeğinde toplumsal karşılaşmaların ve gündelik yaşam pratiklerinin, sığınmacılara yönelik tutum ve yaklaşımları nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır.

Araştırmanın saha verilerini daha derinlemesine anlamlandırmak amacıyla, Gaziantep'teki yerli nüfusu temsil eden muhtarların ötesine geçilerek, yerel toplumun göç olgusuna yaklaşımını şekillendiren kamuoyu mekanizmaları da analiz edilmiştir. Bu kapsamda, Gaziantep'te faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, meslek örgütleri ve Kent Konseyi gibi yapılar tarafından geçmişten günümüze hazırlanan raporlar ve belgeler tarihsel bir perspektifle ele alınmıştır. Bu belgeler, yerel halkın sığınmacılarla kurduğu ilişkiler, yaşanan gerilim alanları ve uyum pratikleri hakkında kurumsal düzeyde nasıl bir çerçevenin geliştirildiğini ortaya koymak açısından tamamlayıcı bir kaynak işlevi görmektedir.

Heterojen bir demografik yapıya sahip olan Gaziantep, sanayi ve ticaretin gelişmiş olduğu bir kent olarak nüfus açısından oldukça çeşitli toplumsal gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Bu gruplar arasında, kamuoyunu etkileme kapasitesi en yüksek kesimlerden biri, kentte uzun süredir varlık gösteren ve kamu söyleminde genellikle 'yerli Antepliler' olarak anılan topluluktur. Eğitim ve gelir düzeylerinin görece yüksek olması, bu grubun kentle kurduğu güçlü aidiyet bağı ile birleşerek, onların kent kamuoyundaki görünürlüğünü ve etkisini artırmaktadır.

Bu yerleşik grup, Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumları bakımından daha mesafeli bir pozisyonda konumlanmakta; bu tutum, genellikle kentin tarihsel kültürel yapısını koruma kaygısıyla temellendirilmektedir. Özellikle Gaziantep'in yerli kimliğini ve kent kültürüne özgü değerleri taşıdıkları düşünülen bu kesim, göç sürecine ilişkin görüş ve eleştirilerini çeşitli raporlar aracılığıyla kurumsal düzeye taşımıştır. Bu raporların önemli bir bölümü, kentin yerel kamuoyu temsil organlarından biri olan Kent Konseyi çatısı altında hazırlanmış ve arşivlenmiştir.

Bu grubun sergilediği mesafeli yaklaşımı yalnızca 'sığınmacı karşıtlığı' şeklinde tanımlamak indirgemeci olacaktır. Zira bu tutum, göç eden nüfusun sosyal profili ile yerleşik kentli nüfusun tarihsel, kültürel ve sınıfsal konumları arasındaki farklara dayalı daha karmaşık bir toplumsal ilişki biçiminin yansıması olarak değerlendirilmelidir. Özellikle kent aidiyeti yüksek, uzun süreli yerleşiklik deneyimine sahip grupların; kırsal kökenli, kalabalık ve farklı kültürel kodlara sahip sığınmacı topluluklara yönelik mesafeli duruşu, tarihsel ve karşılaştırmalı perspektifte başka toplumsal bağlamlarda da gözlemlenmiştir. Avrupa ve Türkiye'deki diğer örneklerde olduğu gibi, kent kodlarının taşıyıcısı olan yerleşik grupların, göç süreçlerinde kentsel aidiyetin ve normatif değerlerin korunması yönündeki tutumları belirleyici rol oynamaktadır.

Dolayısıyla bu kesimlerin, o şehir kültürünü diğer gruplara aktarma işlevleri de vardır (Elias, 2017: 194-5; Elias, 2023: 20; Mumford, 2007: 464-488). 20.yy.ın başında İsviçre ve Hollanda'da büyükelçilik görevini yürüten Yakup Kadri Karaosmanoğlu, tam da bu saikle yerel yönetimler ve devletin bu ülke şehirlerinde, şehrin yerli soylu sınıflarını korumak ve sürekliliklerini sağlamak için sarf ettikleri çabaya vurgu yapar (Karaosmanoğlu, 1967: 188-9). Gaziantep özelinde, şehrin yerli orta sınıflarının dışarıdan gelenleri Anteplilik şehir kimliği etrafında özümsemesinin ve birleştirmesinin geçmişte de örnekleri vardır.

Bu konuda 1960'larda yazan Gaziantep'li sosyolog Prof. Dr. Cahit Tanyol, Gaziantep şehri etrafındaki köylere göç edip yerleşen Kürt aşiretleri

ve Barak Türkmen aşiretlerinin bu sınıf sayesinde kısa sürede şehir kimliği tarafından absorbe edildiğini ve bu şehrin bir parçası haline getirildiğini yazar. Ona göre “Gaziantep’in öteki Anadolu illerinden farkı, bir çeşit site özelliği göstermesidir. Gaziantep kendini Güneydoğu illeri arasında bağımsız görür. Her Anteplinin mübalağalı şekilde Gaziantep’e bağlı olması ve Antepli olarak övünmesi bunun dışı vurulan en kaba görüntüsüdür. Gaziantep’te sayıları çok az olmakla birlikte yerli halk döner dolaşır kendi memleketine gelir. İş ve memuriyet dolayısıyla dışarıda bulunanlarda bile kente olan bağlılıkları dikkate değerdir. Orada bütün ağırlık orta sınıfın elindedir. Hem zengin sınıf hem fakir halk bu orta sınıfın etkisi altındadır.

El sanatlarının gelişmesi ve bunun orta sınıf elinde bulunması, bugün de çeşitli endüstri dalları kurulmasına rağmen, gerek sosyal ve gerek politik alanda bu sınıfın liderliği altındadır. Köy ve kasabalarla sık bağlantısı olan da yine bu sınıftır” (Tanyol, Eylene Köyü Araştırması, s.71). Bu nedenle, Gaziantep’teki yerli şehirli nüfusun ve bu grubun düşünsel ve kurumsal temsil alanlarını oluşturan kanaat mekanizmalarından en önemlisi olan Kent Konseyi’nin hazırladığı raporlar, kentte göç sürecine ilişkin toplumsal algıların ve endişelerin izini sürebilmek açısından özel bir analitik öneme sahiptir. Bu belgeler, yerli toplumsal kesimin şehirle kurduğu tarihsel aidiyet ilişkisini ve göç olgusuna karşı geliştirdiği tutumları anlamak bakımından dikkate değer bir veri kaynağı sunmaktadır.

Gaziantep Kent Konseyi Kadın Meclisi tarafından 20 Kasım 2013 tarihinde hazırlanan “Gaziantep’te Yaşayan Kadınlar Olarak Tehlikenin Farkındayız” başlıklı rapor, Suriyeli sığınmacıların kentteki toplumsal yapıya etkilerine dair erken dönem yerel kaygıları belgeleyen önemli metinlerden biridir. Raporunda, bir yandan sığınmacı nüfusun çeşitli toplumsal riskler doğurabileceği yönünde uyarılar dile getirilirken, diğer yandan savaş mağduru olan bu bireylerin insani ve vicdani temelde misafir edilmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda raporun ana teması, Gaziantep halkının göç olgusuna karşı temkinli ancak insanî sorumlulukla dengelenmiş bir yaklaşım benimsemesi gerektiği yönündedir. Raporunda ayrıca, günümüzde açık biçimde gözlemlenen birçok sosyal sorun alanına, henüz göç sürecinin erken evrelerinde dikkat çekildiği görülmektedir.

Raporun başlığında ifade edilen “tehlike” kavramı, muhtemel gerilim alanlarına işaret etmektedir. Bu gerilim aşağıdaki başlıklarda özetlenebilir:

Barınma, istihdam, güvenlik, fuhuş, sağlık, eğitim ve göçün Gaziantep kültürel yapısına etkileridir. Barınma konusu, raporda öngörüldüğü gibi günümüzde hem Türk vatandaşları hem de Suriyeli sığınmacılar açısından büyük probleme dönüşmüştür; istihdamda kayıt dışılık, hem Türk hem de

Suriyeli işçi ve çalışanların hak kayıplarına uğramasına sebep olmuştur. Sağlık, kültür, cinsiyet ve eğitim konularında yaşanan zorluklar da, rapordaki öngörülerle uyumaktadır.

Gaziantep'teki yerli şehirli nüfusun, sığınmacı nüfusa ilişkin olarak çeşitli toplumsal alanlarda geliştirdiği mesafeli ve eleştirel yaklaşımın, yalnızca başlangıç dönemine özgü olmadığı; bu tutumun zaman içinde süreklilik gösterdiği görülmektedir. Bu eleştirilerin önemli bir bölümü, çeşitli tarihlerde hazırlanan raporlar aracılığıyla kurumsal biçimde ifade edilmiştir. Nitekim 5 Eylül 2013 tarihli Gaziantep Kent Konseyi Raporu'nda da aynı eleştirel ve mesafeli tutum hakimdir. Raporda ilk olarak, Suriyelilerin kabul biçiminin yanlışlığına vurgu yapılmakta; gelen kişilere dair ayrıntılı kayıtlar alınmadan yapılan geçişlerin tehlikelerine işaret edilmektedir. İkinci olarak yapılan vurgu, ekonomi üzerinedir. Suriyelilerin yabancı statüleri korunarak hem işletme açmalarına hem de çalışma hayatına katılmalarına izin verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Suriyelilerin hem işletme sahibi hem de çalışan olarak Gaziantep ekonomisine sunacakları katkılara birkaç maddede değinilmiştir.

Yukarıda zikredilen raporda, Suriyelilerin sıklıkla yardıma muhtaç, zavallı insanlar olarak yansıtılması da eleştirilmiştir. Bu temsillerin, sığınmacı bireylerin topluma aktif biçimde katılım gösterebilecek potansiyellerini görünmez kıldığı vurgulanmaktadır. Raporda, bu doğrultuda Suriyelilerin üretici kapasitelerinin desteklenmesi ve toplumsal hayata katkı sunabilecek yönlerinin açığa çıkarılması gerektiği dile getirilmektedir. Ekonomi ile işaret edilen diğer nokta, Suriye'deki üretim alt yapısının çökmesi nedeniyle bu insanlarla ilişkinin uzun süreceğidir. Yani rapor, Suriyeliler dönse bile bunun kısa sürede olmayacağını bilinciyle yazılmıştır. Üçüncü değinilen nokta, Suriyeli işgücü meselesidir. Kayıt dışı olsa da, Suriyeli işgücünün Gaziantep sanayisi açısından önemine dikkat çekilmiştir.

Raporda ekonomi dışında odaklanılan noktalardan biri, konut ve barınma sorundur ve buna dair çözüm üretilmesinin gerekliliğidir. Gerçekten dikkat çekilen konut fiyatları ve kiralar meselesi hem Suriyeliler hem de Türk vatandaşları açısından içinden çıkılması en zor problem alanlarından biri haline gelmiştir.

Kent konseyinin 05.09.2013 tarihli raporunda şöyle denmektedir: *“Bu insanların, elbette ki, çalışma ve iş kültürleri farklıdır. Bunun için özellikle profesyonel meslek sahibi, eğitilmiş, orta sınıfların başta Suriye'den gelen sığınmacılara hizmet götürmede organize edilmesi ve onlardan yararlanılması gerekiyor. Dahası, bu eğitilmiş insanların Gaziantep'e de kültürel olarak katkısı tartışılmaz olacaktır. Dil öğrenme, farklı kültürel deneyimler Gaziantep'in metropol dünya kenti kimliğinin gelişimine katkı sunacaktır”*. Metinde bu konuda belirtilen

görüş şudur ve oldukça gerçekçidir: Suriyelileri entegre etmek istiyorsanız bunu ancak Suriyeli eğitimli elitler üzerinden yapabilirsiniz. Gaziantep'te Suriyeli elitlerin Suriyeliler üzerindeki nüfusunu kaybederseniz onların ana kitlesine ulaşma imkânınız ortadan kalkar. Maalesef bu öngörü de gerçekleşmiş görünüyor. Suriyeli elitlerin istihdamı ve toplumdaki itibarını koruma konusundaki politikaların yetersiz kalması neticesinde bu eğitimli elit kitle ya başka ülkelere göç etti ya da kalanların elit konumları ve itibarları zarar gördü.

Rapor, Suriyelilerin eğitime, iş gücü piyasasına ve sosyal hayata dahil edilmelerinin toplumsal uyumun sağlanmasında temel bir çözüm yolu olduğunu vurgulamaktadır. Ancak bu süreç yürütülürken, Gaziantep'in yüzlerce yıllık birikimiyle şekillenmiş olan kentsel kimliğinin ve kültürel kodlarının korunmasına özel hassasiyet gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir.

“Zira Gaziantep, Suriyeli sığınmacılar için güvenli bir yerdir ve bu doğrudur. Fakat Gaziantep'in yüz yıllardır inşasına çalıştığı kimlik, konum, kültür ve tabiiyülün Suriye'deki savaşa dahil olmak isteyen radikal grup ve hareketlerce berhava edilmesine de karşı durulmalıdır. Bu yöndeki bir karşı duruş Gaziantep'in kendi barışçıl tarih ve kimliğiyle de uyusmaktadır. Özellikle kent olarak Gaziantep'in gelecekteki iç barışının yolunun bundan geçtiği unutulmamalıdır. Kısacası, Gaziantep, sivil insanların güvenli limanı pozisyonunda ısrarcı olmalıdır; ne yapacağı, nasıl davranacağı, hangi ittifak ve angajmanlara gireceği tahmin edilemeyen ve sökülüp atılması imkansızlaşacak radikal unsurlardan mümkün merteye kentsel bir tavır olarak uzak durmalıdır”. Gaziantep yerli şehir halkının Suriyeli göçü konusunda en hassas olduğu ve kaygılandığı nokta, asıl taşıyıcılarının kendileri olduğu “Gaziantep şehir kimliğini” korumaktır (Kaynak: Gaziantep Kent Konseyi Arşivi).

Gaziantep kamuoyunu temsilen 15 kamu kurumu, meslek odaları ve üniversitelerin oluşturduğu “Gaziantep Ortak Akıl Platformu”nun Şubat 2014'te hazırladığı Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlıklı raporda da yukarıda değinilen raporlarda olduğu gibi ekonomi, sağlık ve eğitim gibi alanlarda Suriyeli sığınmacı varlığının yarattığı tehditlere değinilmiştir. Raporun metin diline uyum sözcükleri hakimdir. Raporda, Suriyelilerin kendi haline bırakılıp mağduriyet durumu yaşamaları halinde gettolaşacakları öngörüsü yapılmıştır. “Suriyeli sığınmacıları kendi mahallelerinde, zor koşullarda kendi kaderleri ve her daim Suriye'deki durumu, hayatı hayal ederek yaşamakla baş başa bırakmak, bu kitlenin çok yakın zamanda gettolaşmasının önünü açmaktadır”. Bunu ön-

lemenin yolu, Suriyelileri şehir ortak hayatına katacak projeler üretmektir. İstihdam, ekonomi, güvenlik konusunda eleştirel bir dil olsa da, ana amaç uyumdur. Örneğin istihdam alanında çalışma izinlerinin kolaylaştırılması ve Suriyelilerin yardımıyla geçinen bir kitle yerine üretici bir kitleye dönüşmeleri talep edilmektedir (Kaynak: Gaziantep Kent Konseyi Arşivi).

Ortak Akıl Platformu'nun Ağustos 2015 tarihli, *İçimizdeki Suriye* başlıklı raporunda daha önceki raporlarda ifade edilen tehditlere vurgu vardır. Raporda sosyal uyumu önceleyen bir dil kullanılmıştır. Rapor, Suriye savaşı sonrası yaşanan göçe dair demografik tespitlerle başlamakta, sonrasında Suriyelilere yönelik problemler ve çözüm yollarına geçiş yapmaktadır. Çözüm yolları, Suriyelilerin Gaziantep'e pozitif katkısı üzerinden şekillenmiştir. Ele alınan ilk başlık güvenlidir. 2015 itibarıyla yüzbinlerce sığınmacıya ev sahipliği yapmaya başlayan Gaziantep ve bölge illerinde yaşayan Suriyelilerle ilgili standart, istikrarlı ve güvenilir bir kayıt sisteminin olmasına dikkat çekilmiştir. Bu insanların meslekleri, eğitimleri, geldikleri yerleşimler, yaşları, engellilik durumları ve cinsiyetleri gibi konularda standart bir verinin oluşmamış olmasının tehlikesine değinilmiştir. Ek olarak Suriyelilerin sahip oldukları araçlar için, Türkiye'de karşılığı olan bir plaka sistemine ihtiyaç olduğu belirtilmiştir (s. 4-5).

Raporun özellikle ekonomi ile ilgili kısmı çarpıcıdır. "*Suriyeli sığınmacılar sadece tüketici değil*" vurgusuyla başlayan raporda Suriyelilerin ekonomiye hem iş insanı olarak hem de çalışan olarak yaptıkları katkıya özel vurgu yapılmıştır. Suriye savaşının Türk ihracatçısı üzerindeki, "uluslararası pazarlara ulaşımda maliyet artışı", "Suriye ihracatındaki istikrarsızlık", "Suriye'deki yatırım fırsatlarının durması" gibi vurgu yapılan negatif durumların, Suriyeli sığınmacılar kaynaklı olmadığı da vurgulanmıştır.

Ekonomi ile ilgili sığınmacıları ilgilendiren başlık, "Kayıt dışı ekonomi ve sığınmacıların çalışma hayatına dahil edilmesi" başlığıdır. Burada kayıt dışılığın işçi ücretlerinin düşmesi, vergi gelirlerinin azalması ya da sağlık sisteminden faydalanmama gibi tehlikelerine değinilmiştir. Ama Suriyeli işletmeler ve çalışanların yarattığı fayda da gözden kaçırılmamıştır.

Daha önceki raporlarında çalışma izinlerinin kolaylaştırılması ve bu konuda bir çözüm bulunup kayıt dışılığın önüne geçilmesi konusunda özel uyarı vardır (s. 10-11). Ayrıca Suriyelilerin ekonomide yarattığı fayda vurgulanmıştır: "Türkiye'ye gelen Suriyelilerin sadece kırsal ve alt gelir grubundan oluşmadığı, yatırımcı ve tüccar Suriyelilerin de ülkemize yerleştiği görülmektedir. Ortadoğu ülkeleri ile son derece iyi bağlantılara sahip Suriyeli tüccarların Türkiye'den ticaret yapması, Türkiye mallarını sahip oldukları iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırmaları ekonomiye olumlu

yansımalar olarak değerlendirilebilir. Her ne kadar Suriye'den Türkiye'ye büyük bir sermaye akışı olmasa da, Suriyelilerin özellikle bölgede ticari faaliyete ve üretime katılmak üzere çok sayıda firma kurduğu görülmektedir. Bu firmaları Gaziantep Ticaret Odası verilerine göre incelediğimizde 2013 yılından itibaren sayılarının hızla arttığını görmekteyiz. Suriye iç savaşından önce GTO'ya kayıtlı 12 adet Suriye uyruklu firma varken; bu sayının 2014'te 347'ye, Ağustos 2015 itibari ile de 471'e ulaştığı görülmektedir” (s. 12).

Raporda ayrıca konut, sağlık ve eğitim konularında yaşanan problemler hakkında uyarılar yapılmış ve uyumu kolaylaştırıcı çözüm önerileri sunulmuştur. Örneğin bulaşıcı veya nadir hastalıklar için kullanılan dil şöyledir: “Burada ortaya çıkan temel sorun, sağlık bakımından gelecek nesillere risk yaratan bazı sonuçların ortaya çıkmış olması. Bulaşıcı hastalıklar açısından dezavantajlı grup olan Suriyeli sığınmacıların aşılınmaları ve hastalanmaları durumunda sağlık kurumlarına başvurmalarının sağlanmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi ile riskli bölge/mahalle çalışmalarının yapılması, bu çalışmaların sürekliliği açısından önem arz etmektedir” (s. 14).

Suriyeli sığınmacıların sağlık sektöründe yarattıkları yoğunlaşmaya çözüm olarak sistemde kapasite artırımı önerilmektedir: “Son olarak, savaş yaşamış, göç etmiş, sağlıklı koşullarda yaşayan dezavantajlı bu gruba hizmet veren sağlık ekibinin hem nicelik olarak hem de nitelik olarak zenginleştirilmesi gereklidir. Yeterli sayıda hekim, ebe, hemşire, sağlık memuru, teknisyenin yanı sıra diş hekimi, psikolog, fizyoterapist, vb. sağlık çalışanları ile ekibin güçlendirilmesi gerekmektedir” (s. 15). Görüldüğü üzere problemin çözümü, problem öznesi olan sığınmacıların gönderilmesi değil; sağlık sisteminde iyileştirme olarak öngörülmüştür. Bu öngörü, niyet edilen amacın “sosyal uyum” olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Aynı sosyal uyum odaklı yaklaşım, eğitim konusunda da vardır. Örneğin çocukların okullaşması konusunda: “Bu tespitler ışığında, şu anda sınırlı sayıda eğitim çağındaki Suriyeli çocuklara verilen eğitimlerin, en kısa sürede hem Suriyeli hem de Türk öğrencilerin birlikte karma eğitim alacağı bir sisteme (1 yıl Türkçe hazırlık öngörülebilecektir) dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu çocukların Türkçe eğitim almalarının önünün açılması, eğitim çağındaki çocukların ve gençlerin eğitimlerini yarım yamalak sürdürmesine engel olacaktır. Suriyeli çocukların eğitimlerinin kent ve sistem içinde toplumsallaştırılması gerekiyor” (s. 17). Dolayısıyla bu konularda hâkim olan dil, Suriyelilerin burada kaldığı durumda ortaya çıkan problemleri çözmeye yönelik sosyal uyum dilidir (Kaynak: Gaziantep Kent Konseyi Arşivi).

2019'da Gaziantep Kent Konseyi Hemşeri Dernekleri Çalışma Grubu'nun Gaziantep çevresinde yaşayıp şehir merkezinde Hemşeri Derneği bulunan Arap Ces Aşireti ve bazı STK'larla ortaklaşa hazırlanan “*Sen de Bize Ses Ver Nefes Ver*” başlıklı rapor, bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Rapor, Suriyeliler ve yerli nüfus arasındaki uyumu geliştirme motivasyonu ile hazırlanmış olsa da, sonuçlar birbirleriyle çelişecek şekilde iki taraf arasında hem sosyal uyumu hem de çatışmayı işaret etmektedir. Raporu motive eden, “Gaziantep ve Halep ikiz şehirdir” önermesi, Gaziantep'te Suriyeliler ve yerli nüfus arasındaki uyumun temeli olarak görülmüş ve bu iddia, ortak tarihsel bağlarla desteklenmiştir. Ancak saha araştırmasındaki bazı ampirik veriler bu önermeleri desteklerken, bazıları desteklememektedir. Örneğin, Suriyelilerin çoğunun Türklerle alışverişten memnun olduğu, alışverişte Suriyeliler açısından etnik mensubiyetin önemsiz olduğu, az bir kısmının sadece Suriyeli dükkanlardan alışveriş yaptığı, yine Suriyelilerin çoğunun Türk vatandaşlarıyla alışveriş ve kira ilişkilerinden memnun olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca Suriyelilerin Türklerle üst düzey komşuluk yaptıkları, onların büyük bir kesiminin Türklerle iş ortaklığı yapabilecekleri, yapabilecek olanların da bu ortaklıktan memnun kalacaklarını düşündükleri, bunun yanında Suriyelilerin çoğunun Türklerle ekonomik ve sosyal ilişki içinde oldukları belirtilmiştir. Ama daha birkaç soru önce Türklerle ortaklık ile ilgili pozitif bir imaj çizilirken, sayfa 13'teki aynı içerikli soruya katılımcıların %60'tan fazlası “Hayır” demiştir. Varlıklı bir Türk'le evlenir misiniz sorusuna %30'dan fazlası “Evet”, %25 “Hayır” %40'a yakın bir kesim ise “Fikrim yok” demiştir. Türklerle yapılan ankette ise tamamen farklı sonuçlar çıkmıştır.

Katılımcıların çoğunun Suriyelilerle arkadaşlıklarının olmadığı; ekonomik, sosyal veya kültürel herhangi bir ilişki içinde olmadıkları; aynı şekilde çoğunun Suriyelilerin gitmesini istediği; Suriyelilerle komşuluktan memnun olunmadığı; bir Suriyeli ile hiçbir koşulda evlenemeyeceği; hiçbir şekilde iş ortaklığı yapamayacağı gibi sonuçlar çıkmıştır. Türk katılımcılarla Suriyeli katılımcılar arasında uyuma dair bu çelişkili tutum, verilerin güvenilirlik ve geçerliliğinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Burada ya Türkler doğru cevaplar vermemiştir ya da Suriyeliler. Ancak Türklerle ilgili verilerin günümüz verileriyle uyuşması ancak Suriyelilerle ilgili verilerin uyuşmaması, onlarla ilgili verilerin doğru toplanmadığı sonucunu doğurmaktadır. Günümüz verileri, Suriyelilerin de çoğunlukla Suriyeli işletmelerden alışveriş yaptıkları ve yabancılık-mesafe yönünden Türklerden çok farklı olmadıklarını göstermektedir (Kaynak: Gaziantep Kent Konseyi Arşivi).

Gaziantep yerel kamuoyunun hazırladığı, sosyal uyumu da içeren son rapor, 2019 tarihli olup daha önce şehirde hazırlanmış tüm raporlara gönderme yapmaktadır. “Peki Ya Bundan Sonra?” başlıklı ve Gaziantep Ticaret Odası’nın farklı yerel kurumlarla iş birliği içinde hazırladığı bu rapor da, Gaziantep’te Suriyelilere yönelik demografik veriler içerir. Bir çalıştay sonrası hazırlanan raporda Suriyelilerin Gaziantep’te varlığı farklı alanlardaki problem ve olanaklar ile önerilen çözümler bulunmaktadır. Raporun çarpıcı bölümlerinden biri, Gaziantep’te yoğun Suriye nüfus varlığı nedeniyle zorlaşan yaşam koşulları ve değişen kültürel yapı nedeniyle Gaziantep’ten başka şehirlere taşınan Türk nüfus göçüne yapılan vurgudur. Türk nüfusunun şehirden göçmesi, Suriyeli sığınmacı meselesinin bir yan etkisi olarak ortaya çıkmıştır. “Ancak son 10 yılın iç göç verileri incelendiğinde bu durumun değiştiği, tersine bir göç başladığı da görülmektedir. 2012 yılına kadar artan bir göç hızına sahip olan Gaziantep, 2012 itibari ile net göçü negatife dönen yani iç göç veren bir kent olmuştur. Üstelik bu eğilimin daha çok eğitilmiş nüfusta olduğu görülmektedir. 2018 yılında kentten göç eden 62.206 kişinin %52,4’ünün eğitilmiş nüfus olduğu görülmektedir. Özellikle bu şehirde ikamet etmekte olan eğitilmiş yerli nüfusun göçüne dikkat çekilmiştir. Suriyelilerin nüfus içindeki oranının yükselişi, bu kitlenin doğum oranları ve genç-çocuk nüfusundaki fazlalık, raporda değinilen noktalardır.

Rapordaki sıralama başlıklara göre takip edilirse, sağlık sistemindeki problemler ve devletin bu problemleri çözmek için geliştirdiği uygulamalara değinilmiş, ardından eğitime aynı şekilde vurgu yapılırken; eğitimin sosyal uyum açısından önemi belirtilmiştir. “*Göçmenlerin göç ettikleri ülkenin dilini öğrenmesi, niteliklerinin artması, sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri için eğitime erişimleri büyük önem arz etmektedir*” ifadesi, rapordaki sosyal uyum mantığını yansıtmaktadır.

Ekonomiye dair ifadelerde ise kamunun masraflarına değindikten sonra Suriyeli iş insanlarının Gaziantep ekonomisine katkılarına dair şu ifadeler vardır: “Göç ile gelen Suriyeliler, memleketlerinde dâhil oldukları üretim sürecine özgü becerilerini göç ettikleri şehirlere taşıyarak Türkiye’deki ekonomik sisteme dahil olmaktadır. Bu ekonomiye dâhil olma sürecinde, kimi sığınmacılar özellikle sınıra yakın olan bölgelerde girişimci rolünü üstlenmektedir. Sığınmacı nüfusun yoğun olduğu ve sınıra yakın olan illerde Suriyeli şirketlerin kurulmasına daha sık rastlanmaktadır.

Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre “26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159’dur”. Bu cümleler, Suriyeli iş insanlarının Gaziantep ekonomisine entegrasyonunun avantajlarını göstermektedir.

Sonraki başlık, yüksek Suriyeli varlığının yerel yönetimler ve şehir üzerinde yarattığı alt yapı problemleri üzerine olup ve bu problemlerin şehri, yerli nüfus açısından yaşanmaz bir hale getirdiğini belirtmektedir. Ancak raporun en çarpıcı kısmı, “*YARIN*” başlığındaki son kısımdır. Raporun uyum odaklı mantığı burada açıkça yansıtılmıştır. “*Dolayısıyla, tüm toplum olarak ilk yapmamız gereken sorunu geçici değil de kalıcı olarak ele alarak buna göre politikalar geliştirmek. Sorun şu ki; Suriye’de savaş bitse dahi gelecekte Suriyelilerle birlikte yaşayacağız. O nedenle bu gerçeği kabul ederek işe başlamalıyız ki çözümlerimiz daha yapıcı, daha güvenli ve her iki toplumun faydasına olsun. Zira düzensiz göç denen bu durumu düzene oturtmak zorundayız. Çocuklarımıza bunu borçluyuz... Bu tespit ile birlikte; geleceği tasarlarken Suriyelilerin toplumla olan ilişkisini hangi temellere oturtacağız? Çok kültürlülük, empati, kaynaşma, katılım, birlikte var olma, absorbe etme, entegrasyon, uyum başlıklarının altını sağlam bir şekilde doldürmamız lazım. Biz buna uyum demeyi tercih ediyoruz. Çünkü uyum ötekileştirmeyi, ayrımcılığı ve kırılma duygusunu azaltır; karşılıklı bağımlılığı ve ortak faydayı artırır”.*

Bu sosyal uyum perspektifiyle baş edilmesi gereken tehditler olarak *gettolaşma, haklar ve statü belirsizliği, haksız rekabet (kayıt dışı ekonomik faaliyet), illegal faaliyetler, hızlı nüfus artışı, yeni göç dalgası, toplumsal stres olarak belirtilmiştir. Suriyeli sığınmacı varlığının yarattığı fırsatlar ise Ortadoğu’daki ticari network, işgücü, yatırım potansiyeli, Suriye’nin yeniden imarı, Güvenli Bölgede yapılacak ekonomik faaliyetler* üzerinde durulmuştur. Çözüm önerilerinde ise, kayıt dışılığın önlenmesi, hem işgücü hem de sanayici açısından kontrollü hareketlilik denilen bir hareketlilik sisteminin geliştirilmesi, uyum merkezlerinin kurulması ve Göç Bakanlığı’nın oluşturulması fikri öne çıkmıştır (Kaynak: Gaziantep Ticaret Odası Arşivi).

Yakın zamanda hazırlanan iki yüksek lisans tezinde Gaziantep’lilerin Suriyelilere yönelik sosyal mesafesinin derinliğine ve bu sığınmacıların nasıl korku objesi haline geldiğine işaret edilmektedir. Gaziantep’te Şehreküstü Mahallesi’nden olduğunu söyleyen şehirli yerli kesim üzerine hazırlanan ve saha araştırmasına dayanan bir tezde yapılan görüşmelerde Suriyelilere yönelik korku ve mesafe duygusu hakimdir. Bu mahalle daha önce bu yerli nüfus tarafından iskân edilmişken Suriyeliler geldikten sonra mahallede çoğunluk Suriyelilerden oluşmaya başlamış, yerli nüfus ise başka mahallelere göç etmiştir (Bayram, 2024: 55). Gaziantep Üniversitesi’ndeki Türk öğrenciler arasında Suriyeli öğrenciler hakkındaki tutumları üzerine hazırlanan ve saha araştırmasına dayanan bir tezde öğrenciler arasında Suriyeli karşıtlığı tutumunun yüksek olduğu açığa çıkmıştır: “Araştırma kapsamında 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi’nin lisans düzeyi prog-

ramlarında öğrenimine devam eden yerel öğrencilerin yabancı düşmanlığı tutumlarının incelenmesi ve bu tutumların demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve fakülte) göre farklılaşp farklılaşmadığını ölçmek amacıyla 384 yerel üniversite öğrencisinin gönüllü katılımı ile yapılan bu çalışmanın bulgularına göre; ölçekten alınan ortalama puanın 54,39 olduğu ve öğrencilerin yabancı düşmanlığı düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır”(Yaşar, 2024: 60). Bu veriler, tarafımızca yapılan saha araştırması verileriyle karşılaştırıldığında daha da anlam kazanmaktadır.

Bu çalışmadaki saha araştırmaları, kalabalık bir Suriyeli nüfusunu barındıran bir şehir olarak Gaziantep’te yürütülmüştür. Saha araştırmalarında, Suriyeli sığınmacılara yönelik genel eğilimleri ölçmenin yanında, Suriyeli sığınmacıların kalabalıklığı ve yerli nüfusla etkileşim düzeylerinin yerli nüfusta sığınmacılarla ilgili algıyı etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Mahalli seçimlerde seçilen muhtarlar, yetkileri yasa ile verilmiş, mahallenin temsilcisi konumundadırlar. Dolayısıyla bir mahallenin içinden çıkmış, onların oylarıyla seçilen muhtar, kamu kurumları ve yerel yönetimlerin mahalle ahalisiyle ilişkisini-bağını kuran bir konumdadırlar. Mahalle halkına en yakın kamu konumu olması nedeniyle mahallenin nabzını tutarlar. Mahalle halkının ihtiyaçları, gerginlikler, nüfus profilleri, suç, boşanma, alışveriş alışkanlıkları vb. gibi sosyal konularda ilk elden bilgi sahibidirler. Dolayısıyla bir şehirde sığınmacılar, yerli nüfusun sığınmacılara yönelik tutumları veya sığınmacıların yerli nüfusa yönelik tutumlarının ilk elden anlaşılabilceği makam da muhtarlıktır.

Sosyal bilimcilerden oluşan bir ekibin öncülüğünde olan ve 2024 yılının Kasım ve Aralık aylarında uygulanan ilk saha araştırmasının veri toplama sürecinde, Gaziantep’in Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde etik kurul izni alınmış 50 sorudan oluşan bir anket formu, 160 merkez mahalle muhtarına uygulanmıştır. İlk saha araştırmasındaki verilerin nitel karşılıklarını görebilmek ve derinlemesine bilgiye ulaşabilmek için Şahinbey ve Şehitkamil’in merkez mahallelerinde farklı nüfus profilleri ve eğilimleri yansıtan 10 muhtarla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. İlk anket, mahalle muhtarlarının Suriyeli sığınmacılara yönelik algılarını ve sosyal uyuma dair gözlemlerini ölçmeyi amaçlamıştır. Derinlemesine görüşmeler ise algının arkasındaki nedenleri ve mahalle bazında değişen dinamikleri anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır.

İlk saha araştırması uygulandıktan sonra, 8 Aralık 2024’te Suriye’de yaşanan siyasal değişimlerle Gaziantep’ten Suriye’ye sığınmacıların bir kısmının geri döndüğü görülmüş; son yaşanan siyasal gelişmeler ve geri dönüşlerin

Gaziantep kamuoyunda yarattığı etki de bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Bu değişken, ilk saha araştırmasında toplanan verilere yansımamıştı. Bu nedenle Gaziantep kamuoyunda ve bu kamuoyunun önemli bir parçası olan muhtarlarda, Suriye’de son yaşanan gelişmeler; sığınmacıların geri dönüşlerinin yarattığı etkiyi ölçmek için daha kısa formatta, ilk anketin içeriğine uygun ikini bir anket uygulanmıştır. 2. Anketin diğer bir amacı, Türk kamuoyunda 2024 yazında tepe noktasına ulaşan sığınmacı karşıtı duyguların bir yıl sonra, 2025 yazında azalıp azalmadığını ölçmektir. Nitekim ilk anket, bu duygu kabarıklığının tepe noktasında olduğu bir dönemde uygulanmıştı. 2. Ankette ise rahatlamanın, yoğunlaşmanın azalmasının izleri arandı. 16 sorudan oluşan 2. Anket de 160 muhtara yüz yüze şekilde uygulandı ve ham veriler, Gaziantep Kent Konseyi Göç ve Sığınmacılar Grubunun uzman üyeleri tarafından bilgisayar ortamına aktarılıp analizi yapıldı.

Araştırmada kullanılan anket soruları; ekonomik, sosyal ve kültürel uyum, güvenlik algısı, kamusal alan kullanımı, geri dönüş eğilimleri, sosyal yardımların dağılımı, dil bariyerleri ve suç algısı gibi temel başlıkları kapsamaktadır. Özellikle mahallelerdeki Suriyeli nüfus yoğunluğunun yerel halk ile ilişkileri nasıl şekillendirdiği araştırmanın temel sorularından biri olarak ele alınmıştır.

Derinlemesine görüşmelerde ise görüşme dökümanları MAXQUDA Nitel Veri Analiz Programı ile ikili analize tabi tutulmuştur. İlk ham verilerde kelime sıklığına göre bir sınıflama yapılmış, ek olarak, görüşmelerden hareketle oluşturulan kodlar ve üst kodlar üzerinden ikincil bir veri sınıflama sonrasında analiz yapılarak söz konusu analiz şemalara dönüştürülmüştür. Kavramsal çözümlene ve yorum, bu şema bilgilerinden hareketle yapılmıştır.

ANKET BULGULARI

Grafik 1. Ankete katılan mahalle muhtarlarının hangi ilçede olduğu

Grafik 1’de katılımcıların hangi ilçede muhtarlık yaptığı gösterilmektedir. Buna göre Şahinbey ilçesinde 63, Şehitkamil ilçesinde ise 28 muhtarın katılımıyla bu çalışma tamamlanmıştır.

Grafik 2. Mahalleniz hangi bölgede yer alıyor?

Grafik 2’de görüldüğü üzere katılımcıların %77’si şehir merkezinde, %23’ü ise kırsal bölgede yaşamaktadır.

Mahallemizdeki yerli nüfusun yabancıları dışladığını düşünüyorum.

Grafik 3. Mahallemizdeki yerli nüfusun yabancıları dışladığını düşünüyorum.

Grafik 3'te görüldüğü üzere bu soruya verilen cevaplar oldukça çarpıcıdır. Buna göre katılımcıların % 29'u yerli nüfusun yabancı nüfusu kesinlikle dışladığını düşünmekte, % 32'lik bir kısım buna katılmakta, % 18'lik kısım ise kısmen bu konuya katıldığını belirtmektedir.

Katılıyorum (%32) ve Kesinlikle Katılıyorum (%29) diyenlerin toplamı %61'e ulaşmaktadır. Bu veri, katılımcıların önemli bir kısmının mahallelerinde yerli nüfusun yabancıları dışladığını düşündüğünü göstermektedir. Kismen katılanlar (%18) da eklendiğinde, toplamda %79'luk bir kesim, yerli halkın yabancıları dışladığına yönelik bir görüşe sahiptir.

Katılmıyorum (%6) ve Kesinlikle Katılmıyorum (%15) diyenlerin toplamı %21'dir ve bu kişiler mahallelerinde yabancıların dışlanmadığını düşünmektedir.

Sonuç olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu (yaklaşık 4'te 3'ü), yabancıların mahallelerinde dışlandığını düşündüğünü belirtmiştir.

Grafik 4. Mahallemizdeki yabancıların kültürümüze uyum sağladığını düşünüyorum.

“Mahallemizdeki yabancıların kültürümüze uyum sağladığını düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlar, yerel halkın kültürel uyuma dair algılarında belirgin bir mesafenin olduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların yalnızca %10’u “Katılıyorum” ve %12’si “Kesinlikle katılıyorum” yanıtını vermiştir; bu oranların toplamı %22 olup, yabancıların kültürel uyum sağladığını düşünenlerin azınlıkta kaldığını göstermektedir. Öte yandan %29’luk bir kesim “Kısmen katılıyorum” diyerek, sınırlı veya seçici bir uyum gözlemlediğini belirtmiştir. Buna karşın, %28’i “Katılmıyorum” ve %21’i “Kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş bildirmiştir. Toplamda %49’luk bu oran, katılımcıların yaklaşık yarısının mahallelerindeki yabancıların kültürel olarak uyum sağlamadığını düşündüğünü ortaya koymaktadır. Bu bulgular, yerel halkta kültürel uyuma dair genel bir kuşku veya güvensizlik algısının varlığını işaret etmektedir. Ayrıca bu sonuç, bir önceki grafikte yer alan ‘Yerli nüfusun yabancıları dışladığını düşünüyorum’ ifadesine verilen yüksek orandaki onayla da paralellik göstermektedir. Dolayısıyla, kültürel farklılıkların sosyal uyum süreçlerinde temel bir engel olarak algılandığı söylenebilir.

Grafik 5. Mahallemizdeki yabancı uyrukluların yerli halkla uyum içinde yaşadıklarını düşünüyorum.

Grafik 5'te görüldüğü üzere Katılmıyorum ve Kesinlikle Katılmıyorum olarak cevap verenler (%38) önemli bir çoğunluğu oluşturmakta ve bu bireyler yabancıların yerli halkla uyum içinde yaşamadığını düşünmektedir.

Öte yandan, “Katılıyorum” (%15) ve “Kesinlikle katılıyorum” (%9) yanıtlarını verenlerin toplamı %24 olup, bu grubun mahalle ölçeğinde görece olumlu bir uyum gözlemi yaptığını göstermektedir. Ayrıca, %28 oranında katılımcı “Kısmen katılıyorum” yanıtını vererek, bazı koşullarda ya da sınırlı düzeyde bir uyumun sağlandığına işaret etmiştir.

Bu dağılım, mahalle bazında yabancı ve yerli nüfus arasında kısmi bir uyumun bulunduğunu ancak bu konuda hâlâ önemli ölçüde tereddüt ve kırılganlık yaşandığını ortaya koymaktadır. Önceki grafiklerle tutarlı biçimde, toplumsal uyuma ilişkin algının hâlâ belirsizlik ve olumsuzluk içerdiği söylenebilir. Bununla birlikte, bu alanda yapılan ilk çalışmalara kıyasla bir ilerleme olduğu da göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede, sosyal uyum politikalarının daha kapsayıcı biçimde güçlendirilmesi ve özellikle mahalle düzeyinde kültürel etkileşimi artıracak uygulamaların geliştirilmesi gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır.

Grafik 6. Mahallenizde yaşayan yabancı uyruklu kadınların çoğunluğunu düşündüğünüzde çalışma durumu nedir?

Grafik 6 yabancı uyruklu kadınların istihdam sorunlarına ve kayıt dışı ekonominin etkisine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Buna göre, yabancı uyruklu kadınların büyük çoğunluğu çalışmamakta veya çalışma hayatına katılamamaktadır. Çalışanlar arasında ise kayıt dışı istihdam en yaygın çalışma biçimidir. Bu gösterge, sosyal güvencesiz, düşük ücretli ve geçici işlerde çalıştıkları anlamına gelmektedir.

Evden çalışanların veya kendi işini kuranların oranı ise oldukça düşüktür. Bu durum yabancı uyruklu kadınların girişimcilik veya ev ekonomisine katkı anlamında çok fazla fırsat bulamadıklarını göstermektedir.

Yabancı uyruklu kadınların düzenli ve kayıtlı bir işte çalışma durumları ise yok denecek kadar azdır. Yabancı uyruklu kadınların iş gücüne katılımının düşük olması, dil bariyerleri, eğitim eksikliği, toplumsal normlar veya işveren tercihlerinden kaynaklanıyor olabilir. Kadınların istihdamını artırmak için özellikle kadınlara yönelik mesleki eğitim kursları, girişimcilik destek programları ve kayıtlı iş imkanlarına erişimi artıracak politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

Grafik 7. Mahallenizde yerli ve yabancılar arasında bir tartışma olduğunda çevrenin tepkisi nasıl oluyor?

Grafik 7, sosyal çatışmalara verilen tepkiler ve mahalle içindeki algı dinamikleri hakkında güçlü bir gösterge sunmaktadır.

Grafik 8. Herhangi bir çatışma olduğu zaman, çatışma grup olarak mı bireysel olarak mı gerçekleşiyor?

Grafik 8, mahalledeki sığınmacı yerleşimcilerin sosyal bütünleşme düzeyini ve çatışma algısını anlamak açısından oldukça çarpıcıdır. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu (%76), Suriyeli bireylerin çatışmalara grup halinde katıldığını belirtmiştir. Buna ek olarak yerli nüfusun hem grup (%6) hem de birey olarak (%4) çok daha düşük oranlarla çatışmalara katıldığı ifade edilmiştir.

Bu veriler Suriyeli sığınmacıların mahalle içinde daha kapalı, birbirine sıkıca bağlı bir topluluk olarak algılandığını göstermektedir. Bu durum toplumda “Suriyeliler kalabalık ve birlikte hareket eder” algısını öne çıkararak, çatışma durumlarında tehdit algısını artırabilir. Sığınmacıların grup hâlinde hareket ettiği algısı, yerli halkta “güçlü, kalabalık ve kontrolsüz” gibi bir izlenim yaratabilir, bu da sosyal mesafeyi ve önyargıları artırabilir.

Grafik 9. Mahellemizdeki yabancı uyrukluların suç oranlarını arttırdığını düşünüyorum.

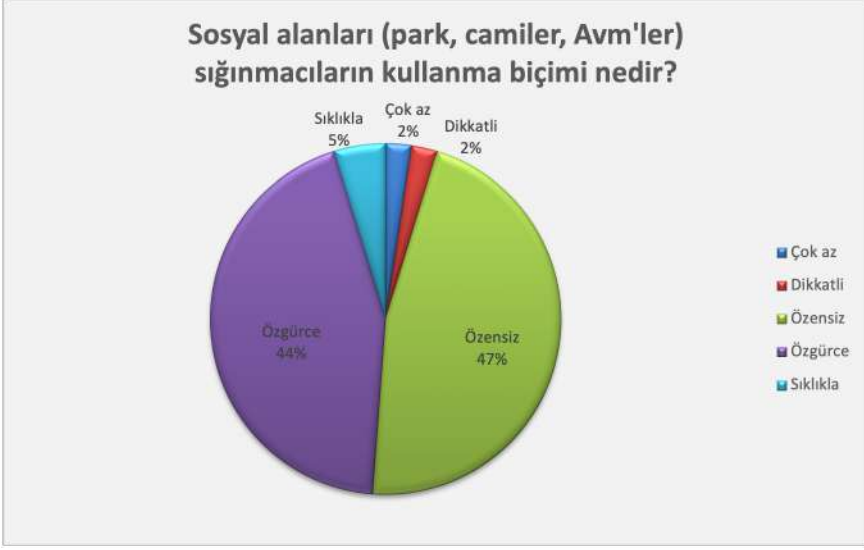
Grafik 9’da görüldüğü üzere, katılımcıların büyük bir kısmı yabancı uyrukluların mahallerinde suç oranlarını arttırdığına inanmaktadır. Yalnızca %14’lük bir kesim bu görüşe katılmadığını belirtmiştir. Bu sonuç, yabancıların suçla ilişkilendirilme düzeyinin yüksek olduğunu ve bunun da toplumsal önyargıların derinleşmesine yol açabileceğini göstermektedir. Bu algı ayrıca sığınmacılara yönelik güvenlik kaygısının oldukça yüksek oldu-

ğunu göstermektedir. Suç oranlarıyla ilgili bu veri, gerçek suç istatistiklerinden bağımsız olabilir. Medya temsilleri, bireysel olumsuz deneyimler ve dedikodu ağı, sığınmacıların suçla ilişkilendirilmesinde etkili olan etkenler arasındadır. Bu durum sığınmacılarla yerleşik halk arasındaki sosyal mesafeyi artırarak aynı mahallede yaşama isteğini azaltabilir. Böyle bir ortamda etkileşim yerine kaçınma davranışı yaygınlaşır ve kültürel uyum çabaları boşa çıkabilir. Bu süreçler ise mahallenin toplumsal bütünlüğünü zayıflatarak, kutuplaşmayı derinleştiren bir özelliğe sahiptir.

Grafik 10. Mahallemizdeki yabancı uyrukluların ekonomiye katkı sağladığını düşünüyorum.

Grafik 10'da görüldüğü üzere verilen cevaplarda eşitliğe yakın bir dağılım söz konusudur. Suriyelilerin mahalleye ekonomik katkısının olduğunu ve olmadığını söyleyenler arasındaki bu eşite yakın oran, Suriyelilerin mahallelerde muhtar ve yerli nüfus tarafından farklı algılar oluşturduğu söylenebilir. Bu farklılık, mahalledeki sığınmacıların oranı, onların ekonomik düzeyleri, eğitimleri ve sosyal profilleri tarafından belirlenmektedir. Ayrıca mahallede yerleşik Türk nüfusun sayısı, eğitim düzeyi ve ekonomik kazancı ile sosyal profili de etken olmaktadır.

Grafik 11. Sosyal alanları (park, camiler, Avm'ler) sığınmacıların kullanma biçimi nedir?

Muhtarların büyük çoğunluğu, sığınmacıların mahalle kamusal alanlarını kullanım biçimlerinden şikayetçilerdir. % 47 oranında özensiz, %44 oranında ise 'özgürce' denmiştir. Buradaki 'özgürce' kelimesi bir ironi içermektedir; yani ortak kullanım alanlarının kurallarına uymadan hareket etmeleri şeklinde bir eleştiriyi içermektedir.

Grafik 12. Suriyelilerin sosyal alanları kullanma biçimi nedir?

Grafik 12'de görüldüğü üzere “Suriyelilerin sosyal alanları kullanma biçimi”ne ilişkin muhtar görüşleri, bir önceki soruda dile getirilen kültürel uyum algısıyla örtüşen bir eğilim sergilemektedir. Verilere göre, muhtarların yaklaşık %90’ı Suriyeli bireylerin kamusal alan kullanım pratiklerinin ya kurallara uygun olmadığını ya da yerleşik halkın toplumsal normlarıyla uyumsuz bir şekilde, kalabalık ve toplu kullanım biçiminde gerçekleştiğini belirtmiştir.

Bu değerlendirmeler, Suriyeli sığınmacıların park, bahçe ve benzeri ortak yaşam alanlarındaki varlığının, yerli kullanıcılar açısından mekânsal sıkışma, rahatsızlık ya da kullanım motivasyonunun azalması gibi sonuçlara yol açtığını düşündürmektedir. Ayrıca, bu kalabalık kullanımın sadece fiziksel alan paylaşımına değil, hijyen, çevre temizliği, gürültü düzeyi ve estetik algısı gibi konularda da bir rahatsızlık yarattığı yönünde dolaylı tepkiler içermektedir.

Söz konusu veriler, yalnızca davranış düzeyinde bir kurlsızlık algısını değil; aynı zamanda kültürel pratikler, kamusal alana dair beklentiler ve ortak yaşam normları arasında yaşanan bir uyumsuzluğu da yansıtmaktadır. Bu durum, toplumsal uyum politikalarında mekânsal kullanım pratiklerinin daha fazla dikkate alınması gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle parklar ve açık alanlar gibi fiziksel temasın yoğun olduğu mekânlar, sosyal etkileşim fırsatları kadar kültürel çatışmaların da zemini haline gelebilmektedir.

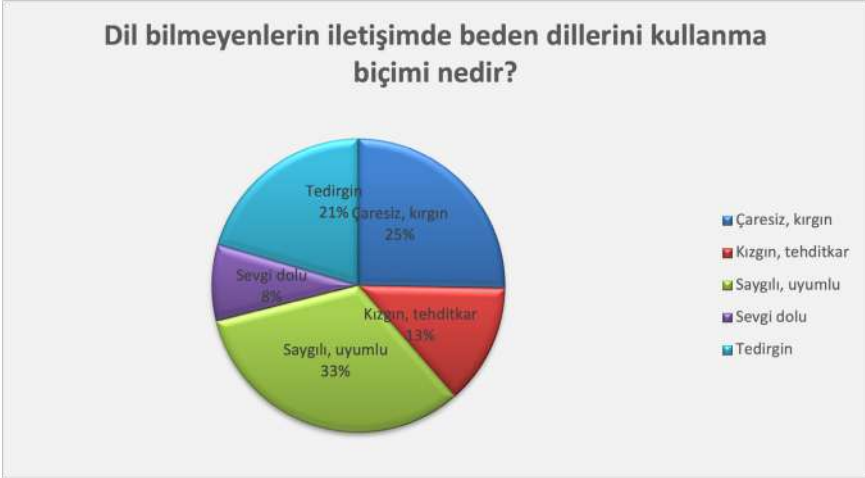

Grafik 13. Hizmet talep ederken yaygın tutum nedir?

Grafik 13'te görüldüğü üzere Saygılı (%25) ve Uyumlu (%18) yanıtları toplamda %43'lük bir oranla en yüksek grubu oluşturmaktadır. Bilinçli (%5) oranı da eklendiğinde, olumlu olarak değerlendirilebilecek toplam oran %48'e ulaşmaktadır. Bilinçsiz (%13), Çıkarıcı (%10), Isıracı (%20) ve Saygısız (%9) gibi negatif çağrışımlı yanıtların toplamı %52'dir.

“Sığınmacıların hizmet talep ederken sergilediği tutum” a ilişkin değerlendirmeler, katılımcı görüşlerinin negatif ve pozitif içerimli ifadeler arasında dengeli bir biçimde dağıldığını göstermektedir. En yüksek oranda tercih edilen seçenek “saygılı ve uyumlu” ifadesi olup, bu durum sığınmacıların kamu hizmetlerine erişim sürecinde genellikle olumlu bir tutum sergilediği yönündeki algının güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

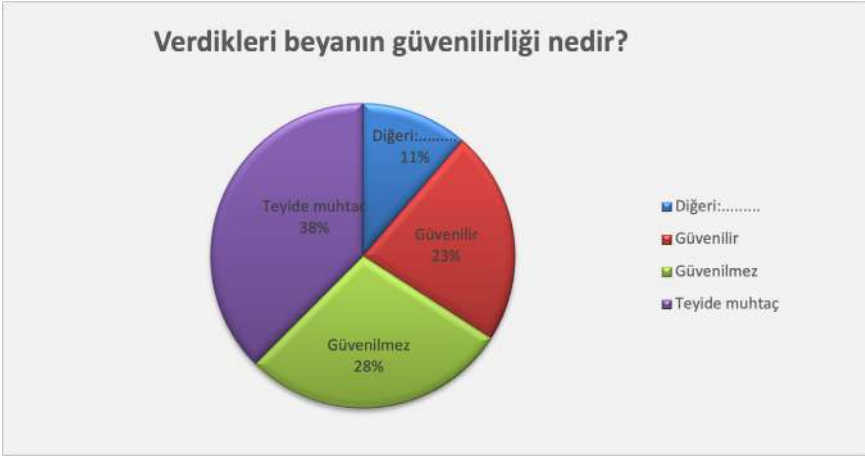
Bu veri, sığınmacıların hizmet talep süreçlerinde mutlak anlamda olumsuz bir tutum içinde oldukları yönündeki genellemeleri desteklememektedir. Aksine, olumlu algıların daha belirgin olduğu ve toplumsal temas alanlarında uyumlu davranış biçimlerinin daha sık gözlemlendiği yönünde bir kanaatin varlığına işaret etmektedir. Bu bulgular, sığınmacıların bireysel davranış düzeyinde kamu kurumlarıyla kurdukları ilişkinin genel olarak sorunlu değil, aksine iş birliğine açık bir çerçevede algılandığını göstermektedir.

Grafik 14. Dil bilmeyenlerin iletişimde beden dillerini kullanma biçimi nedir?

En yüksek oran (%33) ile “saygılı ve uyumlu” beden dili algısı öne çıkmaktadır. Bunu sırasıyla “Çaresiz, kırgın” (%25), “Tedirgin” (%21), “Kızgın, tehditkâr” (%13) ve “Sevgi dolu” (%8) beden dili ifadeleri takip etmektedir.

Bu veriler, dil bariyeri nedeniyle sözel iletişim kuramayan bireylerin, çevreleriyle kurdukları ilişkinin beden dili üzerinden nasıl okunduğuna dair önemli bir çerçeve sunmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu sığınmacıların beden dilini ya uyumlu/saygılı (%33) ya da duygusal kırılğanlık içeren ifadeler (%25 çaresiz, %21 tedirgin) üzerinden tanımlamıştır. Bu durum, beden diliyle kurulan iletişimde olumsuz ve tehditkâr bir imajın baskın olmadığı, aksine kırılğanlık ve uyum arayışının daha belirgin şekilde algılandığını göstermektedir. Bu sonuçlar, dil engelinin sadece bir iletişim bariyeri değil, aynı zamanda duygusal bir temsil alanı olduğunu da ortaya koymaktadır. Sığınmacılar beden dili aracılığıyla sıklıkla yardım talebi, uyum arzusu ya da kırılğanlık duygusunu iletirken, katılımcıların yalnızca %13'ü bu iletişimi tehditkâr ya da öfke içerikli olarak algılamıştır. Bu oran, kamuoyundaki olumsuz yargıların her durumda bireysel temas düzeyine aynı ölçüde yansımadığını da göstermektedir.

Grafik 15. Verdikleri beyanın güvenilirliği nedir?

Grafik 15'te görüldüğü üzere %80'e yakın bir oran, Suriyelilerin beyanına güvenme konusunda mesafelidir. Bunun bir sebebi, belki de sığınmacılıktan kaynaklı aidiyet duygusunun zayıflığıdır; dolayısıyla çoğu durumda kendi gerçek düşüncelerini değil, kendi çıkarlarıyla uyumlu görüşleri sunmalarıdır. Ayrıca Türkiye'deki konumlarının geçiciliği ve tehlikeli olması nedeniyle Türk yurttaşları veya muhtarlarla iletişim kurarken karşı tarafın duyu durumuyla uyumlu ifadeler kullanabilmektedirler. Bu durum, muhtarlarda Suriyelilerin kendi ekonomik durumları, yaşadıkları problemler veya diğer konulardaki ifadelerinde bir güvensizlik durumu yaratmış olabilir.

Grafik 16. Muhtar olarak hangi sıklıkla Suriyelilerle görüşüyorsunuz?

Grafik 16'da görüldüğü üzere muhtarlar, Suriyelileri tanıyabilecek sıklıkta onlarla görüşmektedir. Bundan dolayı muhtarların Suriyeliler hakkındaki yorumlarının gerçeği yansıttığı söylenebilir. Ancak ilişki kurmadığını söyleyen %18'lik oran da ilgi çekicidir. Bu kadar kalabalık bir Suriyeli topluluğu barındıran bir şehirde ilişkinin olmadığını söyleyen muhtarların varlığı, iki olasılığı işaret eder: Ya mahallede hiç Suriyeli yoktur, mahalle yerleşiklerinin Suriyelilerle ilişkisi yoktur ya da muhtar ilişki kurmayı reddetmektedir. İlk seçenek daha olasıdır.

Grafik 17. Mahallenizdeki Suriyelilerin ekonomik seviyeleri nasıldır?

“Mahallenizdeki Suriyelilerin ekonomik seviyeleri nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar, katılımcıların Suriyeli sığınmacıların ekonomik durumlarına dair algılarının oldukça çeşitli ve dağılmış olduğunu göstermektedir.

Grafik 17’de görüldüğü üzere en yüksek oran %35 ile “genellikle orta gelir seviyesinde” yanıtıdır. Ardından “genellikle alt gelir seviyesi” (%21) ve “her gelir seviyesinden mevcut” (%21) ifadeleri eşit oranla gelmektedir. “Genellikle üst gelir seviyesi” diyenlerin oranı ise %13 düzeyindedir. “Bilmiyorum/Fikrim yok” diyenler %8’lik bir kesimi oluştururken, “Diğer” ve karışık üst-orta gelir ifadeleri toplamda %2 gibi çok düşük bir orana sahiptir.

Katılımcıların yaklaşık yarısı (%56), Suriyeli sığınmacıların ya orta ya da üst gelir grubunda yer aldığını belirtmiştir. Bu, kamuoyunda sığınmacıların yalnızca yoksul ve yardıma muhtaç bireyler olmadığına dair bir farkındalığın geliştiğini göstermektedir. Bununla birlikte, alt gelir düzeyinde olduklarını düşünen katılımcılar da kayda değer bir orana (%21) sahiptir. Ayrıca “her gelir seviyesinden mevcut” yanıtı, Suriyelilerin ekonomik profiline dair homojen olmayan bir algı bulunduğuna işaret eder.

Grafik 18. Mahallenizdeki Suriyelilerle karşılaşınca nasıl hisler içerisinde oluyorsunuz?

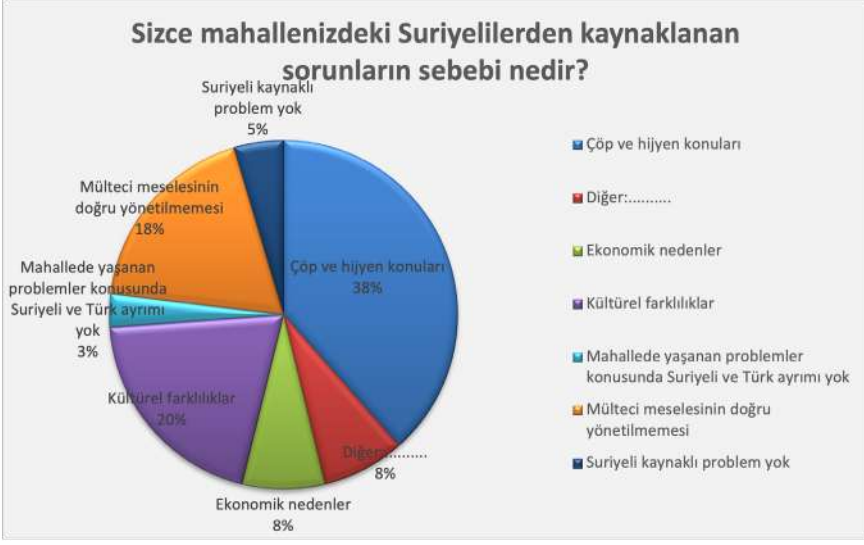
Grafik 18’de görüldüğü üzere üç kısımda yoğunlaşma vardır. En yüksek yoğunlaşma düzeyi, Suriyelilerin mahallede ekonomik ve sosyal katkı sağladığı kısımdadır. Demek ki, muhtarlar, Suriyelilerin mahalleye pozitif katkılarının bilincindedir ve bunu takdir etmektedirler. İkinci yoğunlaşma, çok çeşitli görüşleri barındıran ‘Diğer’ şıkkıdır. ‘Diğer’ şıkkındaki bu yoğunluk

muhtarların kararsızlığının işaretidir. Nitekim burada pozitif ve negatif içermiş açık uçlu cevaplar bir arada verilmiştir. Üçüncü yoğunlaşma, Suriyelilerin varlığıyla demografik yapının bozulduğu kısımda olmuştur. Negatif bir duygunun yansıması olan bu cevap oranının %18'de kalmış olması dikkate değerdir ve daha pozitif ya da kararsız konumların gerisinde kalmıştır.

Grafik 19. Mahallemizde Suriyelilerin asayiş ve güvenlik açısından sorun oluşturduklarını düşünüyorum.

Grafik 19'da soruya verilen cevapta yoğunlaşma, Suriyelilerin mahallenin asli unsuru olarak tam anlamıyla görülmedikleri ve tehdit unsuru olarak algılandıkları imajı yaratmaktadır. %90'a yakın bir yoğunlaşma, Suriyelilerin güvenlik için tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Bu, Suriyelilere yönelik yüklenmiş ötekilik algısından da kaynaklı olabilir.

Grafik 20. Sizce mahallenizdeki Suriyelilerden kaynaklanan sorunların sebebi nedir?

Grafik 20’de görülen cevaplarda da, Suriyelilere ister olumlu, ister olumsuz yaklaşılsın, paylaşılan ortak payda, hijyen, sokak temizliği ve kültür farklarına yapılan vurgudur. Yerli nüfus ve onların temsilcisi olan muhtarlar, Suriyelilerin çöp konusundaki özensizliği ve sahip oldukları farklı kültürlerinden taviz vermemeleri konusunda şikayetçidirler.

Grafik 21. Mahallenizde yapılan sosyal yardımlar hakkında fikirleriniz nedir?

Grafik 21’de %55 ile en yüksek oran “eşit bir şekilde dağıtılıyor” yanıtına

aittir. Bunu %32 ile “Suriyelilere ayrıcalık tanınıyor” yanıtı takip etmektedir. “Mahallemde sosyal yardım dağıtılmıyor” diyenlerin oranı %10, “Türlere ayrıcalık tanınıyor” diyenlerin oranı ise yalnızca %3 olarak belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere verilen cevapta muhtarların yarısından çoğu, yardımların eşit dağıtıldığını söylemişlerdir. Bu cevapta belki de bu tür yardımların dağıtımında muhtarların da rolü olduğu için eşitlik konusunda iyimser cevap verilmiştir. Nitekim söz konusu cevabın sağlaması konumundaki “Türlere ayrıcalık tanınıyor” şıkkındaki çok düşük oran, Türklerin bu yardımlardan yararlanmasının düşüklüğü hakkında fikir vermektedir. Zaten ikinci en yüksek oranın “Suriyelilere ayrıcalık tanınıyor” ibaresi olması, bu konuda az ya da çok, Suriyelilerin lehine bir eğilimin olduğunu göstermektedir.

Grafik 22. Yetkililerin mahallemde yaşayan Suriyelilere yönelik gerekli tedbirleri aldıklarını ve yaşanan sorunlara yönelik çözüm ürettiklerini düşünüyorum.

En yüksek oran %36 ile “Kısmen katılıyorum” seçeneğine aittir. Bunu sırasıyla: “Katılıyorum” (%23) “Katılmıyorum” (%16) “Kesinlikle katılıyorum” (%14) “Kesinlikle katılmıyorum” (%11) yanıtları takip etmektedir.

Grafik 22’de göç politikalarına yönelik sorulan soruya verilen cevaplar yer almaktadır. En büyük iki oran, “Katılıyorum” ve “Kısmen katılıyorum”da bulunmaktadır. Dolayısıyla muhtarların yarısından çoğu, kamu idaresinin Suriyelilere yönelik tedbir ve çözüm önerilerini yerinde bulmuştur. Bu oranın yüksek çıkmasında Haziran 2024’ten itibaren kamu kurumları tarafından başlatılan yoğun denetimin de payı vardır.

Grafik 23. Mahallenizdeki Suriyeliler yeterli derecede Türkçe konuşabiliyorlar mı?

Grafik 23'de oldukça çarpıcı verilerin yer aldığı görülmektedir. Muhtarların büyük çoğunluğu Suriyelilerin Türkçe bilmediği, konuşamadığı düşüncesine sahiptir. Çok daha düşük bir oran, çocuklar ve gençlerin konuştuğunu belirtmiştir. Ama Türkçe konuşma yetersizliğine yapılan bu vurgu, Suriyelilerin kendi içlerine kapanmaları ve gettolaşmalarına dair önemli bir işarettir. Ancak şehrin kamusal ortamlarına, çalışma hayatına katılan, okullarda okuyan Suriyelilerin Türkçe konuşabilme kapasitesinin daha yüksek olduğu, daha çok evde oturan veya kendi komünitesiyle sosyalleşen Suriyelilerde Türkçe konuşma düzeylerinin düştüğü söylenebilir. Bu doğrultuda Türkçeyi en az bilenler, en az konuşanlar kadın ve yaşlılardır.

Grafik 24. Mahallenizdeki vatandaşlar Suriyeli işletmelerden alışveriş yapıyor mu?

Grafik 24’de en yüksek oran %42 ile “nadiren” alışveriş yapıldığı yönündedir. Bunu sırasıyla: “Her zaman” (%28), “Sıklıkla” (%13), “Bilmiyorum/Fikrim yok” (%9), “Hiçbir zaman” (%8) seçenekleri takip etmektedir. Verilen cevaplarda yoğunlaşma, Türk vatandaşlarının nadiren Suriyeli esnaflardan alışveriş yaptıkları şikâindedir. Her zaman ve sıklıkla oranlarındaki yükseklik de ilgi çekicidir. Demek ki mahalledeki Türk vatandaşlarının Suriyelilerden alışveriş yaptıkları ve kategorik bir dışlayıcılık içinde olmadıklarını göstermektedir. Alışveriş olgusu sosyal etkileşime dair çok şey anlatır ve bu olgunun yüksekliği ile dışlama ve ötekileştirme arasında bir ters orantı vardır. Dolayısıyla bu kategori Türk vatandaşlarının Suriyelilerle etkileşime açık olduklarının göstergesidir.

Grafik 25. Mahallenizdeki Suriyeliler Türk vatandaşlarından alışveriş yapıyor mu?

Grafik 25’de de alışveriş sorusunun Suriyelilere yönelik olanı görülmektedir. Verilen cevaplara göre En yüksek oran %49 ile “nadiren” alışveriş yapıldığı yönündedir. Diğer yanıtların dağılımı şu şekildedir: “Hiçbir zaman” (%22), “Her zaman” (%18), “Sıklıkla” (%6), “Bilmiyorum/Fikrim yok” (%5).

Mahallesindeki Türk esnafın da nabzını tutan muhtarların yarıya yakını sığınmacıların Türk esnafından nadiren alışveriş yaptığını, 5’te 1’inden fazlası ise hiç alışveriş yapmadıklarını söylemiştir. Bu cevaplar, Suriyelilerin çoğunlukla kendi esnaflarından alışveriş yaptıklarını göstermekte, gettolaşmanın bir göstergesi olan kapalı bir ekonomik sistemin oluştuğu sonucunu yaratmaktadır. %18’lik her zaman yanıtı anlamlı bir oranı ifade etmektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin 5’te 1’e yakınının Türk esnaflardan alışveriş yapmaları, bu gettolaşmanın ileride aşılabileceğine dair bir işareti de barındırmaktadır.

Grafik 26. Mahallede Suriyelilerin normal bedelin üzerinde ev kiraladığını düşünüyorum.

Grafik 26'daki verilere göre Suriyelilerin mahalleye gelişiyle ev kira fiyatlarının arttığını, hem Türk vatandaşları hem de Suriyeliler için olması gerekenden daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Kismen katılıyorum, kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum şıklarını işaretleyenler, toplam oranların %90'ını oluşturmuştur.

Grafik 27. Mahallenizde yabancı uyruklu çocuk işçi olduğunu düşünüyor musunuz?

Grafik 27'de görüldüğü üzere Gaziantep'te sanayinin, atölyelerin olduğu mahalleler ile yerleşimin olduğu mahalleler farklıdır. Çocuk işçiliği -eğer varsa- çoğunlukla küçük ve orta ölçekli işletmelerde vardır ve bu işletmeler bazı mahallelerde kümeleşmiştir. Yerleşimin olduğu mahallelerde lokanta, manav, bakkal gibi işletmelerde bu kişilerin çalışmasına rastlanabilir. Katı-

lımcıların üçte biri, az sayıda olduğunu, üçte bire yakını çok sayıda, beşte bire yakını ise aile yanında ya da aile işletmesinde çalışan çocukların olduğunu söylemiştir. %80 üzerinde kitle az ya da çok çocuk işçiliğini gözlemlemiştir. Ancak bu %80'in içindeki önemli oran, bunun yüksek boyutlarda olmadığını göstermiştir. %16'lık bir kesim ise çocuk işçiliğinin olmadığını belirtmiştir.

Veriler, mahallede yaşayanların büyük çoğunluğunun (%81), çeşitli düzeylerde de olsa yabancı uyruklu çocukların ekonomik faaliyet içinde yer aldığını düşündüğünü göstermektedir. Özellikle “çok sayıda” (%29) ve “az sayıda” (%33) seçeneklerinin toplamı, çocuk emeğinin görünürlüğü ve yaygınlığına dair güçlü bir toplumsal algının varlığını ortaya koymaktadır.

“Ailesiyle birlikte çalışan çocuklar” ifadesi (%19) ise, çocuk emeğinin daha “görünür ama normalleştirilmiş” bir biçimini yansıtmakta; bu çocukların resmî anlamda “çocuk işçi” değil ama yine de çalışma hayatına dâhil edilen emek unsurları olduğu algısını doğurmaktadır.

Grafik 28. Mahallenizde yaşayan yabancı uyruklu kız çocuklarının çoğunlukla evlenme yaşı hakkında bilgi verir misiniz?

Grafik 28'de görüldüğü üzere Türk vatandaşlarının Suriyelilerin sosyal yaşamları, aile biçimleri konusunda hassas olduğu iki nokta vardır. Biri çocuk yaşta evlilik, öteki de çok eşlilik. Muhtarların %40'ı, Suriyelilerin 15-17 yaş arası evlilik yaptıklarını söylemişlerdir. %30 civarı kişi de bilmiyorum cevabını vermiştir. Bilmiyorum şikkındaki yükseklik, belki de muhtarın Suriye ailesinin iç yapısına ya da çocuk yaşta evliliğe kayıtsızlıktan kaynaklanıyor olabilir. %10'luk bir oran reşit yaşta evliliğe değinirken yine benzer oranda bir cevap da 14 yaş ve altı evlilik olduğundan bahsetmişlerdir.

Grafik 29. Suriyeli ailelerde çok eşlilik durumu nasıldır?

“Suriyeli ailelerde çok eşlilik durumu nasıldır?” sorusuna verilen yanıtlar, çok eşlilik (poligami) konusunun yerel gözlemlere dayalı olarak nasıl algılandığını ortaya koymakta ve toplumsal farkındalık düzeyine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Burada en yüksek oranlar eşit şekilde karşımıza çıkmaktadır. “Nadiren karşılaşıyorum” (%35), “Sıklıkla karşılaştığım bir durum” (%35). Grafik 29’da görüldüğü üzere erkeğin çok eşli evliliği konusunda nadiren karşılaşıyorum ile sıklıkla karşılaşıyorum şıkları bağlamındaki cevap oranı, %70 gibi yüksek bir orandır. “Bilmiyorum / Fikrim yok” seçeneği ise %21 ile önemli bir kesimin bu konuda gözlem yapmadığını ya da yorum belirtmekten çekindiğini düşündürmektedir. “Hiç karşılaşmadım” diyenlerin oranı ise oldukça düşüktür (%9), bu da çok eşlilik algısının toplumsal hafızada belirgin bir yer tuttuğuna işaret eder.

Grafik 30. Mahallenizde yaşayan yabancı uyrukluların çocuk sayısı hakkında bilgi verir misiniz?

Grafik 30'da da görüldüğü üzere %55 ile en yaygın yanıt “3–5 çocuk” seçeneğidir. Onu %32 ile “6 ve üzeri çocuk” cevabı takip etmektedir. “1–2 çocuk” diyenlerin oranı yalnızca %1, “Bilgim yok” diyenler ise %12’lik bir kesimi oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%87), yabancı uyruklu ailelerin ortalamasının üzerinde doğurganlık oranlarına sahip olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. “1–2 çocuk” yanıtının neredeyse hiç verilmemesi (%1), bu algının ne denli yaygın olduğunu ve sığınmacı nüfusun demografik yapısının toplumsal hafızada “yüksek doğurganlıkla” özdeşleştiğini göstermektedir. Bu tür algılar, zamanla toplumsal kaynakların paylaşımı, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim ya da demografik tehdit söylemleri gibi başlıklarda sosyal gerilim üretme potansiyeline sahiptir.

Grafik 31. Mahallenizde yaşayan yabancıların çalışma durumları hakkında ne düşünüyorsunuz?

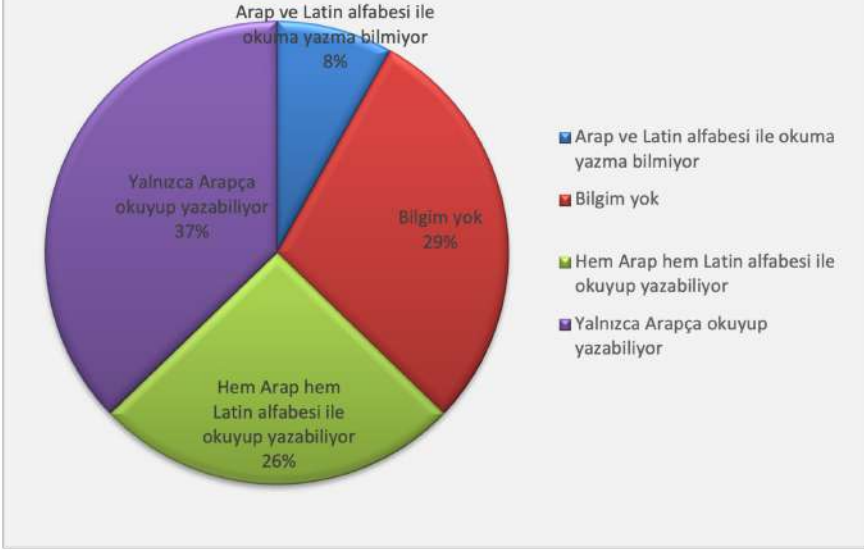
Grafik 31’de, Suriyelilerin çalışma hayatına katılımındaki büyük bir kangren görülmektedir: kayıtdışılık. Muhtarların gözünden Suriyelilerin temel çalışma biçimi ücretli bir kayıt dışılıktır. Yani sigorta primleri ödenmeden, çalışma sistemine dair bir kayıt oluşturulmadan yapılan çalışma. Bu çalışmanın Türkiye’deki sistemsel sebepleri, geçici koruma statüsündeki muğlaklık ve çalışma izinlerinin alınmasındaki zorluklardır. Suriyeliler açısından değerlendirildiğinde ise, düzenli-disiplinli çalışmaya karşı Suriyelilerin geliştirdiği kültürel direnç, Suriye’deki bürokrasi mantığıyla Türkiye’deki bürokrasi mantığının farklılığı, Türkiye’den her an gidebileceği -ve dolayısıyla emekliliğe ihtiyaç duymayacağı- fikrine dayanan aidiyet duygusunun oluşmaması, uluslararası fonlardan kaynaklı alınan ücretsiz sağlık hizmeti gibi faktörler etkili olmaktadır.

Grafik 32. Mahallenizdeki yabancı uyruklu ailelerde çoğunlukla kaç kişi çalışıyor?

Grafik 32, Suriyeli ailelerin gelmiş oldukları kültürle bağlantılı olarak ailece çalıştıkları veya ailede birçok kişi çalışıp beraber aile giderlerini karşıladıkları sonucunu açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla aileye birden çok kişi gelir getirmekte; her Suriyelinin kazancı Türk vatandaşından az olsa bile kümülatif olarak Suriyeli aileye giren gelir daha yüksek olduğu için aynı yoksulluk standardındaki Türk ailesinden daha konforlu bir yaşam sürmelerine sebep olmaktadır. Tek kişinin çalıştığı Türk ailesine giren para miktarı –çalışan kişinin aldığı ücret Suriyeliye nazaran daha yüksek olsa da- aynı standarttaki Suriyeli aileden daha düşük olmaktadır. Bu fark, kiralık ev, dükkan, gıdaya erişim gibi konularda Türk vatandaşları açısından dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Ayrıca Türk vatandaşlarının harcama kalemlerinin daha fazla oluşu -eğitim, dersane, tatil vb.-, bu eşitsiz dengeyi Türk vatandaşları açısından daha çekilmez hale getirmektedir. Soruya cevap verenlerin beşte üçe yakını, Suriyeli ailede birden çok kişinin çalıştığını ifade etmiştir. Bilgim yok şeklinde çıkan %27'lik oran, muhtemelen işyerlerinin olmadığı, çoğunlukla konutların bulunduğu ve çalışma hayatına dair gözlemin olmadığı mahalle muhtarlarından gelen cevaplardır.

Mahallenizde yaşayan yabancı uyrukluların çoğunluğunun okuma yazma bilgileri hakkında bilgi verir misiniz?

Grafik 33. Mahallenizde yaşayan yabancı uyrukluların çoğunluğunun okuma yazma bilgileri hakkında bilgi verir misiniz?

Grafik 33'te görüldüğü gibi en yüksek oran %37 ile “Yalnızca Arapça okuyup yazabiliyor” cevabına aittir. Bu durum 10 yıldan fazladır uygulanan dil öğrenmeye ve öğretmeye dayalı projelerin yetersizliğini göstermektedir. Bu kategoridekilerin çoğunu kadınlar ve orta yaş üstü erkekler oluşturmaktadır. En yüksek oran, sadece Arapça bilinirliğindedir. Latince-Arapça bilinirliğindeki bu yüksek oran da, Türkçe biliniyor olsa da Arapça konusundaki hassasiyetin devam ettiğini göstermektedir. Buradaki ilginç sonuçlardan biri, oran olarak düşük olsa da ne Arapça ne de Latin alfabesi kullanmayanların oranıdır. Bu veri, Gaziantep'teki Suriyelilerin bir kısmının profili hakkında bilgi vermektedir. Bu kitle ne Suriye'de ne de Türkiye'de bir eğitim almamış, mevcut toplumsal sistemin dışındaki kırsal, bedevi aşiret veya dom topluluklarını işaret etmektedir.

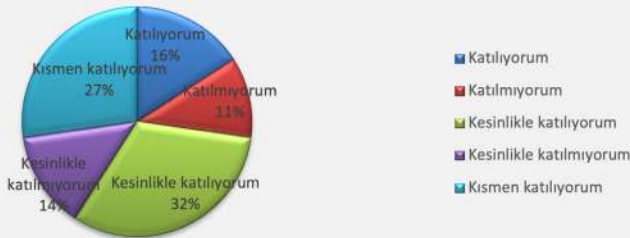
Mahallenizde yaşayan yabancı uyrukluların eğitim düzeyi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Grafik 34. Mahallenizde yaşayan yabancı uyrukluların eğitim düzeyi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Grafik 34'te görüldüğü üzere soruya verilen cevaplar ilginçtir. En yüksek iki oran üniversite ve üzeri diyen kesimle, okur yazar olmadığını söyleyen kesimdir. Bu iki veri de gerçektir. Nitekim Gaziantep'e gelen Suriyeliler arasında entelektüel düzeyi yüksek, eğitilmiş bir kesimin azımsanmayacak bir oranda olduğu söylenebilir. Aynı durum karşısı için de geçerlidir. İlköğretim mezunlarının yüksekliği okuma-yazma bilmeyenlere eklendiğinde eğitimsiz ya da düşük eğitilmiş Suriyelilerin oransal yüksekliği görülür.

Mahallemdaki yabancı uyrukluların işgücüne katılımı sebebiyle yerli halkın işgücü ve geçim kaynaklarına erişim imkanının azaldığını düşünüyorum.

Grafik 35. Mahallemdaki yabancı uyrukluların işgücüne katılımı sebebiyle yerli halkın işgücü ve geçim kaynaklarına erişim imkanının azaldığını düşünüyorum.

Grafik verileri, sığınmacıların işgücüne katılımının yerli halk açısından geçim kaynaklarına erişim bakımından bir tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Katılımcıların toplamda %75'i (kesinlikle katılıyorum, katılıyorum, kısmen katılıyorum) bu ifadeye farklı derecelerde onay vermektedir. Bu oran, mahalle düzeyinde yabancı uyrukluların varlığının ekonomik fırsatları daralttığına dair güçlü bir kanaat bulunduğuna işaret eder. Bu algı, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda sosyopolitik bir tepkiye de zemin hazırlayan yapısal bir algı üretmektedir. Sığınmacıların düşük ücretlerle ve çoğunlukla kayıt dışı biçimde çalıştıkları koşullar, yerli nüfusun işgücü piyasasında kendini güvencesiz hissetmesine neden olmakta; bu da yerel düzeyde göç karşıtı tutumların meşrulaşmasına katkı sunmaktadır.

Grafik 36. Mahalleimde yaşayan yabancı uyrukluların konut ihtiyacı sebebiyle zaman içerisinde kira ve ev fiyatlarının arttığını ve artmakta olduğunu düşünüyorum.

Grafik 36'da görüldüğü üzere bu soru bir önceki soruyla ilişkilendirilmelidir. Muhtarlar, çok yüksek bir oranda Suriyelilerin mahallelerde varlığının konut piyasasını yükselttiği, yoksul Türk vatandaşlarının konutlara erişimini zorlaştırdığını düşünmektedirler. Mahallede konut arzı sabit kaldığında ve bununla ters olarak Suriyelilerin gelişile nüfusun artması, kiralık veya satılık konut fiyatlarının yükselişine sebep olmaktadır. Geçici koruma statüsü nedeniyle Suriyelilerin mülk alması sınırlı olduğundan asıl gerilimler kiralık evler üzerinden yaşanmaktadır. Kendisi konut sahibi olmayan, kirada yaşayan Türk vatandaşlarının bundan olumsuz etkilendiği muhakkaktır. Suriyelilerin aynı evde daha kalabalık yaşayabilmeleri ya da evde çalışan

kişi sayısının fazlalığı, Suriyelilerin kiralık konuta erişimlerini daha avantajlı hale getirmektedir.

Grafik 37. Mahallede yaşayan yabancı uyruklu hanelerdeki çocukların eğitim haklarına erişimi ile ilgili görüşünüz nedir?

Grafikte yer alan veriler, mahalle halkının önemli bir kısmının sığınmacı çocukların eğitime katılımının sınırlı ya da yetersiz düzeyde olduğunu düşündüğünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların %74'ü (düşük %29 + orta %45) çocukların eğitim sürecine yeterince dâhil olmadıkları kanaatini taşımaktadır. Yüksek katılım algısı ise yalnızca %18'de kalmaktadır. Bu durum yalnızca çocukların bireysel durumu ile ilgili değil; aynı zamanda ailelerin ekonomik ve kültürel sermayesinin sınırlılığı, dil bariyeri, belgelenme sorunları ve sosyal dışlanma gibi çok katmanlı sorunlara da işaret etmektedir.

Grafik 38. Mahallenizdeki yabancı uyruklu nüfusun yüzde kaçının kayıtsız ve/veya kimliğinin iptal edilmiş olduğunu düşünüyorsunuz?

Grafik 38'de görüldüğü üzere muhtarlar, mahallelerinde yaşayan Suriyelilerin büyük oranlarda kayıtlı olduklarını düşünmektedirler. Bu cevabı vermelerinin sebebi belki de kayıt sisteminde ya da kayıtsızları denetleme sistemindeki rolleridir. Ama verilen cevaplar, mahallelerde ikamet izni, geçici oturma belgesi olan Suriyelilerin çok az olduğu şeklindedir.

Grafik 39. Mahallemize yabancı uyruklular gelip yerleştikten sonra adli vakalarda gözle görülür ya da anlamlı bir artış olduğunu düşünüyorum.

Grafik 39'da görüldüğü üzere bu sonuç, mahalle muhtarlarının zihninde suç ve Suriyeli sığınmacılar arasında güçlü bir korelasyonun ortaya çıktığını göstermektedir. Bunun gerçek ampirik deneyime dayanıp dayanmadığı şüphelidir ya da ötekileştirme duygusundan kaynaklıdır; ancak bu veri, Suriyelilerle ilgili negatif imajın göstergesidir.

Grafik 40. Mahallenizdeki yabancı uyruklular kendi aralarındaki problemleri çoğunlukla nasıl çözmeyi tercih ediyorlar?

“Mahallenizdeki yabancı uyruklular kendi aralarındaki problemleri çoğunlukla nasıl çözmeyi tercih ediyorlar?” sorusuna verilen yanıtlar, Suriyelilerin içsel toplumsal örgütlenme biçimlerini ve kurumsal otoriteyle ilişkilerini anlamak açısından önemli bir içgörü sunmaktadır.

Grafik 40’da görüldüğü üzere soruya verilen cevap, gettolaşmanın temel göstergelerinden birinin gerçekleşmiş olduğunu göstermektedir. Suriyeliler kendi aralarında bir ihtilaf yaşadıklarında, ihtilafın çözümü için üst ilgili bir kamu kurumuna başvurmak yerine kendi aralarında çözmektedirler. %33 oranında kendi aralarında konuşarak, aile bireyleri veya saygı duydukları kişiler araya girerek; %20 kendi kanaat önderlerine başvurarak; %11 toplu hareket ederek veya kavgaya ederek; %8 oranında kendi kendilerine çözmeye çalışmaktadırlar. %11 Muhtarlar ve %8 Türk yakınlarına başvurarak; %6 polise başvurarak çözmeye çalışıyorlar şeklindeki cevapların toplamı anlamlı bir oran yaratmaktadır.

Veriler, mahallede yaşayan yabancı uyruklu bireylerin kendi aralarındaki uyuşmazlıkları çözmeye ağırlıklı olarak resmî kurumsal yapılardan ziyade geleneksel, topluluk içi çözüm mekanizmalarını tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Özellikle “kendi aralarında konuşarak ve aile büyüklerinin katılımıyla” çözüm bulma yöntemi (%33) ile “kanaat önderlerine başvurma” (%20), sığınmacıların topluluk temelli dayanışma ve arabuluculuk kültürüne dayandığını göstermektedir.

Resmî otoriteye (polis, yargı) yönelme oranlarının oldukça düşük olması (%6 ve %3), sığınmacıların kamu otoriteleriyle ilişkilerinde güvensizlik, yabancılık hissi ya da dil ve statü bariyerlerinin etkili olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca bu durum, yerel düzeydeki adalet sistemine erişimin yalnızca hukuki değil, kültürel ve sembolik engellerle de sınırlı olabileceğine işaret eder.

Grafik 41. Mahallemizdeki Suriyeli ve Türk çocuklar sokakta, parkta birbirleriyle oynarlar.

Grafik 41’de soruya verilen cevaplar, en azından çocuklar nezdinde bir ayrışmanın değil, kaynaşma süreçlerinin daha baskın olduğunu göstermektedir. %60’lık kesim, değişik oranlarda sığınmacı ve yerli çocuklar arasında kaynaşma olduğunu belirtmişlerdir. %35’lik oran ise katılmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla yetişkinlerde var olan net ayrımların çocuklar arasında belirsizleştiği söylenebilir.

Grafik ayrıca mahalle muhtarlarının gözlemlerine dayanarak Türk ve Suriyeli çocuklar arasında belirli düzeyde bir etkileşim olduğunu, ancak bunun çoğunlukla kısmi ve sınırlı kaldığını da göstermektedir. En yüksek oran %41 ile “kısmen katılıyorum” cevabına verilmiştir. Bu da, çocukların birbirleriyle zaman zaman oynadıkları, ancak bu temasın düzenli, derin ve kapsayıcı olmadığı algısını yansıtmaktadır.

Toplamda %33’lük bir kesim (“katılıyorum” + “kesinlikle katılıyorum”) çocuklar arasında aktif bir etkileşim olduğunu düşünürken, %26’lık bir kesim (“katılmıyorum” + “kesinlikle katılmıyorum”) bu tür bir sosyal ilişkiyi görmediğini belirtmiştir. Bu dağılım, mahallelerde görece dengeli ama mesafeli bir etkileşim düzeyi olduğunu göstermektedir.

Grafik 42. Parkta ve sosyal alanlarda Türkler ve Suriyeliler bir arada oturup sohbet ediyorlar.

Grafikte en yüksek oran, “kısmen katılıyorum” seçeneğine verilmiştir (%53). Bu oran, iki topluluk arasında yer yer ve sınırlı biçimde sosyal temas yaşandığını, ancak bunun yaygın ve istikrarlı bir düzeye ulaşmadığını göstermektedir. Geriye kalan %35’lik kesim (“katılmıyorum” + “kesinlikle katılmıyorum”) ise, bu tür kamusal buluşmaların ya gerçekleşmediğini ya da çok seyrek yaşandığını belirtmektedir. Bu dağılım, mahalle ölçeğinde sosyal uyumun düşük yoğunluklu ve parçalayıcı bir karakter taşıdığını düşündürmektedir. “Katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” diyenlerin toplamı yalnızca %12’dir. Bu da, gerçek anlamda eşit ve gönüllü sosyalleşme düzeyinin oldukça sınırlı kaldığını gösterir. Başka bir deyişle, park gibi ortak alanlar buluşma potansiyeli taşımakla birlikte, bu potansiyelin topluluklar arası ilişki üretmeye yeterince dönüşmediği anlaşılmaktadır.

Grafik 43. Camide, Cuma namazında Türkler ve Suriyeliler nasıl otururlar?

Grafik 43’de verilen cevaplarda bir sosyal-kamusal ortam olan camilerde saflarda ayırım olmadığı; Suriyeliler ve Türklerin cami cemaatinde karışık oturduklarına vurgu yapıldığı, en azından dinsel alanda ortak bir deneyimin oluşturulabildiği görülmektedir. Grafikteki açık baskınlık, camilerin, özellikle Cuma namazı gibi yüksek katımlı ibadetlerde, Türk ve Suriyeli bireylerin bir arada ve ayrıışmadan ibadet ettiklerini göstermektedir. %91 gibi yüksek bir oranda “karışık oturma” cevabının verilmesi, dil, kültür, etnisite veya statü farklılıklarına rağmen dinsel birlikteliğin bir sosyalleşme alanı olarak çalıştığını ortaya koymaktadır.

Bu sonuç, diğer sosyal mekânlarda gözlemlenen ayrıışmaya (örneğin parklar, sokaklar, ev ziyaretleri vb.) kıyasla cami gibi ibadethanelerde daha fazla temas ve eşitleme zemininin olduğunu gösterir. Çünkü cami, toplumsal rollerin ve hiyerarşilerin daha fazla askıya alındığı, kimliklerin eşitlendiği sembolik bir mekândır. Öte yandan yalnızca %7’lik bir kesimin “ayrı oturma” algısına sahip olması, sosyal mesafenin ibadet alanlarında belirleyici olmadığını düşündürmektedir. Bu durum, özellikle erkeklerin yoğun katılım gösterdiği bu alanda sığınmacıların daha görünür, daha kabul görür biçimde yer aldıklarını da bize göstermektedir.

Grafik 44. Mahallenizde Türkler ve Suriyeliler arasında komşuluk ilişkileri nasıldır?

Grafik 44’de görüldüğü üzere veriler birbirine yakındır. Grafik, muhtarların %28’nin konu hakkında bilgisinin olmadığını göstermektedir. Bu konu hakkında yeterince gözlem yapmadıklarını açıklamaktadır. Genelde iletişimleri yoktur diyenlerin oranı %41’dir. Bu oran bize parklar ve camilerde olan etkileşimin komşuluk ilişkisini etkilemediğini göstermektedir. İki topluluk arasında komşuluk ilişkisi için belirgin bir ayrıışma ve sosyal

etkileşim eksikliğine işaret etmektedir. Bu duruma kültürel farklıklar ve dil bariyeri neden olmaktadır. Dil bariyeri nedeniyle bireyler rahat bir şekilde sosyalleşememekte ve durumdan komşuluk ilişkileri de etkilenmektedir. Rahat olamadıkları alanda güven duygusu da etkilenmektedir. Ayrıca bu veriler, iki topluluğun karşılıklı olarak birbirini ötekileştirdiği bir gettolaşma eğiliminin varlığına işaret etmektedir.

Grafik 45. Türklerle Suriyeliler birbirlerinin evine yemeğe giderler mi?

Grafik 45'te görüldüğü üzere bu soru sosyal etkileşimi tamamen gözleri önüne sermektedir. Komşuluk ilişkisi önemli bir ilişki türüdür. %45'lik kesimin birbirlerinin evlerine yemeğe gitmediğini; %33 nadiren gittiğini belirtmektedir. Bu veriler iki topluluk arasında yakın ilişkilerin nadir olduğunu ya da hiç olmadığını göstermektedir. Bu oranın bir sebebi mutfak kültürünün farklılığı olabilir. Ancak yemek daveti veya bu davetin kabulü, içerdiği pratik anlamın dışında da bir anlam taşımaktadır.

Grafik 46. Türkler ve Suriyeliler birbirlerine borç para verirler mi?

Grafik 46'da görüldüğü üzere borç ilişkisi bir bağımlılık ilişkisidir ve sosyal etkileşimin, uyumun önemli bir göstergesidir. “Türkler ve Suriyeliler birbirlerine borç para verirler mi?” sorusuna verilen yanıtlar, iki topluluk arasındaki karşılıklı güven, maddi dayanışma ve sosyal ilişki derinliği gibi kırılğan ama kritik konulara ışık tutmaktadır.

Veriler, Türkler ile Suriyeliler arasında borç verme/borç alma gibi maddi dayanışma ilişkilerinin oldukça sınırlı, hatta çoğunlukla kurulmamış olduğunu göstermektedir. “Hiçbir zaman” diyenlerin oranı (%34) ile “Nadiren” diyenlerin oranı (%25) birlikte düşünüldüğünde, katılımcıların yaklaşık %60'ı bu tür ilişkilerin ya olmadığını ya da son derece istisnai biçimde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Buna ek olarak en yüksek oran olan %38'lik kesimin “Bilmiyorum/Fikrim yok” demesi dikkat çekicidir. Bu, toplumun büyük bir kısmının bu konuda doğrudan bir deneyime ya da gözleme sahip olmadığını, yani ilişkisizliğin ve mesafenin yalnızca maddi değil, sosyal bağlamda da derin olduğunu düşündürmektedir.

“Her zaman” ve “Sıklıkla” diyenlerin toplamı yalnızca %3'tür. Bu da maddi dayanışmanın yerleşik bir güven ilişkisine dönüşmediğini, ekonomik alışverişlerin büyük ölçüde tutumsal sınırlar içinde kaldığını ortaya koyar.

Grafik 47. Türkler ve Suriyeliler birbirlerinin cenazelerine katılıyorlar mı?

“Türkler ve Suriyeliler birbirlerinin cenazelerine katılıyorlar mı?” sorusu, topluluklar arası ilişkilerin en mahrem, en duygusal ve en yüksek empati

düzeyi gerektiren alanında gerçekleşen veya gerçekleşmeyen sosyal bağları anlamamıza yardımcı olur.

Grafikte 47'de görüldüğü üzere muhtarlara bu soru sorulduğunda %60 oranında “Nadiren” sonucu çıkmıştır. Burada genel olarak düşük sosyal etkileşim ortaya çıkmaktadır. Çünkü cenazeler genellikle yakın ilişkilerin göstergesi olarak kabul edilir. Bu oranın düşük olması sosyal bağların zayıf olduğuna işaret etmektedir. Söz konusu sonuç, iki taraf arasında etkileşimsizliğin ve sosyal mesafenin varlığının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Grafik 48. Suriyelilerle ilgili karşılaştığınız problemler nelerdir?

“Suriyelilerle ilgili karşılaştığınız problemler nelerdir?” sorusuna verilen yanıtlar, mahalle düzeyinde sığınmacı yerleşimlerine dair gündelik yaşam pratiklerinden kaynaklı rahatsızlıkları ve algılanan uyumsuzluk alanlarını ortaya koymaktadır. Grafik 48’de görüldüğü üzere soruya verilen cevaplar, muhtarlar özelinde Türk vatandaşlarının Suriyelilerin hangi tutumlarından yakındıklarını açığa çıkarmaktadır. En önemli problem, farklı zaman algı-larıdır; zamanın farklı yaşanmasıdır. Türk vatandaşlarının işyerinde, sokak ve parkta, hanede aktif olduğu zamanla Suriyelilerinki farklıdır. Bu farklılık sosyal huzursuzluğun sebebi olabilmektedir. Bu yanıt, Suriyelilerin günün erken ya da geç saatlerinde kamusal alanları kullanmaları nedeniyle zaman algısı üzerinden bir kültürel uyumsuzluk yaşandığını göstermektedir. Bu durum, yerli halkın mahremiyet, sessizlik veya gündelik ritmiyle çatışan bir zamansal mekân paylaşımı sorununa işaret eder. İkinci tepki çeken nok-

ta, çöp problemidir; derinlemesine görüşme sonuçlarında da en çok vurgu, Suriyelilerin sokak hijyenine yeterince önem vermemeleri, çöplerini kullarlara uygun şekilde konteynıra ya da çöp kovasına atmamaları üzerinedir. Bu veriler, sığınmacıların fiziksel çevreyi kullanma biçimleri üzerinden gelişen mekânsal gerilimleri yansıtır. Yani sorun yalnızca sayı ve varlık değil; bu varlığın nasıl sergilendiği ve mekânda nasıl bir iz bıraktığıyla ilgilidir. Suriyeliler konusunda diğer bir önemli yakınma, kalabalık gezme üzerinedir. Parklarda, sokakta, hastanelerde, çarşıda ve tüm kamusal ortamlarda kalabalık bulunmaları, karşılaştıkları problemlerle bireysel olarak değil, grupsal olarak baş etmeye çalışmaları bir tepki oluşturmaktadır. Suriyelilerin bu tutumunun sebepleri dil bilmeme, Türk bürokratik kültürüne yabancı olma, sığınmacılıktan kaynaklı mağduriyet ya da Suriye’den getirdikleri aşiret ve akrabalık bağlarından kaynaklanan alışkanlıklar olabilir. Ancak sebebi ne olursa olsun, bu alışkanlıkların Türk vatandaşları üzerindeki yansımalarının olumsuz olduğu söylenebilir.

Grafik 49. Mahallenizdeki Suriyelilerin beğendiğiniz yönleri nelerdir?

Grafik 49’da görüldüğü üzere %40 oranında “Beğendiğim bir yönleri yok.” seçeneği söylenmiştir. Bu oldukça yüksek bir orandır. Muhtarların büyük çoğunluğu Suriyelilerin herhangi bir olumlu yönünü belirtmemiştir ve durum toplumsal uyum eksikliğini ve muhtarların Suriyelilere yönelik olumsuz algısını göstermektedir. Diğer seçeneği de oldukça geniş bir yüzeyi kapsamaktadır. Ancak diğer taraftan olumlu özelliklere dayalı cevaplar toplandığında azımsanmayacak bir oran oluşturmaktadır. %37’lik bir oran,

başta Suriyelilerin işletmelerindeki ucuzluk olmak üzere Suriyelilere dair beğenilen özelliklere vurgu yapmıştır. Yani negatif ve pozitif özelliklere hemen hemen eşit oranda vurgu vardır. Burada odaklanması gereken başka bir cevap, “Diğer” şikkıdır. Bu durum mevcut seçeneklerin katılımcılar için yeterince kapsayıcı olmadığını ya da bireylerin beğeni ifadelerini açıkça tanımlamakta zorlandığını göstermektedir. Bu durum da kararsız, tanımsız ya da içselleşmemiş olumlu gözlemlerin varlığına işaret edebilir. Nitekim bu şikkın negatif veya pozitif bir içerime mi sahip olduğunun ayrıca araştırılması gerekir.

Bu veriler, sığınmacıların kültürel ve toplumsal katkılarının görünmez hale geldiği, yalnızca ekonomik işlevsellik temelinde değerlendirildikleri bir algı atmosferine işaret eder. Dahası, “Beğendiğim bir yönleri yok” cevabının yüksek oranı, sadece bir memnuniyetsizlik ifadesi değil, aynı zamanda empati, tanışıklık ve karşılaşma eksikliğini gösterir.

Bu durum sosyal uyumun hâlâ “yüzeysel ve araçsal” düzeyde kaldığını, karşılıklı tanınmanın ve gönüllü ilişki kurmanın gerçekleşmediğini göstermektedir.

DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER

Derinlemesine görüşmelerde ortaya çıkan kodların sıklığı, mahallelerin özgül koşullarına göre yorumlanmalıdır. Nitekim mahallede Suriyeli yoğunluğu ile iletişim azlığı arasında doğru orantı vardır. Bir mahallede Suriyelilerin yerli nüfusa oranı arttıkça iletişim düzeylerinin azaldığı, Suriyelilerin yerli nüfusa oranı düşük düzeyde kaldığında iletişimin daha üst bir düzeyde seyrettiği sonucu çıkmaktadır. Suriyelilerin yoğun bir şekilde yaşadıkları mahallelerde iki topluluk arasında hemen hemen hiç ilişki ve etkileşim yokken; Suriyelilerin yerli nüfusa oranının az olduğu mahallelerde ise etkileşim ve iletişimin arttığı görülmektedir. Suriyelilerin kalabalık olduğu bir mahallenin muhtarı, “*Türkler ile Suriyeliler arasında komşuluk ilişkisi yok. Mecbur kalınca konuşuyoruz. Mecbur kalınca iki grup alışveriş yapıyor zorunluluk yanı*” demektedir. Suriyelilerin yoğun olarak çalıştıkları işletmelerin bulunduğu bir mahalle muhtarı, Türk ve Suriyeli işçiler arasındaki diyalog yokluğunu makine sesine bağlamaktadır:

“Diyalog oturup bir konuşma zaten o makinelerin sesinden birbirlerini anlama şansları sıfır”.

Ayrıca mahallesinde bulunan Suriyelilerin kültürel ve aşiret bağlamı da iki taraf arasında diyalogo imkânsız kılmaktadır.

“Yani oturup da onlarla muhabbet etme şansımız yok...”

Söz konusu mahallede bulunan Suriyelilerin özgün bir kültür ve yaşayışa sahip olan abdal olması, etkileşimi imkansızlaştırmıştır. Abdallar ile ilgili başka bir mahalle muhtarı da şu ifadelerde bulunmuştur:

“Sokak park hijyenlerinde sorunlar var, parklarda sorunlar yaşıyoruz hijyen bakımından bu mahallede Abdallar en büyük problem.. Özellikle Abdallar çok fazla var. Abdallar burada olmasına rağmen hiç uyum sağlayamadılar uzun zamandır bu mahallede. (...) abdalların olduğu mahallelerde köpekler çok fazla, köpek sesleri çok fazla. Dört mahallenin (Umut, Çıksorut, Göllüce, 29 Ekim Mahalleleri) temel sorunu bunlar. Suriyeliler imkansızlıkla(...) devlet buralara kömür desteği falan sağlamıyor. Bunlar kıyafet falan yakıyorlar. Yani fakirler sorunlu bir mahalle. Bence toplum olarak iki mahallede bu mahallelerde uyum var birbirleriyle anlaşabiliyorlar.”

Şehitkamil’de bulunan söz konusu mahallenin muhtarı, mahallesinde Suriyelilerle herhangi bir problem yaşanmadığını ve onlardan memnun olduklarını belirtmiştir. Asıl sorun, ister Türk ister Suriyeli olsun abdallarla yaşanmaktadır. Bu orantı, bir bakıma mahalle sakinlerinin ekonomik gelirinden de bağımsızdır. Nitekim Suriyelilerin nüfusa oranının az olduğu Değirmişem, Umut, Çıksorut mahallelerinde ayrışma düzeyleri düşük, ilişki düzeyleri yüksektir. Aynı durum ayrışma ve dil için de geçerlidir. Suriyelilerin yoğun yaşadığı mahallelerde dil öğrenme düzeyi daha düşüktür, iki topluluk arasında ise ayrışma çok daha derindir. Örneğin Şehitkamil’de Suriyelilerin nüfusa oranının az olduğu dört mahallede Suriyelilere yönelik algı pozitifdir ve hiç sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

“Suriyelileri elimizden gelen yardım sağladık imkânı sağladık elimizden gelen yardımı yaptık, sıkıntı yok beni kırmadılar. Bize karşı saygıları var taşkınlık olmadı elimizden geleni yaptık, ilk geldiklerinde durumları kötüydü, toplanıp yerleştirdik eşya verdik, buzdolabı vesaire dağıttık. İlk zamanlarda gürültü ve gece hayatları vardı ama entegre oldular şimdi hiçbir sıkıntı yok. İş sıkıntıları vardı. Şimdi yoktur. Herkes çalışıyor, kadınlar çalışıyor. Özellikle trikoda, inşaatta çalışıyorlar, Gatem’de hamallık yapıyorlar.”

Şahinbey’de bulunan ama Suriyeli oranının benzer olduğu bir mahalle muhtarı, mahallesindeki Suriyelilerin çoğunun Türkmen olduklarını ve bu nedenle uyum konusunda bir problem yaşamadıklarını belirtmiştir:

“Suriyeliler şimdi bizim bu zaman bölgeye genelde de fakir kesim olan dostlarımız bizim mahallede yardım konusuna gelip gidenlerimiz çok. Sosyal hizmetlerden dolayı yardım isteyenler çok, haberlerde yer yok bizim. Zaten başka yani bir sıkıntı yok. (...) Zaten şöyle bir şey Suriyelilerle komşuluk derken Suriyeliler genelde bizim Türkmen olanlar bizim buradan geliyorlar, Türkmen yerlerden.

Yani bizim Halep'ten gelenler yani herkes dedim tanıyan insanlar ya akrabası. Yanlış sonuçta tanımayanlar olduğu zaman.”

Şehitkamil'de yer alan, maddi geliri daha yüksek Suriyelilerin yaşadığı mahallede de, söz konusu nüfusun azlığı, iki topluluk arasında problemler bir ilişkinin oluşumunu engellemiştir.

Tabi ki Suriyelilerin az olduğu mahallelerde ilişki sıklığına vurgu yapmak, pembe bir tablo çizmek değildir. İki topluluk birbiriyle etkileşirken park gibi kamusal alanda etkileşim yüksekken; birbirinin evine gitme, evlenme, yemeklerini yeme gibi özel alana dair konularda etkileşim düzeyleri sınırlı kalmaktadır. Örneğin yukarıda değinilen iki taraf arasında problemler ilişkinin olmadığı dört mahallede Suriyeliler uyumlu olmalarına rağmen kendi içlerine kapalı durumu korumaktadırlar.

“Çok Suriyeli yemeklerini yiyemiyoruz. Birbirinden alışveriş yapıyorlar. Türkler %20 alışveriş yapıyorsa, onlar daha fazla alışveriş yapıyor.”

Şahinbey'de yer alıp yukarıda değinilen ve iki topluluk arasında pozitif etkileşime vurgu yapan mahalle muhtarı da, Türklerin bazı durumlarda Suriyeli esnaflardan alışveriş yaptıklarını ama Suriyelilerin bu konuda gerekli hassasiyeti göstermediklerini belirtmiştir: *“Biz Türkler mahallemizi ayırmıyoruz ama gendilerinin burada ayırdığını görüyorsun çok basit bir şey yani ben size çok basit bir şey bu. Suriyeli komşumuz var yan tarafımızda 3-4 ay oldu çocuğun evde engelli bir kız kız kardeşi varmış. Yani akıl sağlığını kaybetmiş çocuğunu boğmuştu, çocuğunu boğmuştu nefessiz kalmış. Ben hemen yani seçimden önceydi ben arabayla yetiştim, hastaneye götürdük, yardımcı oldum, komşuluk sonuçta Allah için. İki gün geçti buradan geçiyor, bana selam vermiyor. Erkek bir konuşursun, ikincisi babam sana Allah için yardımcı olmuş çocuğun canını kurtarmış en başında söylüyorum.”*

Söz konusu muhtar devamında şunları söyledi:

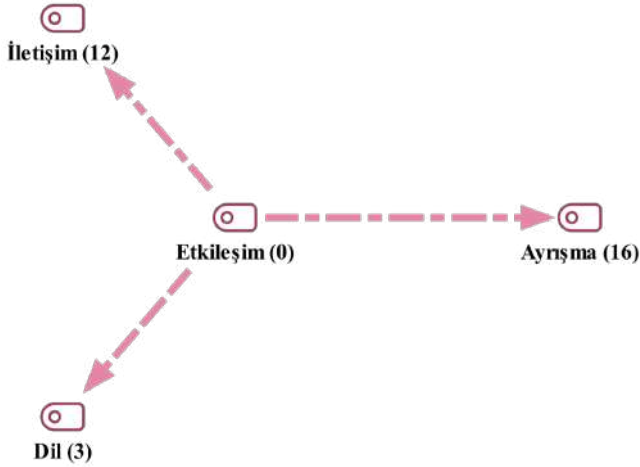
“Suriyeli esnaf ayrımı yapmıyorum da mesela ben kahve falan alıp geliyorum Suriye'den alışveriş yapıyorum. Onlar ama yapmıyor, onlar yapmıyor, yapmazlar da. Çünkü buna yani ben kendim dikkat ediyorum, dikkatimi çektiği için. Örnek buradan iki ekme almaya gidecek sokağın başına bakarlar. Var burada. (...) ablamız, bayan bacımız buradan uçarak gidiyor alıp geliyor. Ya tamam da bu da senin komşun. Ona bakarsan, o da komşu. Yani senin başın sıkışsa bu komşun yetişecek, öbür bakkal ve bu sokaktan gelene kadar. Bak şöyle bir şey alacaktım, burada çok önemli. Suriye'de ekmeği satılıyor mu, Türk bakkal. Ben ondan yiyorum şahsım olarak alıyorum, ben onu yiyorum yani. Bu Suriyeli ek-

meği diye değil devamlı yiyorum. Aşağıda tavuklar var, gendilerin misafirim geldi mi, aldırıyorum, seviyorum ben”.

Şehitkamil’de gelir seviyesi daha yüksek Suriyelilerin yaşadığı ve oranlarının Türklere nazaran az olduğu mahallede de problemlili ilişki olmamasına rağmen etkileşim, birbirlerinin evine gitme, yemeklerini yeme yaktur.

“Ev ilişkisi yok yemeklerini yiyemiyorlar yani. Hiçbirimiz giremiyoruz. Suriyeliler kimden alışveriş yapıyor, daha çok kendi. Yani başkasından alışveriş yapmıyor. Hem de çok nadir. Suriyeliler yani onlar, hiç yapmıyor. Bizimkiler yapabiliyor Evet yapıyor, yüzde onu yapıyor. Almıyor şimdi öyle diyeceğim komşuluk yok.”

ETKİLEŞİM

Gaziantep’te Suriyeliler konusunda temel kaygı noktaları, şehir veya mahallenin yerleşik düzenine ve kurallarına uyum sağlamamalarıdır. Gaziantep’liler, Suriyelilerin sokak ve park hijyeni, çöpleri kurallara uygun şekilde bertaraf etme, trafik kurallarına uyma, yaya geçitleri kaldırımı kullanma, kayıtlı iş yeri açma ve çalışma, konutlar ile sokak ve parklar gibi konularda gerekli hassasiyeti göstermediklerini düşünmektedirler. Şahinbey’de Suriyelilerin yoğun yaşadığı bir mahallenin muhtarı, bir yanılla etkileşim kanallarının yokluğuna ve bundan kaynaklanan kuralsız duruma işaret etmektedir:

“Trafiğe çıktılar trafikte ayak uyduramıyorlar, sokakta çöp atıyorlar. Çöpü nasıl atılacağını nasıl toplarıma şekillerini uyum sağlamadılar. Bu adam gece nasıl oturup, nasıl kalkılacağını bilmiyor. Gece sabahlara kadar yüksek sesle

oturup kalkmak (...) yaşantıları hiçbir zaman bizlere uymadı. (...) 10 yıldır değişmemişler”.

Şehitkamil’de, Suriyelilerin kalabalık olduğu bir mahallenin muhtarı:

“Biz Suriyelilere çok yardım ettik, misafirperverlik gösterdik. Onlar ise yaptıklarımızın karşılığını alamadık. Türkler kapısını açtı, her şeyini onlara verdi ama bu yaptıklarının karşılığını bulamadı. Türk toplumu onlardan şikayetçidir. Gece geç saatlere kadar eğlenceleri var, sesleri var, gürültüleri var. Keyifliler, komşular olarak onlardan şikayetçiyiz. Türkler belli saatlerde işe gider, kendi sorumlulukları vardır. Aynısı vakit geçir, otur, uyu. Bunlar parkta hep beraberler, hep şikayetçiyiz onlardan. Buradaki insanlar Suriyelilerin pisliğinden bıkmışlar, sürekli parktalar nargile içiyorlar, gürültü yapıyorlar, ses yapıyorlar, pislik yapıyorlar, pisliklerinden geçilmiyor. Bunlarda parkta otururken edep yok, uzanır yatar. Bizim Türklerde böyle bir şey yok, bunlardan çok şikayetçiyiz.”

İşyeri yoğunluklu başka bir mahallenin muhtarı ise işyeri açma veya çalışma konusunda şunları demektedir:

“Şimdi geçen bundan 2 ay önce maliye çok aşırı bir baskı yaptı. İyi de bir operasyon yaptılar. Adamlar polis eşliğinde geldi, Hepsi daraba kapalı çalışıyor. Geliyor buraya hemen şu anahtarını kırın, taktırıyorlar, kaldırıyorlar, içeride 30 tane. Şimdi tamam da, biz kayıt dışı ile nasıl mücadele ediyoruz? Daha çok kayıt aldılar tabii, bugün SSK’dan ayrı ceza gelecek onlara maliyeden. Açma deme şansınız yok. Tabii siz burada işçi olarak çalışabilirsiniz deseydi, bakın bugün rekabet olmayacaktı. Bugün küçük esnafın yanında çalışacaktı. Ama biz bunları karşımıza resmen rakip getirdik. Yarın yani rekabet aslında iyidir. Şimdi rekabet eşit olursa iyidir, sigortası yoksa bile sigortası, yoksa bile kendi Bağ-kur’u var. Ne maliye kaydı var. Şimdi bu Suriyeli ucuz yapıyor. Bu defa ne oldu, yıllardır çalıştığı Türk ustaları bıraktık. Bu defa onların peşine koştuk, işverenlerden bahsediyorum”.

Aynı muhtar devamında:

“Hepsi kara düzen hepsi. Önce vicdani olduk hepimiz yerimizi yatağımızı, her şeylerimizi verdik. Sonra baktık içine vallahi yani bu iş de pek de öyle değil. Bu işin misafirliği de kalmadı. Kadınları da çalışıyor, çocuklar da çalışıyor. Onun için bütçeleri bizden fazla bugün. Erve 4 tane maaş getirirse, hafta sonu ayrı bir kasa olur, ay sonu öyle bir şey olur. Bizde de bir erkek çalışıyor, evde geri kalan herkese bakıyor.”

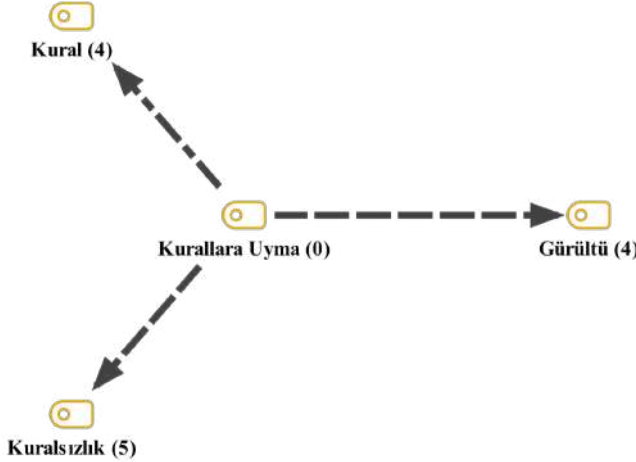
Bu konu da mahallenin özgül koşullarına ve Suriyeli-Türk nüfus oranlarına göre değişmektedir. Mahalle içinde Suriyelilerin yerli nüfusa oranı

düşükse, Suriyelilerin kurallara uyma düzeyleri artmakta, oranlar yüksekse azalmakta ve kuralsızlık durumu ortaya çıkmaktadır. Şehitkamil’de birbirlerine sınır olan, muhtarları ortak hareket eden ve yerli nüfusun Suriyelilere oranının belirgin oranda yüksek olduğu 4 mahallede Suriyelilerden kurallara uymama konusunda şikayet yoktur. Bazı istisna konular hariç, Şahinbey’de az Suriyeli nüfusun ve bu nüfusun çoğunlukla Türkmen olduğu mahallede, Şehitkamil’de Suriyeli nüfusun az ve varlıklı olduğu mahallede kurallara uyma problemi yoktur. Şahinbey’deki mahalle muhtarı:

“En büyük sıkıntım, Suriyeli dostlarımızın, misafirlerimizin sokakları çok kirletmesi. Mahallemizin, %90 kirlenme sebebi Suriyeli dostlar. Niye bak, niye... Ben bunu bizzat gezerek, kapıyı çaldım. Sayın kardeşim birileri bakmaya almış. Ya çöp konteynerleri boş. Ya tamam da, izah ediyoruz, uğraşıyoruz. Maalesef ki başa çıkamıyorum. Ben kendim temiz, bak ayrı temiz. Ben bakıyorum sokakta gezdiğim için tertemiz dışarı. Temizliyor, yıkıyorlar.” demiştir. Şehitkamil’deki ise:

“Yani şey olarak kültür olarak değişik. Konteynırlar getirip poşeti yanına koymalar. O düzen yok mesela. Parka geliyor, temiz kullanmadan bırakıp gidebiliyor. Suriyeliler çocuktan dolayı bir de herhalde daha çok, daha çok şey yapıyorlar” demiştir.

KURALLARA UYMA

Derinlemesine görüşme verileri, mesafe- soğuma-dışlama kodlarının sadece Türklerin Suriyelilere yönelik tutumunu değil, Suriyelilerin de Türklere yönelik tutumunu açığa çıkarmıştır. Yukarıda da alıntılanan, Şahinbey’deki mahalle muhtarının dediği, “bizim bunlarla birlikte yaşama

imkanımız yok” ifadesi, aradaki mesafenin genişliğini gösterir. Yine Şahinbey’de Suriyeli işletmelerin yoğun olduğu mahalle muhtarının “*biz onların geri dönmelerini istiyoruz; ne olursa olsun*” ifadesi, mesafeyi gösterir. İki tarafın birbirlerinden alışveriş etmeme, yemeklerini yememe, arkadaşlık oluşturmama gibi durumlar çift taraflıdır ve bir mahallede Suriyeli sayısı arttıkça da karşılıklı ötekileştirmenin arttığını göstermektedir. Bu veri, bir mahallede Suriyeli nüfus arttıkça gettolaşma ve içe kapanma eğilimlerinin arttığını göstermektedir.

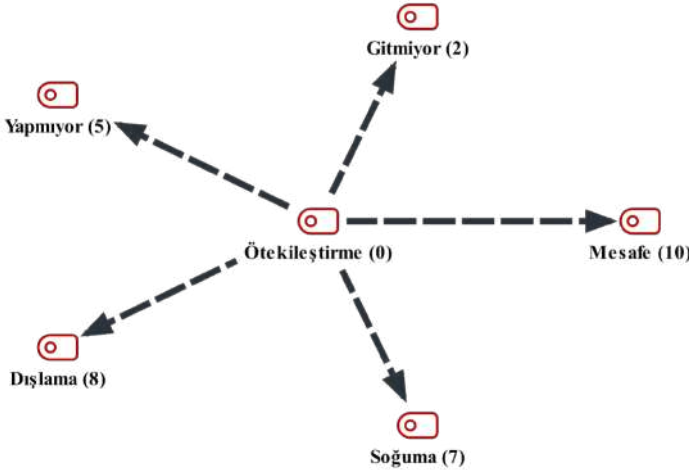
Ötekileştirme denilen olgu, kendinde de olan olumsuz bir şeyi, negatif anlam yüklediğin gruba yansıtarak kendinden uzaklaştırmak; yansıttığın grubu da ötekileştirmek anlamına gelir. Yani bu düzlemde kendi ile öteki aynı kategoridir; biri negatifi içerir, öteki pozitiflikleri. Bu çalışmada çöp, hijyen, gürültü gibi olumsuz özelliklerin öteki kategorisindeki Suriyelilere yansıtıldığı, Türk vatandaşlarında bunu yapma eğilimlerinin görmezlikten gelinebildiği söylenebilir. Şehitkamil’deki orta gelir grubu Suriyelilerin yaşadıkları mahalle muhtarı:

“Türk vatandaşının da sorunlu yerleri vardır. Yani tabii, Türk vatandaşının da hepsi kusursuz değil. Hepimiz kusursuz değildir”

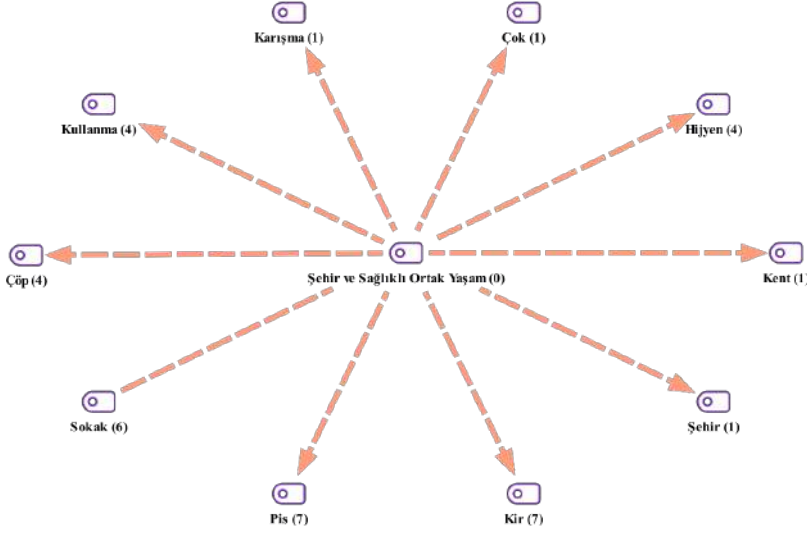
Şahinbey’de yoğun Suriyeli işyerlerinin olduğu mahalle muhtarı, mahalle parklarının suç potansiyelli Türk vatandaşları tarafından işgal edildiğini belirtmiştir:

“Türklerimiz istila etti bizim. Şu anda bu yöremiz metruk mahallenin olduğu alanda, şu anda çok”.

ÖTEKİLEŞTİRME

ŞEHİR VE SAĞLIKLI ORTAK YAŞAM

Bu kodlar, kurallara yönelik kod şemasıyla beraber işlenmelidir. Bu şemanın önemli özelliği, bir mahallede Suriyelilerin oranı az veya çok olsun, onlara dair Türk vatandaşlarının imajlarını göstermektedir. Dolayısıyla 'bir Suriyeli nasıl yaşar?' ya da 'bir Suriyelinin davranışları nedir?' şeklindeki sorulara cevapları içerir. Burada dikkat çeken temel nokta, kodların negatif içerimli kültürel farkları işaret etmesidir. Kir, çöp, pis, sokak, hijyen gibi kodların kullanım sıklığı, görüşmeye katılan çoğu muhtarın görüşünü yansıtmaktadır.

Suriyelilerin ortak kullanım mekanları olan sokaklarda, parklarda ya da kendi özel alanları olan konutlarda çöp ve temizlik konusunda gerekli hassasiyetleri göstermediklerine yönelik genelleşmiş bir kanı vardır.

YAŞAM ZORLAYICI

Kira vurgusu sıklıkla tekrarlanan bir koddur. Suriyelilerin kalabalık bir nüfus olarak mahallelere girişi ile hem dükkan hem de konut kiralarda yüksek bir artış olmuştur. Bu durum mahalledeki kiracıları olumsuz anlamda etkilerken; konut ve dükkan sahiplerini olumlu yönde etkilemiştir.

Nitekim mahalle muhtarları hem dar gelirli kiracıları hem de gayrimenkul sahiplerini temsil etmektedirler. Bundan dolayı muhtarların cevaplarını bu ikili bağlam içinde değerlendirmek gerekir. Suriyelilerin işletmelerinin yoğun bulunduğu Şahinbey'deki mahalle muhtarı, yaşanan kira artışlarının ev ve dükkan sahiplerine fayda sağladığını, Suriyelilerin itirazsız ödeme yaptıklarını belirtmiştir.

“Bizler diyor yılbaşı itibariyle kiralara %60 oranında zam yaptık. Dönüşler de sağlanmayacak diyen insanlarımız da var. Yani bunları da anlatıyorum yani test edebiliyorsunuz. Yaptığımız diyor kira zamları ile diyor belirleyebiliyoruz diyorlar. Tabii kabul eden, burada kardeş mesela bizleri de konuşuyoruz. Böyle dükkan sahipliğiyle falan yani yerleşik bir hayatımız var şu anda diyor. Orada diyor bundan daha kötüsü olacak korkusundan dolayı dönüşler şu anda tam istediğimiz düzeyde değil, kabul etmek lazım”. Muhtar, Suriyelilerin geri dönüş eğilimini yüksek konut ve işyeri kiralarını ödeme konusundaki tutumlarından açığa çıkarmakta, böylelikle Suriyelilerin yüksek kiralaları kabul etmesinin geri dönmeme konusundaki iradelerini yansıttığını ifade etmiştir. Geri dönme arzusu veya yüksek kirayı ödeme arasındaki korelasyona Şehitkamil'de Suriyeli işletmelerin yoğun bulunduğu mahalle muhtarı da değinmiştir:

“Şu an belki 30 tane aile var desem var, yani olsa kirası çok da olsa diyor ki yani ben gene diyor bir aileye ayakta tutabiliyorum. Şimdi bu adam oraya gitse, sıfırdan başlayacak. Acaba evi eline geçer mi, arazi eline geçer mi, dükkan açık bulabilir miyim... Yani şimdi sabahdan kalkmış gelmişiz mesela bütün düzenimiz hazır ama adam diyor ki ben oraya gidersem ne olacak. Ülkede bir istikrar yok ki hazır olsun. Dükkanları boşaltmalar başladı. Yani o küçük dükkanlar var gibi ama yani ne olur nasıl olur bilemiyorum. Gidebilir evet yani şimdi o da gözümüze şuradan çarpıyor. Hep iş yerlerine bakıyoruz mesela şundan 3 ay öncesini konuşalım Tekstilkent'te boş dükkan bulma imkansız yoktu yok sıfır”.

Normal piyasa değerinin üstünde kira fiyatının belirlenmesi ve bunun Suriyeliler tarafından kabulü, aynı fiyatların Türklere de uygulanması anlamına gelmektedir. Suriyelilerin varlığının mahallelerde yarattığı temel etki kiraların yükselişi olmuştur. Dolayısıyla bu, işyeri açmak isteyip de kendi dükkanı olmayan ya da ev sahibi olmayıp kira ödemek zorunda olan Türk vatandaşlarını negatif anlamda etkileyen başlıca olgudur. Şehitkamil'de gelir düzeyi yüksek Suriyelilerin yaşadığı mahalle muhtarının,

“Onlar geldi. Biz kira bulamıyoruz. Kaç kişi çalışıyor o kadar net bilemem de, 2-3 aile yaşıyorsa, 3 de çalışanı vardır”

şeklindeki ifadesi, konut ve işyeri piyasasında ortaya çıkan kira yüksekliğini göstermektedir.

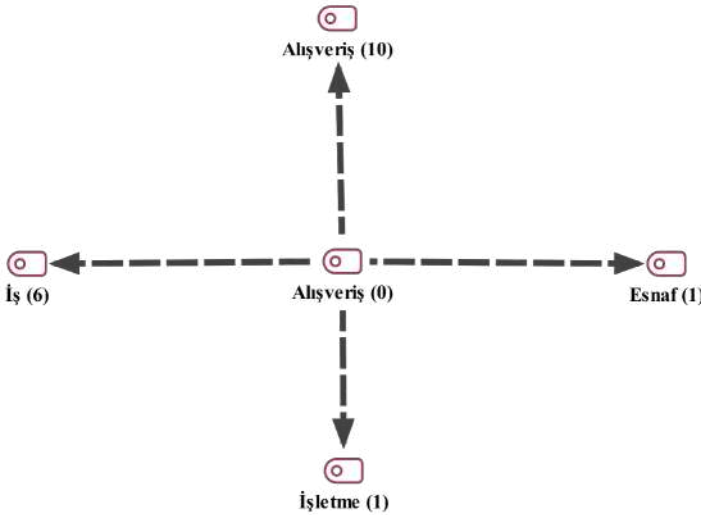
Gaziantep'te farklı mahallelerde yapılan muhtar görüşmeleri, Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikleri anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu analiz, uyum, ayrışma, ekonomik etkiler, sosyal ilişkiler, suç algısı ve kamusal alan kullanımı gibi temalar etrafında şekillendirilecektir.

Buna göre, Gaziantep'te Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumların mahalleler bazında farklılık gösterdiği, ancak genel olarak mesafeli bir ilişki ve ekonomik etkiler üzerinden oluşan bir yorumlama olduğu görülmektedir. Olumsuz olarak bahsedilen konular arasında kira artışı, kamusal alan kullanımı, ekonomik rekabet ve sosyal ilişkilerde kopukluk öne çıkmaktadır.

Bazı mahallelerde Suriyelilerin yerli halkla iç içe yaşadığı ve uyum sağladığı belirtilirken, bazı mahallelerde kendi içlerinde gruplaşarak sosyal anlamda ayrıştıkları ifade edilmiştir. Uyumun görece başarılı olduğu mahalleler: Çıksorut, Göllüce, Umut, 29 Ekim mahallelerinde ilk başta sorunlar yaşansa da, zamanla uyum sağlandığı, artık ortak yaşamın yerleştiği aktarılmaktadır. Bu mahallelerde öne çıkan durum Suriyelilerin çalışma hayatına katılması ve dolayısıyla Türklerle etkileşime geçmesidir.

Ayrışmanın belirgin olduğu mahalleler olarak ise Barak Mahallesi ve Gümüştekin Mahallesi öne çıkmaktadır. Bu yerleşim bölgelerinde Suriyelilerin kendi toplulukları içinde yaşadığı, kendi esnaflarından alışveriş yaptığı görüşmelerde özellikle vurgulanmıştır.

ALIŞVERİŞ

Alışveriş, günlük hayatta farklı toplumsal grupların bir araya gelmesini sağlayan temel faaliyetlerden biridir. Ancak yapılan görüşmelerde alışverişin sadece ihtiyaç temelli ve zorunlu bir ilişki olduğu belirtilmiştir.

“Türkler ile Suriyeliler arasında komşuluk ilişkisi yok. Mecbur kalınca konuşuyoruz, mecbur kalınca 2 grup alışveriş yapıyor, zorunluluk yani.” (25 Aralık Mahallesi)

Bu ifade, iki grup arasında ekonomik etkileşim olduğunu ancak bunun sosyal bağları güçlendiren bir ilişkiye dönüşmediğini göstermesi bakımından önem kazanıyor. Buna göre Suriyeliler ve Türkler arasında ticari ilişkiler kurulmasına rağmen, bu ilişkiler güven ve dayanışma temelli bir bağ oluşturmamaktadır. “Komşuluk ilişkisi yok” ifadesi, alışveriş gibi gündelik etkileşimlerin toplumsal uyumu sağlamada yeterli olmadığını göstermektedir. Buna göre sadece ekonomik etkileşim, iki grup arasında sosyal uyum yaratmaya yetmediğini ifade etmek gerekir. Güvenin ve sosyal ilişkinin gelişmesi için ekonomik ilişkilerin karşılıklı dayanışmaya dönüşmesi gerekiyor.

Görüşmelerde ayrıca tüketim pratikleri üzerinden “Biz” ve “Onlar” ayrımının da inşa edildiğini ifade etmek gerekir. Buna göre yerel halkta Suriyelilerin “farklı tüketim alışkanlıklarına” sahip olduğu algısı yaygınlaşmıştır. Suriyelilerin toplu halde alışveriş yapmaları, belirli esnaflardan alışveriş etmeleri veya farklı ürünleri tercih etmeleri gibi nedenler ev sahibi topluluk tarafından “ayrışma” olarak yorumlanmaktadır. Kentte kira artışlarının hala Suriyeli göçüne bağlanması ve bu şekilde ifade bulması ise ekonomik değişimlerin de Suriyelilere mal edildiğini göstermektedir. Bu, Suriyeli sığınmacıların mahallelerde “yabancı” olarak görülmeye devam ettiğini göstermektedir.

Tüketim pratikleri toplumsal aidiyeti belirleyen önemli unsurlardan biridir. Suriyeliler, yerel ekonomiye katkı sağlasa da, tüketim alışkanlıklarının “bizden farklı” olduğu algısı, onları toplumdan uzak bir yere yerleştirilmesine hizmet etmektedir.

“Bizim burada bakkal var ama Suriyeliler oraya gitmez, başka Suriyelinin bakkalına gider.”

“Ben Suriye bakkalından ekmek alıyorum ama onlar bizim bakkaldan almazlar.”

“Suriyelilerin kuyumcuları var, Suriyeli kadınlar kendi kuyumcularından alışveriş yapıyor.” (Barak mah.)

“Peynirci var, ekmekleri farklı, Türkmenler falan alıyor ama biz çok giremiyoruz.”

“Bu mahallede komşuluk var mı? Hayır, yok kendi bakkallarına giderler, kendi aralarında alışveriş yaparlar.”

“Suriyeli dükkan var mı? Var ama biz alışveriş yapmayız.”

“Beyaz eşya işindeyim, benden alıyorlar ama onlarda beyaz eşya satan olmadığı için benden alıyorlar.” (Gümüştekin mah.)

Görüşmelerde alışveriş teması adına öne çıkan bir başka konu Suriyeli bireylerin çoğunlukla belirli mekânları (örneğin Suriyeli bakkallar, marketler gibi) tercih etmeleridir. Bu durum ev sahibi toplulukla olan ortak tüketim alanlarının az olduğunu göstermektedir. Toplulukların aynı mekânlarda alışveriş yapmaması, onların birbirine temas etmesini ve karşılıklı etkileşimi azaltmaktadır.

“Türkler %20 alışveriş yapıyorsa Onlar daha fazla alışveriş yapıyor.”
“Suriyeliler kendi lokantalarına gidiyor, Suriyeliler Türklerden çok az alışveriş yapıyor.”

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Suriyelilerin tüketim eğilimlerinin yerel halktan farklı olduğu ve kendi ekonomik ağlarını oluşturdukları görülmektedir. Türkler ve Suriyeliler farklı tüketim alanları oluşturduğu için, iki grup arasında ekonomik etkileşimin de sınırlı olduğunu söyleyebiliriz. "Türklerden çok az alışveriş yapıyorlar" söylemi, Suriyelilerin topluma yeterince dahil olmadığına dair bir eleştiri olarak değerlendirilebilir. Ancak sığınmacı topluluklar genellikle kendi kültürel ağları içinde tüketim yapma eğilimindedir. Bu onlar adına yabancılik hissini azaltmakta ve güvenli bir tüketim ortamı yaratmaktadır.

Bu ifadeler, etnik ekonomi kavramını öne çıkarmaktadır. Sığınmacı gruplar, genellikle kendi toplulukları içerisinde ekonomik ağlar oluşturarak hem kültürel hem de ekonomik dayanışmayı artırma yoluna giderler. Bu, özellikle sığınmacıların marjinalleştiği ve dışlanma riskiyle karşı karşıya olduğu toplumlarda yaygın görülen bir olgudur. Pierre Bourdieu'nün "sermaye" kavramı üzerinden değerlendirdiğimizde, Suriyeliler ekonomik ve sosyal sermayelerini kendi grupları içinde kullanarak bir güvenlik alanı yaratmaktadır. Ancak bu ekonomik ayrışmanın, yerel halk tarafından "ayrımıcılık" olarak algılandığını söyleyebiliriz.

“Suriyelilerin kendi ekmek fırınları var, kendi tarzlarında ekmek ve hamur işleri üretiyorlar.”

Sığınmacılar, geldikleri coğrafyanın kültürel yemek alışkanlıklarını burada sürdürmek için kendi üretim ve tüketim alanlarını yaratırlar. Mutfak

ve yemek pratikleri tüm dünya üzerindeki sığınmacı topluluklarında sürdürülen en önemli toplumsal kimlik unsurudur. Dolayısıyla Suriyelilerin de burada kendi fırınları ve tüketim alanlarını yaratması, onların kültürel kimliklerini koruma çabalarıyla ilişkili olarak anlaşılması gereken bir noktadır. Ancak görüşmelerde bu durumun yerel halk tarafından “ayrışma” olarak algılandığı ortaya çıkmıştır.

SUÇ

"Bu mahallede çok fazla şiddet olayları var" – 25 Aralık

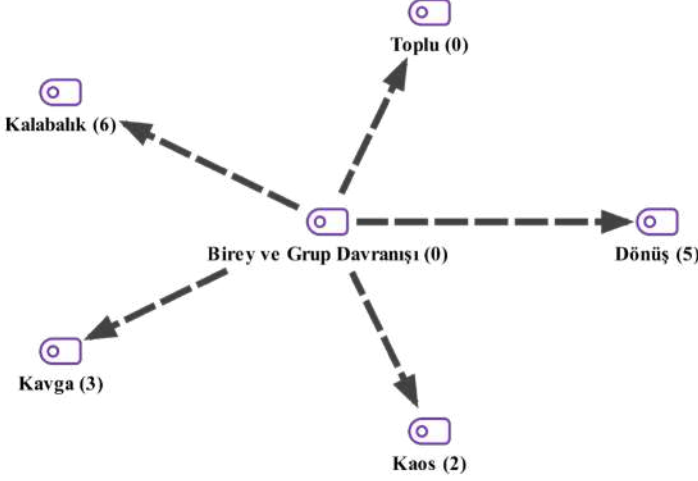
*"Geçen seçimden önceydi, bir Suriyeli kadın çocuğunu boğarak öldürdü."
"Antep'te Suriyeliler isyan çıkardığında bizim mahallede çok olay oldu."
"Daha önce Ekim olaylarında 7 kişi öldü, bizim mahalleden de olaylar çıktı."
(Barak Mah.)*

*"Birkaç kere burada asayiş sorunları oldu, bir bakıyorsun 300 kişi 500 kişi nereden gelmiş."
"Tekstil kent olayları gazetelere, televizyonlara çıktı."
"Kavga çıktığında bir anda 100 kişi ortada beliriyor."*

Sığınmacıların suç ve güvenlik sorunlarıyla özdeşleştirilmesi, sadece Suriyeli sığınmacılar özelinde değil, dünya genelinde sıklıkla görülen bir olgudur. Bu durum, toplumsal yapılar, ekonomik faktörler ve medya söylemleriyle şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Ancak, sığınmacıların suç oranlarını artırdığına dair iddialar çoğu zaman kanıtı dayanmayan yaygın toplumsal algılarla ilişkilidir. Örneğin, Almanya ve ABD'de yapılan çalışmalar, sığınmacıların suç oranlarının genel nüfusa göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Görüşmelerde de görüldüğü üzere algılanan güvenlik durumuyla ilgili anlatılar mevcuttur. Özellikle sığınmacıların “grup olarak hareket etme” olgusu, yerel halkta bir ekstra bir tehdit algısı oluşturmaktadır. Gustave Le Bon'un "Kalabalıklar Psikolojisi" teorisine göre, bireyler kalabalık içinde hareket ederken, bireysel kimliklerinden sıyrılıp kolektif bir ruh haline bürünebilirler. Suriyelilerin grup halinde hareket etmeleri, mahalle sakinleri tarafından bir tehdit unsuru olarak algılanabilmektedir. Hep beraber olmaları, onları yerel halktan daha izole ve farklı göstermekte dolayısıyla bu durum onların daha kolay kriminalize edilmesine yol açabilmektedir.

Ayrıca sığınmacıların ekonomik olarak dezavantajlı olduklarında suçla ilişkilendirilmeleri daha kolay hale geldiği bilinmektedir. Bu yalnızca sığınmacılarla ilgili değil genel olarak toplumlarda karşılaşılan bir etiketleme yaklaşımıdır.

BİREY VE GRUP DAVRANIŞI

"Biz yardım ettik ama karşılığını bulamadık" (25 Aralık Mah.)

Bu ifade ilk dönemlerde misafirperverlikle başlayan ilişkilerin zamanla hayal kırıklığı ve beklenti uyumsuzluğuna dönüştüğünü göstermektedir.

Bu tür söylemler, "ötekileştirme" (othering) sürecinin bir parçasıdır. Ötekileştirme, belirli bir grubun "bizden farklı" olarak tanımlanarak sosyal dışlanmaya maruz kalmasına yol açar.

"Suriyeliler parkta nargile içiyor, gürültü yapıyor, pislik yapıyor"

Bu anlatılar, mekânsal çatışmanın bir yansıması olarak okunabilir. Bu tür kamusal alan kullanımıyla ilgili çatışmalar, sığınmacıların kamusal alandaki görünürlüğü arttıkça yerel halkın bu alanları "kendi alanı" olarak algılaması nedeniyle sıkça yaşanmaktadır. Kamusal alanı kullanma biçimleri farklı olan topluluklar arasında benzer gerilimler Avrupa'da da görülmektedir (örneğin, Fransa'da Kuzey Afrikalı sığınmacılar üzerine benzer tartışmalar yaşanmıştır). Sosyolojik olarak bu durum, Lefebvre'in "mekânın üretimi" teorisi ile açıklanabilir. Lefebvre'e göre mekân, yalnızca fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal pratikler ve güç ilişkileriyle şekillenen bir kavramdır. Suriyelilerin belirli alanları yoğun kullanımı, ma-

halledede mekânsal mülkiyet algısını değiştirmiş ve bu durum da yerli halk tarafından hoş karşılanmamış olabilir.

Yapılan derinlemesine görüşmeler bireylerin ve grupların nasıl davrandığı, nasıl algılandığı ve nasıl bir etkileşim içinde olduğu üzerine önemli ipuçları barındırmaktadır. Sosyal normlar yani en basit ifadeyle toplumun kabul ettiği davranış kuralları, farklı kültürel geçmişe sahip gruplar arasında çatışmalara neden olabilir. Burada Türkler için kabul edilebilir olan bazı davranışlar (daha sessiz olmak, parklarda daha "düzgün" oturmak) Suriyeliler için aynı şekilde görülüyor olabilir. Suriyelilerin kamusal alandaki davranışları, yerli halkın normlarına uymadığı için "uygunsuz" olarak değerlendirilmektedir.

*"Bunlar parkta hep beraberler, nargile içiyorlar."
"Motosiklet oluyor, bu mahallelerde motor seviyorlar."*

Anlatılarda "biz" ve "onlar" ayrımının oldukça belirgin olduğunu ifade etmek gerekir. Suriyeliler kolektif olarak hareket ettiği için daha "farklı" ve "tehdit edici" algılanıyor. Mahalledeki öfkenin kaynağı, Suriyelilere yönelik doğrudan kişisel deneyimlerden ziyade genel ekonomik ve sosyal sıkıntılar olabilir. İki grup arasındaki etkileşim zorunlu ve yüzeysel; bu nedenle sosyal bağlar kurulamıyor.

*"Suriyeliler kendi aralarında yaşıyor, kendi aralarında alışveriş yapıyor, bizle çok etkileşimleri yok."
"Biz onlarla hor görmüyoruz ama onlar kendilerini ayırıyor."(Barak Mah.)*

Suriyeli grupların grup içi dayanışmalarının çok güçlü olduğunu söyleyebiliriz ancak bu durum yerel halk tarafından "ayrımcılık" olarak algılanmaktadır. Sığınmacı topluluklar, doğal olarak kendilerine yakın gruplarla daha fazla etkileşim kurar. Ancak bu, zamanla mahallede paralel toplumların (segregated societies) oluşmasına neden olabilir.

"Bizim burada bakkal var ama Suriyeliler oraya gitmez, başka Suriyelinin bakkalına gider."

"Ben Suriye bakkalından ekmek alıyorum ama onlar bizim bakkaldan almazlar."

"Suriyelilerin kuyumcuları var, Suriyeli kadınlar kendi kuyumcularından alışveriş yapıyor."(Barak mah.)

Burada etnik ekonomi kavramı devreye girer. Sığınmacı topluluklar, kendilerini ekonomik olarak destekleyen bir ağ oluşturmaktadır. Bu ağ, dayanışma temelli olup, sığınmacıların iş bulmasına, güvenli bir şekilde alışveriş yapmasına ve kendilerini daha rahat hissetmelerine olanak tanımakta

ve dolayısıyla Suriyeliler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Ancak yerel halkın bakış açısından, bu durum Suriyelilerin kendilerini kasıtlı olarak ayrı tuttuğu bir ayrımcılık biçimi gibi algılanmaktadır. Aslında bu ayrışma bilinçli bir toplumsal mesafe koymaktan çok, güvenlik arayışıyla ilişkilidir. Pierre Bourdieu'nün "alan ve sermaye" kavramlarını düşündüğümüzde, burada bir ekonomik ve sosyal sermaye farklılığı göze çarpar. Suriyeliler, kendi kültürel ve ekonomik sermayelerine dayalı bir ekonomi yaratırken, yerli halk bu süreci "ayrımcılık" olarak algılamaktadır.

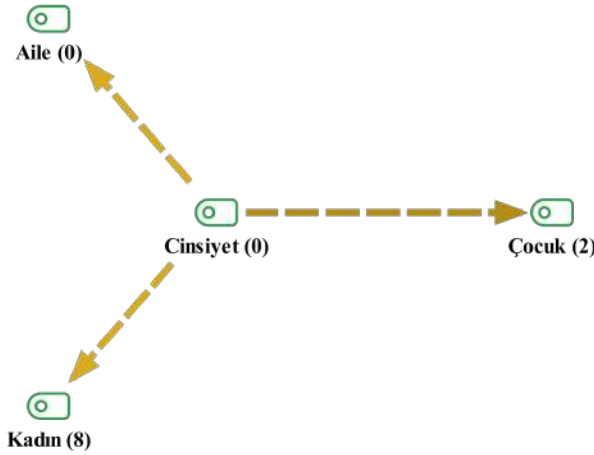
"Türkler ve Suriyeliler arasında bireysel ilişkiler çok az, sadece kapı önünde sohbet ediliyor."

"Komşuluk ilişkileri yok, insanlar birbirlerine gidip gelmiyor."

"Mahallede kim kime güveniyor bilmiyoruz, herkes kendi içinde."

Bu ifadeler, Suriyeliler ve yerli halk arasında sosyal mesafenin kapanmadığını göstermektedir. Sosyal temasın sınırlı olması, iki grup arasında güven inşa edilmesini de zorlaştırmaktadır. Kapı önü sohbetleri gibi gündelik karşılaşmaların var olduğu ortadadır ancak bu karşılaşmalar güçlü bir sosyal ilişkiye dönüşmemektedir. Ayrıca güven eksikliğinin, iki grup arasında ekonomik ve kültürel sınırları daha da derinleştirdiğini söylemek yanlış olmaz.

CİNSİYET

Anlatılarda Suriyeli kadınlardan neredeyse hiç bahsedilmemektedir. Bu, sığınmacı topluluğun genellikle erkekler üzerinden temsil edildiğini ve o şekilde algılandığını göstermektedir. Suriyeli erkeklerin kamusal alandaki varlığı öne çıkarılmıştır, ancak kadınların nerede olduğu veya nasıl bir yaşam sürdüğü konusu çok gizli kalmıştır. Bu durum erkeklerin kamusal

alandaki daha görünür olduğu, kadınların ise daha özel alanlara (evlere) çekildiği bir toplumsal yapıya işaret etmektedir.

“Kadınlar çok çalışmıyor, rahatlar.” “Çocukları sabah bırakıp akşama kadar orada duruyorlar.

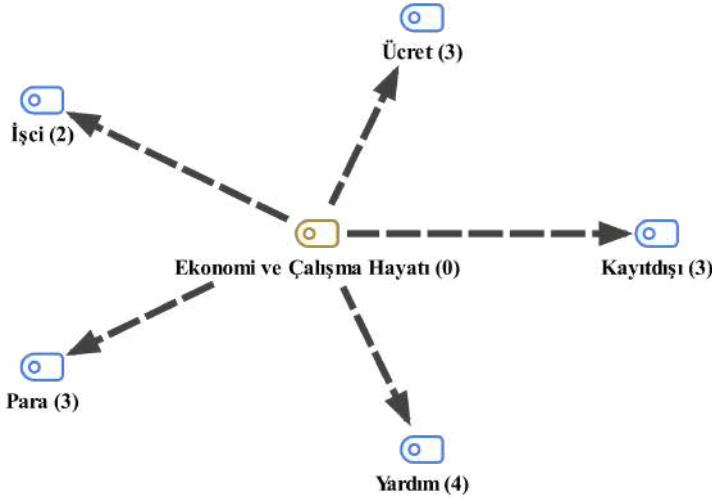
”Suriyeli kadınlar evde oturuyor, fazla dışarı çıkmıyor.”

“Suriyeli kadınlar hep çocuklarıyla ilgileniyor, bizde çalışan kadın var ama onlarda çok az.”

“Kadınlar sokağa çıkmıyor, erkekler çalışıyor.”

Kadınlar iş gücüne düşük katılım göstermekte, ancak çocukları aracılığıyla topluma dolaylı olarak dahil olmaktadır. Oysaki kadınların kamusal alanlardaki rolleri, toplumsal sosyal uyumu hızlandırabilecek önemli bir faktörlerdendir. Ancak kadınların daha çok ev içi ve kapalı bir toplum yapısı içerisinde kalması dolayısıyla sosyal uyum konusuna da katkıda bulunamadıklarını göstermektedir.

EKONOMİK VE ÇALIŞMA HAYATI

Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasında güçlü bir yer edindiğini söylemek yanlış olmaz, ancak bu durum yerel halk için ekonomik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Görüşmelerde ekonomi ve çalışma hayatı meselesine yönelik en sık vurgu Suriyeli bireylerin **kayıt dışı** çalışmalarının yarattığı sorun ve sıkıntılardır. Yerli halk kayıt dışı çalışmalarının kendileri açısından eşitsiz bir mücadele alanı yarattığını düşünmektedir. **Kayıt dışı** çalışmanın yaygın olması adil rekabeti engellemektedir.

2. ANKET

Soru 1

Muhtarların yarısından çoğu, mahallelerinde Suriyeli sayısında gözle görülür bir azalma olduğunu belirtmişlerdir. Bir önceki ankete nazaran Suriyeli sığınmacı nüfusundaki bu azalma, mahallede Türkler ile Suriyeliler arasındaki gerilim noktalarının azaldığına, mahallede sığınmacı varlığının başlıca problem olmaktan çıkmaya başladığına işaret eder.

Soru 2

Geri döndüğü belirtilen hane sayısındaki dağılım sıklarda birbirine yakın şekilde olmuştur. Bu sonuçtan, mahallede Sığınmacı nüfusunda bir azalma olsa da bunun yüksek sayılarda seyretmediği söylenmelidir. Suriyeli sığınmacı nüfusun mahallelerde varlık düzeyi anlamlı olarak yüksektir.

Soru 3

Mahalleden geri dönüşlerin azlığının bir göstergesi, söz konusu ayrılışların mahallede bir boşluk yaratmamış olmasıdır. Katılımcıların yarısı en temel problemlerden olan kiralarda bir düşüş olmadığını, 3'te 1'i bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Mahallede Suriyeli sığınmacı varlığının değişimine dair temel göstergelerden olan sosyal ortamın rahatlamasına vurgu yapanlar oluştur; ama bunların oranı azdır. Her dört kişiden biri, mahallede kısmi bir problem olan, Suriyelilerin çalıştığı sektörlerde bir boşluk olduğuna değinmiştir. Ancak bu boşluk tüm sosyal hayatı etkilemek yerine sektörel bazda sınırlı bir etkiyi yansıtmaktadır.

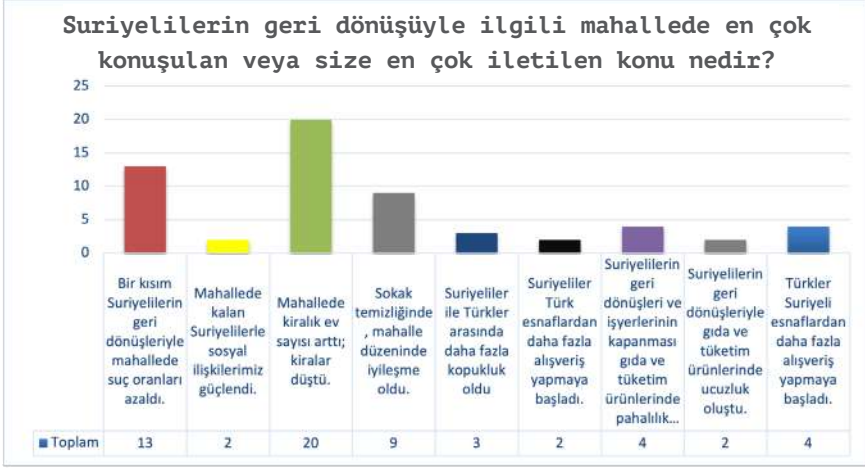
Soru 4

Bu soruya verilen cevaplarda Suriyeliler ve Türkler arasında değişiklik olmadığını söyleyen grup en yüksek oranı temsil etmektedir. Ancak %22'lik kesimin iki taraf arasındaki ilişkilerde pozitif değişimin olduğunu söylemesi anlam-

lıdır. İki taraf arasında hızlı ve yüksek oranda bir pozitif bir değişim olmasa da böyleleri bir değişime yönelik eğilimin varlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Soru 5

Bu soruya verilen cevaplarda Suriyelilerin sınırlı sayıdaki geri dönüşlerine rağmen mahallede ekonomik ve mental anlamda bir rahatlamanın olduğu söylenebilir. Bu rahatlama sadece bir kısım Suriyelinin geri dönüşüyle alakalı olmayabilir. İki taraf arasındaki etkileşim noktalarının artması, ilk anketin uygulandığı süreçte Suriyeli sığınmacılar ve Türkler arasındaki gerilimin tepe noktasına ulaşması ve takip eden süreçte gerilimin azalma eğilimine girmiş olması da etkili olabilir.

Soru 6

Önceki ankette var olan problem, bu anket sonuçlarında da tekrar etmektedir: Suriyeli sığınmacılarla ilgili sokak-kamusal alan- mutfak ko-

nusundaki hijyen kaygıları; güvenlik ve gürültü konusundaki negatif imaj devam etmektedir. Mahalle muhtarları tarafından iki anket arasında geçen birkaç aylık süreçte Suriyeli sığınmacıların söz konusu başlıklarda tutumlarının değişmediği düşünülmektedir.

Soru 7

Bu soruya verilen cevaplar birbirlerine yakın oranlarda dağılmıştır. En yüksek oran, mahallede Suriyeli sığınmacı sayısında azalma olduğu yönündedir. Kayda değer bir oran da sayının düşük olduğunu ifade etmiştir. Genel olarak iç tutarlılığa sahip bir olumsuz söylem ifade edenlerin oranı oldukça düşüktür. Bu soruya verilen cevaplar, ilk anketteki negatif imajdan nötre doğru bir eğilimin gelişimini yansıtmaktadır.

Soru 8

Geri dönen sığınmacıların tekrar Gaziantep'e gelmeyeceğine dair inanç yüksek düzeydedir. Mahalle muhtarlarının çoğu geri dönen Suriyelilerin kendi ülkelerinde kalacağı ve gerginlik yaratacak düzeyde sığınmacı nüfusta bir

artış olmayacağını düşünmektedir. Oranı azımsanmaması gereken bir değer de söz konusu nüfusun Gaziantep'e geri döneceğini belirtmiştir. Suriye'de yaşanan iç çatışmalar ve güvenlik sorunlarının bu algıyı diri tuttuğu söylenebilir.

Soru 9

Soruya verilen cevaplarda yoğunlaşma, Suriyelilere yönelik yardımların devam ettiği yönündedir. Gerçekte uluslararası kurumların hem doğrudan hem de kamu kurumları ve STK'lar aracılığıyla dolaylı olarak yaptıkları yardımlarda ciddi bir azalma olsa da, bunun muhtarlar tarafından olduğu gibi devam ettiğinin belirtilmesi, özellikle yoksul vatandaşlar ve onların yaşadığı mahalle muhtarları açısından hassasiyet düzeyinin yüksekliğiyle ilişkilendirilebilir. Eylem azalmış olsa da eylemle ilgili kanaat mahalle ahalisinde devam etmektedir. Söz konusu yardımlarla ilgili mahallede kamuoyu algısının değiştirilmesi, kamu politikalarının temel önceliklerinden olmalıdır.

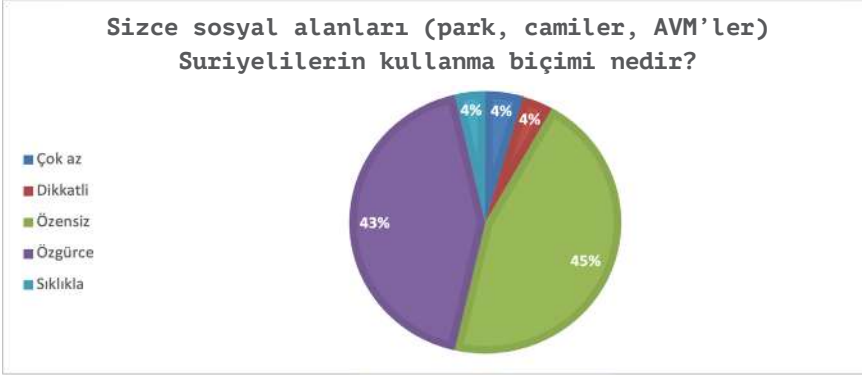
Soru 10

Önemli yoğunlaşma mahalle ekonomisine sığınmacıların katkı sunmadığı yönünde olsa da katılımcı muhtarların üçte biri, mahalleye ekonomik katkıların olduğunu yönündedir. Bu pozitif oran, muhtarlarda sığınmacılar konusunda

negatif anlamda homojen bir tutum olmadığını göstermektedir. Hatta 'düşünüyorum' tercihine 'kısmen düşünüyorum' tercihi de eklendiğinde oran katılımcıların yarsını geçmektedir. Suriyeli sığınmacılar konusunda mahallelerde olumlu noktalara vurgular da vardır ve bu noktaların artması muhtemeldir.

Soru 11

Kamusal alanları kullanım konusunda Suriyeli sığınmacılar e Türkler arasında var olan kültürel farkların etkili olmaya devam ettiği görülmektedir. %45 oranındaki 'özensiz' ve bir ironi de içeren %43 oranındaki 'özgürce' cevapları, muhtarlarda sığınmacıların kamusal alanları kullanım biçimlerinden bir şikayet olduğunu göstermektedir. 'özgürce' şıkkı bir kuralsızlık durumunu da yansıtabileceğinden negatif içerimli olabilir. Bu yüksek oranlar gürültü, hijyen, kalabalıklık, kurallara uymama gibi durumlar konusunda muhtarlardaki algının çok da değişmediğini göstermektedir.

Soru 12

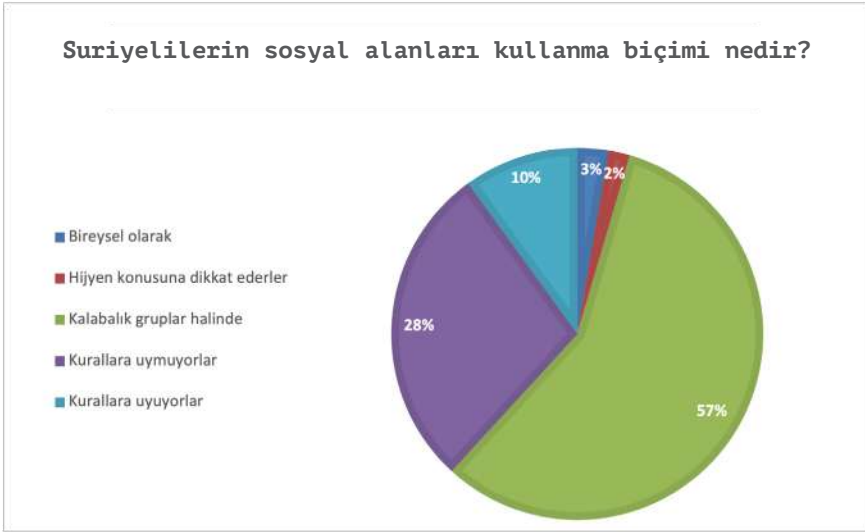

Bu soruya verilen cevap, Suriyeli sığınmacılar ile Türk vatandaşları arasındaki asıl farka işaret etmektedir. Sığınmacılar Türkiye'de yaşadıkça bu

fark azalmış olsa da ve sosyal uyum noktaları artmış olsa da, mahalle muhtarları tarafından, yaşanan problemlerin kaynağı doğru biçimde işaretlenmiştir. Sığınmacılar kötü oldukları ya da Türkler kötü veya ırkçı oldukları için problem yaşanmamaktadır: Problemlerin asıl sebebi kültürel farklılıklardır. Bu farklar, iki tarafın birlikte yaşama deneyimi arttıkça azalmaktadır. Diğer şıklardaki birbirlerine yakın dağılımda demografik nedenler, dil engeli vb. belirtilmiştir.

Bu soruya verilen cevapta özellikle belirtilmesi gereken oranlar %13 ile 'Suriyeli kaynaklı problem yok'; %7 ile 'yaşanan problemlerde Suriyeli ve Türk ayrımı yok' ile %15 oranında 'Suriyeli meselesinin doğru yönetilememesi' şikârlarıdır. Katılımcıların 3'te 1'i Suriyeli sığınmacıları bir problem kaynağı olarak görmemekte ve problem kaynaklarını başka faktörlerde aramaktadırlar. Dolayısıyla azımsanmayacak sayıda muhtar, sorunların kaynağını sığınmacılarda değil, başka yerlerde görmektedir.

Soru 13

Bu soru, kamusal alan kullanımı ile ilgili sorunun hem sağlanması hem de ayrıntılandırmasıdır. Katılımcı muhtarlar, sığınmacıların kalabalık gruplar halinde gezmesi, kurallara uymamaları konusunda şikâyetçilerdir. Hijyen, kurallara uyma ve bireysellik konusundaki oran düşüklüğü, sığınmacılar konusundaki başlıca problem noktalarının kamusal- sosyal alan kullanımındaki farklardan kaynaklandığını göstermektedir. Kültür yaşamının önemli bir alt bileşeni olan kamusal- sosyal alan kullanımı, bu problemlerin kültürle ilişkilendirilmesini gerektirir.

Soru 14

Muhtarların soru ve şıklarda belirtilmeyen kendi özel düşüncelerini anlamaya yönelik soruya verilen cevaplar da ötekilerle uyumludur. Katılımcıların yarısından çoğu tarafından sığınmacılar, gürültü, hijyen ve suç gibi patolojik durumlarla ilişkilendirilmiştir. 3'te 1'den fazla bir oran, Suriyelilerin gitmesi konusunda net bir tutum takınmıştır. Ancak buna rağmen 3'te 2'sinin gitmeleri konusunda bir ifadeye bulunmamış olmaları önemlidir.

Soru 15

Bu soru, bir organizasyonda, bir ortamda mağdur ve azınlık konumunda olan sığınmacıların baskın ve çoğunluk haline dönüştüklerinde oluşabilecek durum anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu konuda işyerleri iyi örneklem mekanlarıdır. Mahalle muhtarları, sığınmacıların bir işletmede çoğunluk haline geldiklerinde aynı işletmedeki Türk çalışanları dışlayabilecek şekilde gruplaşmalar oluşturdukları söylenmektedir. Bu işyeri gruplaşmaları STK'larda

olabildiği gibi fabrikalarda da olabilmektedir. Sığınmacıların varlığı açısından öngörülebilir bir tehlike de işletmelerdeki bu etnik gruplaşmalardır.

Soru 16

Suriye'de 8 Aralık 2024'te yaşanan iktidar değişiminde hem Türkiye'deki Türk vatandaşlarında hem de Suriyeli sığınmacılarda Suriye'ye geri dönüşlerin olacağına dair ümitler oluşmuştur. Gerçekten de bu tarihi takip eden süreçte azımsanmayacak Suriyeli geri döndü. Ancak 2025 yılında Suriye'de yaşanan mezhepsel ve etnik çatışmalar, İsrail'le var olan krizin geri dönüşleri yavaşlattığı görülmüştür. Mahalle muhtarları da bu soruya verdikleri cevaplarda yarısından fazlası, Suriye'de yaşanan mezhepsel problemlerin geri dönüşleri durdurma ihtimalinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Ama muhtarların yarıya yakınının Suriye'de yaşananların geri dönüşleri etkilemeyeceğine dair cevapları, mahalle muhtarları arasında bu konuda net ve uyumlu bir tutumun olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Gaziantep'te iki merkez ilçenin muhtarları üzerine hem nitel derinlemesine görüşme hem de farklı zamanlarda uygulanan iki anketin nicel verileri, çarpıcı sonuçların elde edilmesini sağlamıştır. Nitekim Suriye'den Gaziantep'e yaşanan göçün ve sonrasında sığınmacılar ile şehir halkı arasında ortaya çıkan (pozitif veya negatif) etkileşimin bu şehirdeki yerleşik nüfus ile bu nüfusun temsilcisi konumundaki muhtarlarda yarattığı etkiyi betimleme konusunda bir fırsat yaratmıştır.

Yerli nüfus ve onun temsilcisi konumundaki muhtarlar bağlamında ortaya çıkan "Suriyeli" algısını belirleyen birçok faktörün olduğu muhakkaktır. Bu faktörler arasında Suriyelilerin göçten önceki sosyal profilleri, mahalledeki yerli nüfusun sosyal profili, mahallede sığınmacı oranının yerli nüfusa oranı, sığınmacıların mesleki etkinlikleri, gettolaşma eğilimleri gibi faktörler sayılabilir.

Dolayısıyla Gaziantep'te Suriyelilere yönelik bütün yönleriyle homojen bir algının olduğu söylenemez. Genel itibarıyla bütün muhtarların paylaştığı ortak noktalar olduğu gibi farklılaştıkları noktalar da vardır. Derinlemesine görüşme ve anket verileri bütünlüklü bir şekilde değerlendirildiğinde bütün muhtarların ortaklaştıkları noktalar şunlardır:

1-Suriyeliler Gaziantep mahallelerinde gettolaşma eğilimi göstermektedir. İlk anket ve derinlemesine görüşme sonuçlarında, bir mahallede ister kalabalık ister tenha olsunlar, bu eğilimleri gözlemek mümkündür. Kendi esnaflarından alışveriş yapma, kendi etnik mensubiyetine sahip işletmelerde çalışma, kamusal mekanlar olarak sokak, park veya çarşıda bir arada bulunma, herhangi bir ihtilaf veya suç durumunda ortak hareket etmeleri, kendi iç grup üyeleriyle komşuluk etmeleri gibi durumlar gettolaşma eğilimlerinin göstergeleridir. Suriyelilerin bir mahallede Türk nüfusuna oranları düşük olduğunda Türk vatandaşlarıyla etkileşim kurma eğilimleri artmakta, ancak Suriyelilerin oranı arttıkça kendi içlerine kapanıp dışarıyla mesafe oluşturma eğilimleri artmaktadır. Sayıları az olduğunda dış gruplarla etkileşim artarken sayı arttığında bu eğilim azalmaktadır. Bu gettolaşma eğilimi, Suriyelilerin kültürel kodlarının dirençliliğiyle birleştiğinde daha fazla anlam kazanır. Ancak 8 ay sonra uygulanan 2. Anketin sonuçlarında bu gettolaşma eğiliminde aşınma olduğu görülmektedir. Muhtarlarda sığınmacılara yönelik tepkinin azalması, sığınmacıların Türk esnaflardan

alışveriş düzeylerindeki artış ve Türk komşularla etkileşim konusunda görünür vurgular, Suriyeli sığınmacıların içe kapanık durumdan mahallenin yerli nüfusuyla etkileşimi arttıran bir duruma gelindiğini göstermektedir.

2-Sokak ve park hijyeni, çöp konusu ortak paylaşılan problemlerdir. Suriyeliler, yaşadıkları mahallelerin, kamusal ortamların hijyenine dikkat etmemeleri konusunda sıklıkla eleştirilmektedir. 2. Ankette de aynı minvalde kaygılar devam etmektedir. Tabi ki benzer problem bazı Türk vatandaşları için de geçerlidir. Ancak Suriyeliler ile bu olgular arasında özdeşlik kurulması dikkate değerdir ve mahallelerde Türk vatandaşlarının ilgisini çekmektedir.

3- Suriyelilerin hanelerde, parklarda, sokak veya çarşıda toplu bulunmaları; herhangi bir durumda hızlı organize olabilme kabiliyetleri Türk vatandaşlarının ve muhtarların ilgisini çekmektedir. Bu durum bireysel hareket etme eğilimi yüksek olan Türk vatandaşlarında kaygı yaratmaktadır. Suriyeli sığınmacıların toplu hareketinin sığınmacılıktan gelen ya da Suriye'deki aşiret olmadan gelen mantıklı sebepleri olabilir. Ancak bu mantıklı sebepler, Türk vatandaşlarındaki kaygı durumunu ortadan kaldırmamaktadır. İlk ankette muhtarlar sığınmacıların toplu hareket etme durumlarına daha fazla odaklanırken ikinci ankette bireysel tutumlara dair farkındalıkların oluşmaya başladığı görülmektedir. Sığınmacıları tanımlarken, düşünürken 'Suriyeli' etiketinin yanına 'birey olma' etiketinin konulmaya başladığı görülebilir. Hatta muhtarlarda eğilim ibresinin birincisinden ikincisine doğru basit düzeyde ve az görünür şekilde olsa da bir kayma olduğu söylenebilir.

4-Suriyeli sığınmacıların farklı kültürel hayatlarının temel göstergelerinden biri, farklı zaman algısıdır. Günlük çalışma saatleri, eğlence saatleri, boş vakitlerini harcama saatlerindeki farklılık, Türk vatandaşlarının ilgisini çekmektedir. Bu da ayrı bir kaygı konusudur. Sığınmacılarda bu konuda herhangi bir art niyet olmasa da, zamanı farklı yaşayan bu kadar kalabalık bir grubun varlığı bazı çatışmalara yol açmaktadır. Türk vatandaşının ve mahalle muhtarının gözünde farklı kültürün temel göstergesi farklı zaman algısıdır.

5- Çalışma hayatında hem işletme sahibi hem de çalışan olarak kayıt dışı olarak yer almak muhtarların vurgu yaptığı bir diğer konudur. Bu bir yanı sıra mahalledeki Türk esnafın sığınmacılara nazaran maliyetini arttırdığı için rekabet şansını düşürmekte; öte yandan vergi sistemine zarar vermektedir. Bir ülkede eşit vatandaşlığın, ortak bir kamusal hayatın şartı, eşit ve kayıtlı bir vergi sistemi olduğundan, Suriyelilerin kayıt dışı çalışması, Türk vatandaşlığı çerçevesi altında, Suriyeliler ve Türkler arasında bir sosyal uyumun önündeki temel engellerden biridir. Ayrıca kayıt dışı çalışma Suriyelilerdeki

şehre yönelik aidiyet duygusuna da zarar vermekte, bu yönüyle de uyumun önünde başka bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Kayıt dışı çalışma, kazancın da kayıt dışı olmasına, nakitte tutulmasına ve Türk bankacılık sistemine dahil olmadan kayıt dışı dolanımına sebep olmaktadır. Kayıt dışı para, bankacılık sistemi aracılığıyla değil, bu kayıt dışılığı güçlendiren sarraflar aracılığıyla transfer edilmektedir.

6- İlk saha araştırmasının yapıldığı Aralık 2024 ile ikinci saha araştırmasının yapıldığı Ağustos 2025 arasında geçen sürede, geri dönüşler nedeniyle mahallelerde var olan sığınmacı yoğunluğunda azalma olduğu, sığınmacılar ve Türk vatandaşları arasında uyum noktalarının çok belirgin olmasa da artış gösterdiği görülmektedir. Ayrıca ilk saha çalışması Gaziantep ve Türkiye’de tepkisel duyguların tepe noktasına ulaştığı bir dönemde uygulanması; bu tepkisel duyguların ikinci saha araştırmasının uygulandığı dönemde belli bir oranda sönümlendiği ve iki taraf açısından da etkileşime daha uygun bir ortamın ortaya çıktığı söylenebilir.

Muhtarların ortaklaştığı noktaların önemli kısmı negatif olsa da özellikle 2. Saha araştırmasının da gösterdiği azımsanmayacak pozitif nokta da vardır. Karşılıklı etkileşim arttığı takdirde bu pozitif noktalar geliştirilmeye açıktır. Bununla birlikte muhtarların hem derinlemesine görüşmelerde hem de anketlerde ifade ettikleri konular da vardır. Örnek olarak, Suriyelilerin işletmelerinde fiyat düşüklüğünün bir sebebi kayıt dışılıksa, aynı önemde sebebi olarak algılanan esnaf ahlakı, iş ahlakı, aileye verilen önem, kötü alışkanlıklar konusunda ailelerinin ve din algılarının gösterdiği direnç, bazı mahallelerde dil problemlerine rağmen komşuluk ilişkilerinde gösterdikleri özveri, dini sahiplenme biçimleri, çalışma hayatına kalabalık gruplar olarak katılmaları gibi konularda da pozitif ifadeler az değildir.

Sonuç olarak, Gaziantep’in merkez mahallelerinde yaşayan muhtarların Suriyeli sığınmacılar konusunda negatif veya pozitif anlamda ortaklaştıkları konular vardır. Özellikle negatif duyguların oluşumunda, son yıllarda tüm Türkiye’de artan ve Suriyeli sığınmacılara yönelik bir anlatıya dönüşen sığınmacı karşıtlığının da payı vardır. Ancak bu sığınmacı grubuna karşı muhtarlarda homojen bir algının olduğunu söylemek güçtür. Muhtarlar arasındaki heterojen algıların üretiminde yukarıda sayılan birçok etmenin devrede olduğu söylenebilir.

Suriye’de devlet istikrarının güçlenmesi, Gaziantep ve Türkiye’den geri dönüşlerin olması ve iki taraf arasındaki etkileşim noktaları arttıkça göç Gaziantep açısından bir kriz durumu olmaktan çıkabilir ve ekonomik – toplumsal faydalar yaratabilir.

KAYNAKÇA

Elias, N. (2017) Uygarlık Süreci Cilt 1, Çev. E.Ateşman. İletişim Yayınları, İstanbul.

Elias, N. (2023) Almanlar Üzerine İncelemeler, Çev. F.G.Gerhold. Alfa Yayınları, İstanbul.

Gaziantep Kent Konseyi Kadın Meclisi (2013) “Gaziantep’te Yaşayan Kadınlar Olarak Tehlikenin Farkındayız” Münevver Erçin Erpolat Kişisel Arşivi.

Gaziantep Kent Konseyi Raporu (05.09.2013) Gaziantep Kent Konseyi Arşivi.

Gaziantep Kent Konseyi Raporu (Aralık 2014) “Gaziantep’te Yaşayan Suriyeli Misafirlere İlişkin Rapor” Gaziantep Kent Konseyi Arşivi.

Gaziantep Kent Konseyi Hemşeri Dernekleri Çalışma Grubu (2019) “Sen de Bize Ses Ver Nefes Ver Proje Kitabı” Gaziantep Kent Konseyi Arşivi.

Gaziantep Ortak Akıl Raporu (Şubat 2014) “Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Gaziantep Kent Konseyi Arşivi.

Gaziantep Ortak Akıl Raporu 2 (Ağustos 2015) “İçimizdeki Suriyeliler” Gaziantep Kent Konseyi Arşivi.

Gaziantep Ticaret Odası (2019) “Peki Ya Bundan Sonra?” Gaziantep Ticaret Odası Arşivi.

Karaosmanoğlu, Y. K. (1967) Zoraki Diplomat, İletişim Yayınları, İstanbul.

Mumford, Lewis (2007) Tarih Boyunca Kent, Çev. G. Koca, T. Tosun. Ayrintı Yay., İstanbul

وهناك العديد من التصريحات الإيجابية حول التفاني الذي يظهرونه في علاقاتهم مع جيرانهم، وطريقة اعتناقهم للدين، ومشاركتهم في الحياة العملية في مجموعات كبيرة.

وفي الختام، هناك قضايا مشتركة بين المختابر المقيمين في الأحياء المركزية في غازي عنتاب فيما يتعلق بالمهاجرين السوريين بشكل سلمي. كما تلعب المشاعر المعادية للمهاجرين، والتي تزايدت في مختلف أنحاء تركيا في السنوات الأخيرة وتحولت إلى خطاب يستهدف المهاجرين السوريين، دوراً أيضاً في تشكيل هذه الظاهرة السلبية. ومع ذلك، فمن الصعب القول إن لدى المختارين نظرة متجانسة تجاه هذه المجموعة المهاجرة. ويمكن القول أن العديد من العوامل المذكورة أعلاه تلعب دوراً في إنتاج تصورات غير متجانسة بين المختابر

وبطبيعة الحال، تنطبق مشكلة مماثلة أيضاً على بعض المواطنين الأتراك. لكن من اللافت للنظر تشبيه هذه الظاهرة بالسوريين، وهو ما يلفت انتباه المواطنين الأتراك في الأحياء

٣- تجمع السوريين في البيوت أو الحدائق أو الشوارع أو الأسواق؛ إن قدرتهم على التنظيم السريع في أي موقف تجذب انتباه المواطنين والمختارين الأتراك. ويخلق هذا الوضع حالة من القلق بين المواطنين الأتراك الذين لديهم ميل كبير للتصرف بشكل فردي. قد تكون هناك أسباب منطقية للهجرة الجماعية للسوريين، قادمة من الهجرة أو من القبيلة في سوريا. ولكن هذه الأسباب المنطقية لا تبدد القلق لدى المواطنين الأتراك

٤- إن أحد المؤشرات الرئيسية على اختلاف الحياة الثقافية للسوريين هو اختلاف إدراكهم للزمن. إن الاختلاف في ساعات العمل اليومية وساعات الترفيه وساعات الفراغ يجذب انتباه المواطنين الأتراك. وهذا أيضاً مصدر قلق منفصل. ورغم أن السوريين ليس لديهم دوافع خفية، فإن وجود مثل هذه المجموعة الكبيرة التي تعيش أوقاتاً بشكل مختلف يؤدي إلى بعض الصراعات. في نظر المواطنين الأتراك ورؤساء الأحياء، فإن المؤشر الرئيسي للثقافة المختلفة هو الإدراك المختلف للوقت

٥- إن المشاركة في الحياة العملية بشكل غير رسمي، سواء كصاحب عمل أو كموظف، هي قضية أخرى أكد عليها المختارون. ومن ناحية أخرى، يؤدي هذا إلى زيادة تكاليف الحرفيين الأتراك في الحي مقارنة بالسوريين، مما يقلل من فرصهم في المنافسة؛ ومن ناحية أخرى، فإنه يضر بالنظام الضريبي. وبما أن المواطنة المتساوية في البلد شرط للحياة العامة المشتركة ونظام ضريبي متساو ومسجل، فإن العمل غير الرسمي للسوريين يعد أحد العوائق الرئيسية أمام الانسجام الاجتماعي بين السوريين والأتراك في إطار المواطنة التركية. علاوة على ذلك، فإن العمل غير المسجل يضر بشعور السوريين بالانتماء إلى المدينة، وفي هذا الصدد يبدو بمثابة عائق آخر أمام الاندماج. ويؤدي العمل غير المعلن إلى عدم تسجيل الأرباح، وحفظها نقداً وتداولها دون تسجيلها دون إدراجها في النظام المصرفي التركي. لا يتم تحويل الأموال غير المسجلة من خلال النظام المصرفي، بل من خلال الصرافين الذين يعززون هذا الوضع غير الرسمي.

النقاط التي يتفق عليها المختارون سلبية. في الواقع، هناك قضية أخرى خارج هذه النقاط المشتركة، ولكن المختارون عبروا عنها في المقابلات المعمقة والاستطلاعات. على سبيل المثال، إذا كان أحد أسباب انخفاض الأسعار في الشركات السورية هو عدم الرسمية، فإن السبب المتصور لذلك هو أخلاقيات التاجر، وأخلاقيات العمل، والأهمية المعطاة للعائلة، والمقاومة التي تبديها عائلاتهم، والتصورات الدينية فيما يتعلق بالعادات السيئة، ومشكلة اللغة في بعض الأحياء.

تم تطبيق الاستطلاع الثاني، المكون من ١٦ سؤالاً، وجهاً لوجه على ١٦٠ مختاراً (رؤساء القرى)، وتم نقل البيانات الخام إلى الكمبيوتر وتحليلها من قبل أعضاء خبراء من مجموعة الهجرة واللاجئين في مجلس مدينة غازي عنتاب.

خاتمة

وقد أسفرت المقابلات النوعية المتعمقة وبيانات المسح الكمي التي أجريت على رؤساء المنطقتين المركزيتين في مقاطعة نانتشانغ عن نتائج مذهلة. في الواقع، فقد خلقت فرصة لوصف تأثير الهجرة من سوريا إلى غازي عنتاب والتفاعل اللاحق (إيجابياً أو سلبياً) بين المهاجرين وسكان المدينة على السكان المقيمين في هذه المدينة والمختارين الذين يمثلون هذا السكان.

ومن الواضح أن هناك العديد من العوامل التي تحدد نظرة الناس لكلمة "سوري" والتي تنشأ في سياق السكان المحليين والمختارين الذين يمثلونهم. وتشمل هذه العوامل الملفات الاجتماعية للسوريين قبل الهجرة، والملف الاجتماعي للسكان المحليين في الحي، ونسبة المهاجرين إلى السكان المحليين في الحي، والأنشطة المهنية للمهاجرين، واتجاهات الانعزال.

ولذلك لا يمكن القول إن هناك نظرة متجانسة تجاه السوريين في غازي عنتاب في كافة الجوانب. وبشكل عام، في حين أن هناك نقاطاً مشتركة بين جميع المختارين، إلا أن هناك أيضاً نقاطاً يختلفون فيها. عندما يتم تقييم بيانات المقابلات والاستطلاعات المتعمقة بطريقة شاملة، فإن النقاط التي يتفق عليها جميع المختارين هي كما يلي:

١- يميل السوريون إلى الانعزال في جميع الظروف. ومن الممكن ملاحظة هذه الاتجاهات في الحي سواء كان مزدحماً أو مهجوراً. إن المواقف مثل التسوق من تجارهم، والعمل في شركات تنتمي إلى عرقهم، والتواجد معاً في الأماكن العامة مثل الشوارع أو الحدائق أو الأسواق، والعمل معاً في حالة حدوث أي صراع أو جريمة، والتواجد مع أعضاء من مجموعتهم الخاصة هي مؤشرات على ميلهم إلى الانعزال. عندما تكون نسبة السوريين إلى السكان الأتراك في الحي منخفضة، فإن ميلهم للتفاعل مع المواطنين الأتراك يزداد، ولكن مع زيادة نسبة السوريين، فإن ميلهم للانطواء على أنفسهم وخلق مسافة من الخارج يزداد. عندما تكون أعدادهم صغيرة، يزداد تفاعلهم مع المجموعات الخارجية، بينما عندما تزداد أعدادهم، يتناقص هذا الاتجاه. ويكتسب هذا الاتجاه نحو الانعزال مزيداً من المعنى عندما يقترن بمرونة القواعد الثقافية السورية.

٢- مشاكل نظافة الشوارع والحدائق والقمامة من المشاكل الشائعة. وكثيراً ما يتعرض السوريون لانتقادات بسبب عدم اهتمامهم بنظافة الأحياء والبيئات العامة التي يعيشون فيها.

الطريق لهؤلاء الأطفال لتلقي التعليم التركي سيمنع الأطفال والشباب في سن الدراسة من مواصلة تعليمهم بشكل غير كامل. يجب أن يكون تعليم الأطفال السوريين مُدمجاً في المدينة والنظام التعليمي" (ص. ١٧). ولذلك فإن اللغة السائدة في هذه الأمور هي لغة التوافق الاجتماعي الهادفة إلى حل المشاكل التي تنشأ عند بقاء السوريين هنا (المصدر: أرشيف مجلس (مدينة غازي عنتاب).

التقرير بعنوان "أعطنا صوتك وتنفس"، الذي أعدته في عام ٢٠١٩ مجموعة عمل جمعيات المواطنين في مجلس مدينة غازي عنتاب بالتعاون مع قبيلة سيس العربية، التي تعيش في محيط غازي عنتاب ولديها جمعية للمواطنين في وسط المدينة، وبعض المنظمات غير الحكومية، ويستند إلى بحث ميداني. ورغم أن التقرير تم إعداده بهدف تعزيز الانسجام بين السوريين والسكان المحليين، إلا أن النتائج تتناقض مع بعضها البعض وتشير إلى الانسجام الاجتماعي والصراع بين الجانبين. وقد اعتُبر الاقتراح الذي حَقِّز إعداد التقرير، وهو أن "غازي عنتاب وحلب مدينتان توأم"، بمثابة الأساس للانسجام بين السوريين والسكان المحليين في غازي عنتاب، وقد دعمت هذا الادعاء الروابط التاريخية المشتركة. ومع ذلك، في حين أن بعض البيانات التجريبية في البحث الميداني تدعم هذه الافتراضات، فإن بعضها الآخر لا يفعل ذلك. على سبيل المثال، قيل إن معظم السوريين سعداء بالتسوق مع الأتراك، وأن الانتماء العرقي ليس مهماً بالنسبة للسوريين عند التسوق، وأن جزءاً صغيراً منهم يتسوق فقط في المتاجر السورية، وأن معظم السوريين سعداء بعلاقات التسوق والإيجار مع المواطنين الأتراك. وأشار أيضاً إلى أن السوريين لديهم جيران أتراك على مستوى عالٍ، وأن قسماً كبيراً منهم قادر على إقامة شراكات تجارية مع الأتراك، وأن من يستطيع ذلك سوف يكون راضياً عن هذه الشراكة، وأن معظم السوريين لديهم علاقات اقتصادية واجتماعية مع الأتراك. لكن قبل بضعة أسئلة فقط، كانت لي تجربة إيجابية مع الشراكة مع الأتراك

بعد المسح الميداني الأولي، لوحظ أن بعض اللاجئين من غازي عنتاب عادوا إلى سوريا عقب التغييرات السياسية التي شهدتها سوريا في ٨ ديسمبر ٢٠٢٤. كما برز تأثير التطورات السياسية الأخيرة وعودة اللاجئين على الرأي العام في غازي عنتاب كمتغير. ولم ينعكس هذا المتغير في البيانات التي جُمعت في المسح الميداني الأولي. لذلك، أُجري مسح ثانٍ أقصر، متوافق مع محتوى المسح الأول، لقياس تأثير التطورات الأخيرة في سوريا وعودة اللاجئين على عامة سكان غازي عنتاب وعلى المخاتير (عمداء القرى) الذين يشكلون جزءاً كبيراً من هذا الرأي العام. وكان الهدف الآخر من المسح الثاني هو قياس ما إذا كانت المشاعر المعادية للاجئين في الجمهور التركي، والتي بلغت ذروتها في صيف عام ٢٠٢٤، قد تضاءلت بعد عام، في صيف عام ٢٠٢٥. في الواقع، أُجري المسح الأول خلال فترة بلغت فيها هذه الموجة من المشاعر ذروتها. وسعى المسح الثاني إلى رصد علامات على الاسترخاء وانخفاض التركيز.

وتم ذكر مخاطر عدم الاستفادة من النظام. ولكن الفوائد التي خلقتها الشركات والموظفون السوريون لم تمر مرور الكرام. وفي التقارير السابقة، هناك تحذير خاص بشأن تسهيل الحصول على تصاريح العمل وإيجاد حل لهذه القضية ومنع العمل غير الرسمي (ص ١٠-١١). كما تم التأكيد على الفوائد التي يخلقها السوريون للاقتصاد: "يلاحظ أن السوريين القادمين إلى تركيا ليسوا فقط من الفئات الريفية ومنخفضة الدخل، بل أيضاً من المستثمرين والتجار السوريين الذين يستقرون في بلدنا. ويمكن تقييم حقيقة أن التجار السوريين، الذين يتمتعون بعلاقات جيدة جداً مع دول الشرق الأوسط، يتاجرون من تركيا وينقلون البضائع التركية إلى سوق الشرق الأوسط من خلال علاقاتهم التجارية على أنها انعكاسات إيجابية على الاقتصاد. وعلى الرغم من عدم وجود تدفق كبير لرأس المال من سوريا إلى تركيا، إلا أن السوريين قد أسسوا العديد من الشركات، وخاصة للمشاركة في الأنشطة التجارية والإنتاج في المنطقة. وعند دراسة هذه الشركات وفقاً لبيانات غرفة تجارة غازي عنتاب، نرى أن أعدادها قد ازدادت بسرعة منذ عام ٢٠١٣. فبينما كان هناك ١٢ شركة سورية مسجلة لدى مكتب التجارة العامة قبل الحرب الأهلية السورية، وصل هذا العدد إلى ٣٤٧ شركة في عام ٢٠١٤ و ٤٧١ (شركة اعتباراً من أغسطس ٢٠١٥)" (ص ١٢).

ورغم أن التقرير يحذر أيضاً من مشاكل الإسكان والصحة والتعليم، فإنه لا يتضمن أي اقتراحات لاستبعاد هذه التحذيرات ويقدم حلولاً لتسهيل التكيف. على سبيل المثال، تُصاغ اللغة المستخدمة للأشخاص المعديين أو النادرة على النحو التالي: "المشكلة الرئيسية التي تبرز هنا هي ظهور بعض النتائج التي تُشكل خطراً صحياً على الأجيال القادمة. إن وضع استراتيجيات لضمان تطعيم اللاجئين السوريين، وهم فئة محرومة من الأمراض المعدية، ومراجعتهم للمؤسسات الصحية في حال مرضهم، وإجراء دراسات على المناطق/الأحياء المعرضة للخطر، أمر مهم لاستمرارية هذه الدراسات" (ص ١٤). كحلٍ لمشكلة التركيز التي أحدثتها اللاجئون السوريون في القطاع الصحي، يُقترح تعزيز قدرة النظام: "وأخيراً، يجب إثراء الفريق الصحي الذي يخدم هذه الفئة المحرومة، التي عانت من الحرب وهاجرت وتعيش في ظروف غير صحية، كما ونوعاً. ويجب تعزيز الفريق بعدد كافٍ من الأطباء والقابلات والممرضات وموظفي الصحة والفتيين، بالإضافة إلى العاملين الصحيين مثل أطباء الأسنان والأطباء النفسيين وأخصائيي العلاج الطبيعي، إلخ." (ص ١٥). وكما يمكن أن نرى فإن حل المشكلة لا يتمثل في إرسال اللاجئين، الذين هم موضوع المشكلة، بل في تحسين النظام الصحي. يكشف هذا التنبؤ أن الهدف المنشود هو "التناغم الاجتماعي". ويوجد نفس النهج الموجه نحو الانسجام الاجتماعي في التعليم أيضاً. على سبيل المثال، فيما يتعلق بتعليم الأطفال: "في ضوء هذه النتائج، ينبغي تحويل التعليم المقدم حالياً لعدد محدود من الأطفال السوريين في سن الدراسة إلى نظام يُتيح للطلاب السوريين والأترك الحاصلون على تعليم مختلط (قد يُتوقع تقديم دورة تحضيرية في اللغة التركية لمدة عام واحد) في أقرب وقت ممكن. إن تمهيد

لغة النص، مثل التقارير المذكورة أعلاه، تهيمن عليها كلمات الانسجام، وليس الصراع أو الإعادة إلى الوطن. وتوقع التقرير أنه إذا ترك السوريون لشأنهم وعانوا، فإنهم سيتحولون إلى أحياء فقيرة. "إن ترك اللاجئيين السوريين وحدهم في أحيائهم، في ظروف صعبة، لمواجهة مصيرهم والحلم الدائم بالوضع والحياة في سوريا، يمهد الطريق لهذه المجموعة لتصبح غيتو في المستقبل القريب جدًا." والطريقة لمنع ذلك هي إنتاج مشاريع تعمل على إشراك السوريين في الحياة العامة للمدينة. ورغم وجود لغة انتقادية فيما يتصل بالتوظيف والاقتصاد والأمن، فإن الهدف الرئيسي هو الانسجام. على سبيل المثال، في مجال التوظيف، يُطالب بتسهيل الحصول على تصاريح العمل، وبأن يصبح السوريون كتلة منتجة بدلاً من أن يكونوا كتلة تعتمد على المساعدات. مستوى الانتقادات منخفض لأن منصة العقل المشترك لا تشمل المنظمات غير الحكومية التي تمثل الجمهور المحلي فحسب، بل تشمل أيضًا الجامعات والصناعيين والتجار (المرتبطين بشكل وثيق بالسلطة العامة) (المصدر: أرشيف مجلس مدينة غازي عنتاب).

ورغم أن التهديدات التي تم التعبير عنها في التقارير السابقة تم التأكيد عليها في تقرير أغسطس/آب ٢٠١٥ الصادر عن منصة الحس السليم بعنوان "سوريا في داخلنا"، فإنه يستخدم لغة تعطي الأولوية للتناغم الاجتماعي بدلاً من اللغة المواجهة القائمة على الإعادة إلى الوطن. ويبدأ التقرير بالنتائج الديموغرافية المتعلقة بالهجرة في أعقاب الحرب السورية، ثم ينتقل إلى المشاكل والحلول للسوريين. وقد تم التوصل إلى حلول من خلال المساهمة الإيجابية للسوريين في غازي عنتاب. الموضوع الأول الذي تم تناوله هو الأمن. ولفت الانتباه إلى عدم وجود نظام تسجيل موحد ومستقر وموثوق به للسوريين المقيمين في غازي عنتاب والمحافظات في المنطقة، والتي بدأت في استضافة مئات الآلاف من المهاجرين اعتبارًا من عام ٢٠١٥. وتم التطرق إلى خطر عدم وجود بيانات موحدة بشأن قضايا مثل المهن والتعليم والمستوطنات والأعمار وحالة الإعاقة وجنس هؤلاء الأشخاص. وبالإضافة إلى ذلك، أشير إلى أن هناك حاجة إلى نظام لوحات ترخيص مماثل للنظام المعمول به في تركيا للسيارات المملوكة للسوريين (ص ٤-٥). ويعتبر الجزء المتعلق بالاقتصاد في التقرير مثيرا للاهتمام بشكل خاص. ويبدأ التقرير بالتأكيد على أن "اللاجئيين السوريين ليسوا مجرد مستهلكين"، ويركز بشكل خاص على مساهمة السوريين في الاقتصاد، سواء كرجال أعمال أو موظفين. ويقال إن الآثار السلبية للحرب السورية على المصدرين الأتراك، مثل "ارتفاع تكاليف الوصول إلى الأسواق العالمية"، و"عدم استقرار الصادرات السورية"، و"توقف فرص الاستثمار في سوريا"، لا ترجع إلى اللاجئيين السوريين، بل إلى الحرب الأهلية السورية وموقف تركيا من هذه الحرب. وبعبارة أخرى، فإن نقطة النقد في التقرير بشأن هذه القضايا لا تتعلق باللاجئيين السوريين. "العنوان المتعلق بالاقتصاد الذي يهيم اللاجئيين هو "الاقتصاد غير الرسمي وإدماج اللاجئيين في الحياة العملية". هنا، تعني العمالة غير الرسمية انخفاض الأجور، أو انخفاض عائدات الضرائب، أو انخفاض الرعاية الصحية.

مساهمة اللاجئين المؤهلين والمتعلمين في الحياة الاقتصادية والاجتماعية لمدينة غازي عنتاب. وقد ورد في تقرير مجلس المدينة بتاريخ ٥ أيلول ٢٠١٣ ما يلي: "من الطبيعي أن يكون لدى هؤلاء الأشخاص ثقافة عمل مختلفة. ولذلك، من الضروري تنظيم تقديم الخدمات لهم من خلال الطبقات المتعلمة، والمهنيين، والطبقة الوسطى، لا سيما من بين السوريين، والاستفادة منهم في هذا المجال. بل إن مساهمتهم الثقافية في غازي عنتاب ستكون بلا شك كبيرة. فتعلم اللغة وتبادل التجارب الثقافية سيساهمان في تعزيز هوية غازي عنتاب كمدينة عالمية كبرى". ويؤكد التقرير، بواقعية واضحة، على أن إدماج السوريين لا يمكن أن يتم إلا من خلال النخب المتعلمة بينهم، وعلى ضرورة تمكين هؤلاء في المدينة.

إذا قمت بتقويض نفوذهم، فسوف يتم القضاء على قدرتك على الوصول إلى جمهورهم الأساسي. ولسوء الحظ، فإن هذا التوقع أصبح حقيقة أيضاً. وبما أن تركيا لم تبذل أي جهد لحماية فرص العمل وسمعة النخب السورية في المجتمع، فقد هاجرت هذه النخبة المتعلمة إلى بلدان أخرى أو تضررت مناصب النخبة وسمعة من بقي فيها.

وأكد التقرير أن إدماج السوريين في التعليم وسوق العمل والحياة الاجتماعية يعد حلاً أساسياً لضمان الانسجام الاجتماعي. ومع ذلك، يُذكر أنه أثناء تنفيذ هذه العملية، يجب إظهار حساسية خاصة للحفاظ على الهوية الحضارية والرموز الثقافية لمدينة غازي عنتاب، والتي تشكلت من خلال مئات السنين من التراكم.

لأن غازي عنتاب ملاذ آمنٌ للاجئين السوريين، وهذا صحيح. مع ذلك، من الضروري أيضاً مقاومة تدمير الهوية والموقع والثقافة والخيال الذي سعت غازي عنتاب إلى بنائه لقرون على يد الجماعات والحركات المتطرفة التي تسعى للانخراط في الحرب في سوريا. يتوافق هذا الموقف المضاد أيضاً مع تاريخ غازي عنتاب وهويتها السلمية. يجب ألا ننسى أن الطريق إلى السلام الداخلي المستقبلي لغازي عنتاب، وخاصةً كمدينة، يمر عبر هذا. باختصار، ينبغي على غازي عنتاب أن تُصّر على مكائنها كملاذ آمن للمدنيين؛ وأن تبعد قدر الإمكان عن العناصر المتطرفة كمرکزٍ حضريٍّ، لا يمكن التنبؤ بأفعالها وسلوكياتها وتحالفاتها وانخراطها، وسيكون اقتلاعها والقضاء عليها مستحيلاً. إن النقطة الأكثر حساسية وقلقاً بالنسبة لسكان غازي عنتاب المحليين فيما يتعلق بالهجرة السورية هي حماية "هوية مدينة غازي عنتاب" التي هم (حاملوها الرئيسيون) (المصدر: أرشيف مجلس مدينة غازي عنتاب).

على الرغم من أن التقرير المعنون "المشاكل ومقترحات الحلول المتعلقة باللاجئين السوريين"، والذي أعدته في فبراير/شباط ٢٠١٤ "منصة غازي عنتاب للحس السليم"، والتي تشكلها ١٥ مؤسسة عامة وغرفة مهنية وجامعة تمثل جمهور غازي عنتاب، يتطرق إلى التهديدات التي يشكّلها وجود المهاجرين السوريين في مجالات مثل الاقتصاد والصحة والتعليم، إلا أن

ومن بين الوثائق المهمة في هذا السياق، تقرير مجلس المرأة في مجلس مدينة غازي عنتاب بتاريخ ٢٠ نوفمبر ٢٠١٣، بعنوان "بصفتنا نساءً نعيش في غازي عنتاب، نحن واعيات بالخطر"، والذي يُعد من أوائل النصوص التي وثّقت المخاوف المحلية تجاه تأثير اللاجئين السوريين على البنية الاجتماعية للمدينة. ويعكس التقرير توازناً بين التحذير من المخاطر المحتملة وبين التأكيد على ضرورة التعامل مع اللاجئين من منطلق إنساني وأخلاقي. ويُبرز أن الموقف المطلوب من سكان المدينة هو الحذر المتزن بروح المسؤولية الإنسانية.

وقد تم التنبيه في التقرير، حتى في مراحله المبكرة، إلى العديد من المشاكل الاجتماعية التي أصبحت لاحقاً واضحة وملموسة، مثل: السكن، والعمل، والأمن، والدعارة، والصحة، والتعليم، تأثير الهجرة على البنية الثقافية لغازي عنتاب. فكما تنبأ التقرير، تحوّل السكن إلى مشكلة كبيرة لكل من الأتراك والسوريين، وتفاقت العمالة غير الرسمية وأثّرت على حقوق العمال من كلا الجانبين. ورغم أن التفجيرات التي شهدتها تركيا، ومن بينها غازي عنتاب، لم تكن مرتبطة مباشرة باللاجئين، فإن انخراط تركيا في الحرب السورية عزّز من المخاوف الأمنية. كما ظهرت صعوبات حقيقية في مجالات الصحة والثقافة والنوع الاجتماعي والتعليم، بما يتوافق مع ما أشار إليه التقرير.

ومن المهم الإشارة إلى أن الموقف المتحفّظ والنقدي الذي تبنته بعض شرائح السكان المحليين لم يكن مؤقتاً أو مرتبطاً ببداية الأزمة فقط، بل استمر وتكرّس بمرور الوقت، وتم التعبير عنه عبر تقارير مؤسسية متعاقبة. ففي تقرير صادر عن مجلس المدينة بتاريخ ٥ أيلول ٢٠١٣، يتضح هذا التوجّه مجدداً، حيث تم أولاً التأكيد على أن طريقة استقبال السوريين كانت خاطئة، من خلال السماح بمرورهم دون تسجيلات تفصيلية. ثانياً، أشار التقرير إلى أن اللاجئين السوريين، رغم كونهم أجناب، ينبغي أن يُسمح لهم بالمشاركة في الحياة الاقتصادية، إما كأصحاب أعمال أو كعمال، لما يمكن أن يقدّموه من مساهمات اقتصادية.

وانتقد التقرير أيضاً الخطاب الحكومي الذي يصوّر السوريين على أنهم "ضعفاء ومحتاجون"، مؤكداً أن هذه الصورة تُخفي إمكاناتهم الفعلية كمشاركين فاعلين في المجتمع. ودعا التقرير إلى دعم قدراتهم الإنتاجية، وإبراز إمكاناتهم الكامنة في المساهمة بالحياة الاجتماعية. كما أشار إلى أن العلاقة مع اللاجئين ستكون طويلة الأمد نظراً لانهيار البنية التحتية في سوريا، حتى لو عاد بعضهم لاحقاً، فلن يكون ذلك في وقت قريب.

ومن أبرز القضايا التي تناولها التقرير، بعد الجانب الاقتصادي، كانت أزمة السكن، حيث دعا إلى ضرورة إيجاد حلول عاجلة لها. وبالفعل، أصبحت قضية ارتفاع أسعار الإيجارات والعقارات من أعقد المشاكل التي تواجه كلاً من السوريين والمواطنين الأتراك.

ونظراً لغياب سياسة هجرة واضحة في تركيا، لم تتمكن البلاد من الاستفادة الكاملة من

المرتفع نسبياً لهذه الفئة، إلى جانب شعورهم القوي بالانتماء إلى المدينة، يعززان من حضورهم وتأثيرهم في المشهد العام

وتبنى هذه المجموعة المستقرة موقفاً متحفظاً إزاء اللاجئتين السوريتين، غالباً انطلاقاً من حرصها على الحفاظ على البنية الثقافية والتاريخية للمدينة. ويُنظر إلى هذه الفئة باعتبارها حاملة لقيم "الهوية الأنطاكية"، وقد عبّرت عن موافقها ورؤاها حول قضية الهجرة من خلال تقارير نُقلت إلى المستوى المؤسسي، وأعدّت في إطار مجلس المدينة وأُرشفت فيه

ولا يمكن اختزال هذا الموقف المتحفظ في كونه "عداءً تجاه اللاجئتين" فحسب؛ بل هو انعكاس لعلاقات اجتماعية مركّبة تقوم على الاختلافات بين الخلفيات الاجتماعية والثقافية والتاريخية بين المهاجرين والسكان المستقرين في المدينة. هنا موقف الفئات ذات الانتماء المدني العريق من الجماعات الريفية أو ذات الرموز الثقافية المختلفة، يُلاحظ أيضاً في سياقات اجتماعية أخرى، سواء في أوروبا أو في مدن تركية أخرى. وفي مثل هذه الحالات، تلعب الفئات المستقرة دوراً في الحفاظ على رموز المدينة وقيمها المعيارية

وفي هذا السياق، تقوم هذه الفئات بدور أشبه بـ"تطويع" الوافدين الجدد وإجبارهم على التكيف مع ثقافة المدينة (إلياس، ٢٠١٧: ١٩٤-١٩٥؛ إلياس، ٢٠٢٣: ٢٠؛ مومفورد، ٢٠٠٧: ٤٦٤-٤٨٨). كما أشار يعقوب قدرى قراصمان أوغلو، الذي شغل منصب السفير في سويسرا وهولندا مطلع القرن العشرين، إلى الجهود التي تبذلها الحكومات المحلية في تلك الدول للحفاظ على استمرارية الطبقة الأرستقراطية المحلية. وفي السياق الأنطاكي، تُظهر دراسات مثل دراسة عالم الاجتماع الأنطاكي "جاهد تانيول" كيف استوعبت الطبقة المتوسطة المحلية في الستينيات القبائل الكردية والتركمانية (برك) التي نزحت من القرى إلى المدينة، وأصبحت جزءاً من الهوية الحضريّة للمدينة

ويصف تانيول غازي عنتاب بأنها أقرب إلى "المدينة المستقلة"، ويقول: "يختلف ارتباط الأنطاكيين بمدنيتهم عن باقي مدن الأناضول، فهم يعتزون بها ويفتخرون بالانتماء إليها، وتبقى المدينة مركز ثقل حتى لمن يغادرونها مؤقتاً للعمل. وتبقى الطبقة المتوسطة هي الفاعل الرئيسي في المجالات الاجتماعية والسياسية، وهي صاحبة الحرف اليدوية، رغم تطور الصناعات الحديثة. وهذه الطبقة أيضاً على علاقة وثيقة بالقرى والبلدات المحيطة" (تانيول، دراسة قرية أيلين، ص. ٧١)

وبناءً عليه، تُعد تقارير مجلس المدينة، وخاصة تلك الصادرة عن هذه الفئة المستقرة والمؤثرة، وثائق ذات قيمة تحليلية عالية لفهم تصورات المجتمع المحلي إزاء اللاجئتين، وعلاقته التاريخية بالمدينة، ومخاوفه حيال التغيرات التي فرضتها موجة اللجوء

وتُعد تجربة التفاعل، أو التمايز، أو الاندماج، أو الإقصاء بين اللاجئيين والسكان المحليين في غازي عنتاب من التجارب الغنية التي يمكن أن تفيد صانعي السياسات في مجال الهجرة. ورغم وجود بعض الدراسات الاجتماعية حول هذا الموضوع، فإن هناك العديد من الجوانب التي لا تزال بحاجة إلى البحث والتحليل. فغالبية الدراسات الاجتماعية المتعلقة بالهجرة في غازي عنتاب ركزت على اللاجئيين السوريين، ونادرًا ما تناولت السكان المحليين الذين كانوا في موقع المتأثر أو المتلقي لهذه الظاهرة.

لذلك، فإن حل الأزمات الاجتماعية المرتبطة بالهجرة يتطلب دراسة السكان المحليين، وربما بدرجة أكبر من دراسة اللاجئيين أنفسهم. فمن خلال فهم كيفية تأثر السكان المحليين بالهجرة، وكيفية تجربتهم لها، يمكن وضع الأسس اللازمة لصياغة سياسات هجرة مستدامة ومتكاملة في المستقبل.

سيؤدي إلى إنتاج سياسات أكثر عقلانية، وتطوير سياسات هجرة أكثر قبولاً من قبل... سكان المدينة والدولة على حد سواء.

تهدف هذه الدراسة إلى تحليل تصوّرات السكان المحليين تجاه اللاجئيين السوريين من خلال وجهة نظر المخاتير الذين يُمثلون المواطنين الأتراك القاطنين في أحياء مدينة غازي عنتاب. ويتناول البحث مجموعة متنوعة من المتغيرات التي تؤثر في تشكيل هذه التصورات بشكل شامل. ويُعنى بشكل خاص بنسبة التواجد السكاني لكل من الأتراك والسوريين على مستوى الأحياء، والبروفائيات الاجتماعية والديموغرافية لكلا المجموعتين (الطبقة الاجتماعية، والمهنة، والمستوى التعليمي، والجنس، والإثنية، والأصل الريفي أو الحضري)، إضافةً إلى ممارسات تقاسم الفضاءات الاجتماعية والعامة، وتأثيرها على أنماط التفاعل.

والهدف الأساسي من هذا البحث هو إظهار كيف تُشكّل اللقاءات المجتمعية اليومية والممارسات الحياتية على مستوى الأحياء، المواقف والاتجاهات تجاه اللاجئيين. و لإضفاء فهم أعمق على بيانات البحث الميداني، لم تقتصر الدراسة على المخاتير ممثلي السكان المحليين، بل امتد التحليل ليشمل الآليات العامة التي تُسهم في تشكيل موقف المجتمع المحلي تجاه قضية الهجرة. وفي هذا السياق، تم تحليل التقارير والوثائق التي أعدتها منظمات المجتمع المدني، والنقابات المهنية، ومجلس المدينة في غازي عنتاب عبر منظور تاريخي.

تُعدّ هذه الوثائق مصدرًا مكتملاً يبيّن كيف تم تشكيل الإطار المؤسسي للعلاقات مع اللاجئيين، ومجالات التوتر والتكيف التي برزت في هذا السياق. وتضمّ مدينة غازي عنتاب تركيبة ديموغرافية غير متجانسة، حيث تستضيف كمركز صناعي وتجاري متقدم مجموعة واسعة من الفئات الاجتماعية. ومن بين هذه الفئات، يُعتبر ما يُعرف في الخطاب العام بـ"الأنطاكين الأصليين" من المجموعات الأكثر تأثيرًا على الرأي العام المحلي. ومستوى التعليم والدخل

مقدمة

بعد اندلاع الحرب الأهلية في سوريا عام ٢٠١١، كانت مدينة غازي عنتاب من أكثر المدن التركية تأثرًا بحركة اللجوء الناتجة عنها. فقد شكّل اللاجئون السوريون ما يقارب ربع سكان المدينة على مدار سنوات طويلة، حيث أسسوا أعمالاً تجارية، عملوا، وتزوجوا، وطلقوا، وأنجبوا أطفالاً، و أرسلوا أبناءهم إلى المدارس، وأدوا عباداتهم في المساجد، وقضوا أوقات فراغهم في الأسواق والحدائق والشوارع، وتفاعلوا خلال كل ذلك مع المواطنين الأتراك.

أما من الجانب الآخر، فقد كان المواطنون الأتراك، وخاصة سكان غازي عنتاب، على تواصل وثيق تاريخي مع الحلبيين بشكل خاص، ومع باقي السوريين عمومًا. ورغم أن هذا التواصل قد خفّ وتيرته بعد تأسيس الجمهورية التركية، فإنه عاد إلى الانتعاش مجددًا في فترة التحسن بالعلاقات السورية التركية في العقد الأول من الألفية الثالثة، حيث كان عشرات الآلاف من السوريين يزورون غازي عنتاب يوميًا، في الوقت الذي كان فيه أيضًا عشرات الآلاف من سكان غازي عنتاب ينتقلون إلى حلب وغيرها من المدن السورية لأغراض متعددة.

وقد شكّلت هذه المرحلة بعد عام ٢٠٠٠ بداية لفترة جديدة من التعارف والتقارب بين سكان غازي عنتاب والسوريين. ومع ذلك، فإن السوريين الذين كانوا يزورون المدينة قبل عام ٢٠١١ كانوا في الغالب من الطبقة المسورة، من سكان المدن، ممن يأتون لأغراض تجارية أو للشراء، ويعودون بعد إنهاء شؤونهم.

أما بعد عام ٢٠١١، فقد تسببت الحرب الأهلية السورية بأزمة إنسانية واسعة النطاق، بموجات هجرة قسرية جماعية. وبفضل موقعها الجغرافي وتركيبها الاقتصادية، كانت غازي عنتاب من المدن التي شعرت بثقل هذه الموجة بأقصى درجاتها. ولم تقتصر آثار هذه المرحلة على اللاجئين السوريين وحدهم، بل طالت سكان غازي عنتاب أيضًا، وأثرت عليهم على مستويات متعددة. وسواء كانوا من سكان المدينة الأصليين أو من الوافدين إليها من مدن تركية أخرى، فإنهم لم يكونوا مؤسسيًا أو اجتماعيًا مهيين لمواجهة تحوّل ديموغرافي سريع بهذا الحجم.

ورغم الروابط التاريخية والثقافية التي تجمع غازي عنتاب بسوريا، والتي تم إحيائها مجددًا بعد عام ٢٠٠٠ من خلال التبادلات الاقتصادية والاجتماعية، فإن موجة الهجرة الجماعية بعد ٢٠١١ شكّلت نوعًا جديدًا ومختلفًا من الحراك السكاني. وقد تميّزت الكتلة السكانية السورية الوافدة بأنها كبيرة الحجم، وتحمل اختلافات واضحة عن السكان المحليين من حيث اللغة والثقافة والانتماء العرقي. كما أن هذا النموذج الجديد من اللاجئين السوريين كان مختلفًا تمامًا عن النماذج السابقة، إذ أصبح يشكّل الكتلة المهيمنة من الجالية السورية في المدينة.

دراسة التفاعل والتباعد الاجتماعي بين اللاجئين السوريين والسكان المحليين في غازي
عنتاب من وجهة نظر المختاتير

فريق عمل الهجرة واللاجئين التابع لمجلس مدينة غازي عنتاب

مجموعة مختاتير مجلس مدينة غازي عنتاب

المؤلفون

البروفيسور الدكتور يوسيل كاراداش

الأستاذ الدكتور توبا بيوك بيشه

الدكتورة عائشة أو تانير كارادومان

الدكتور توبا كونوك

الدكتورة زينب دريا دوشون

بيرفين أوزوفاجي

رمزي يلماز

منوفير إرشين إيربولات

أوغور ساكير

سينا أوزجان لي

المساهمين

أحمد تيتيز

فاطمة الهان

فيجين فيليت

سردار أوزكان

آدم أوجار